

64147

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

BAHRÜ'L-HAKÂYİK
(Transkripsiyon, Dil Özellikleri, Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Selcen (Köse) ÇİFTÇİ

Danışman

Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN

T. 64147

Uşak, Şubat 1997

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
..... Anabilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans tezi jürimiz
tarafından incelenerek, aday , / /
1997 tarihinde tez savunmasına alınmış ve yapılan sınav sonucunda, sunulan tezin
..... olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Üye

Üye

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	III
Özet.....	VI
Abstract.....	VII
Önsöz.....	VIII
Giriş.....	1
DİL ÖZELLİKLERİ.....	6
İMLA.....	7
Ünlülerin Yazılışı.....	8
Ünsüzlerin Yazılışı.....	8
Ayrı Yazılan Ekler.....	10
Bitişik Yazılan Kelimeler.....	11
Farsça isim Tamlamalarının Yazılışı.....	11
Yabancı Öntakıların Yazılışı.....	12
Şeddenin Kullanılışı.....	12
Tenvin.....	12
FONETİK.....	13
ÜNLÜLER.....	14
Uzun Ünlüler.....	14
Ünlü Uyumu.....	16
I. Damak Uyumu.....	16
II. Dudak Uyumu.....	17
ÜNSÜZLER.....	19
Ünsüz Uyumu.....	19
Ötümlüleşme.....	20
Ötümsüzleşme.....	23
Sızıcılaşma.....	24
Erime.....	25
Yutulma.....	26
Dudaklılaşma.....	26
Diğer Fonetik Hadiseler.....	27
Düşme.....	27
Türeme.....	29
İkizleşme.....	30
Tekleşme.....	30
Hece Tekleşmesi.....	30
Hece Düşmesi.....	30
Geçişme.....	31

Ulanma.....	31
Ünsüz Ayrışması.....	31
Ünsüz Kaynaşması.....	31
Göçüşme.....	32
MORFOLOJİ (Şekil Bilgisi).....	33
I. ÇEKİM EKLERİ.....	34
A. İSİM ÇEKİMİ.....	34
1. ÇOKLUK EKLERİ.....	34
2. İYELİK EKLERİ.....	36
İyelik Eki Yığılması.....	36
3. HAL EKLERİ.....	37
Yalın Hal.....	37
Belirtme Hali.....	39
Yönelme Hali.....	41
Bulunma Hali.....	44
Ayrılma Hali.....	47
Vasıta Hali.....	49
Eşitlik Hali.....	51
B. FİİL ÇEKİMİ EKLERİ.....	53
KİPLER.....	53
I. ZAMAN EKLERİ.....	53
Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zaman.....	53
Görülen Geçmiş Zaman.....	55
Geniş Zaman.....	57
Şimdiki Zaman.....	59
Gelecek Zaman.....	61
İstek Kipi.....	62
Cevherî Fiil.....	69
Anlatılan Geçmiş Zaman.....	69
Görülen Geçmiş Zaman.....	69
Geniş Zaman.....	70
Cevherî Fiillerin Gerundium Çekimi.....	71
Fiil çekiminde Kullanılan Kişi Ekleri.....	72

II. YAPIM EKLERİ	
1. İsimden İsim Yapan Ekler	
2. İsimden Fiil Yapan Ekler.....	77
3. Fiilden İsim Yapan Ekler.....	79
A. Fiilimsiler	
a. Mastarlar.....	79
b. Sıfat-Fiiller.....	80
c. Zarf-Fiiller.....	81
B. Fiilden İsim Yapan Diğer Ekler.....	85
4. Fiilden Fiil Yapan Ekler.....	88
A. Çatı Ekleri.....	88
B. Fiilden Fiil Yapan Diğer Ekler.....	90
KELİME GRUPLARI	91
İSİMLER	91
1. İsim.....	91
A. İsimlerde Çokluk.....	91
B. İyelik Ekleri.....	91
C. İsmi Halleri.....	91
D. İsimlerde Tamlama.....	91
2. Sıfat.....	93
3. Zamir.....	96
4. Zarf.....	98
5. Edat.....	100
FiİL	104
A. Olumsuzluk Eki.....	104
B. Fiil Çekimi.....	104
C. Fiillerde Soru.....	104
D. Fiil Yapma Yolları.....	104
E. Fiilimsiler.....	104
F. Birleşik Fiiller.....	105
1. Tasvirî Fiiller.....	105
2. Yardımcı Fiiller.....	105
TRANSKRİPSİYONLU METİN	107
SÖZLÜK	174
Kaynakça.....	177
Düzeltilmeler.....	178

ÖZET

Bu çalışmada Hatiboğlu'nun Bahrû'l-Hakâyık adlı eseri üzerinde dil araştırması yapılmıştır. Eser 15. yüzyılda Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmıştır. Eserin yazılış tarihi 1410'dur. Biri Manisa Muradiye Kütüphanesi'nde, diğeri Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde olmak üzere iki nüshası bulunmaktadır. Hacı Bektaş'ın Makâlât adlı eserinin manzum çevirisidir. 1356 beyitten oluşmaktadır. Aruz vezniyle yazılmıştır; kalıbı **Mefâilün mefâilün faûlün (mefâil)**dür.

Çalışmada eserin fonetik, morfolojik, kelime grupları ve imlâ özellikleri ele alınmıştır.

İmlâ: Eserin imlâ özellikleri ortaya kondu.

Fonetik: Eski Anadolu Türkçesindeki ses değişimleri incelendi. Metin, Eski Anadolu Türkçesinin ses yapısını yansıtmaktadır.

Morfoloji: Bu dönemdeki isim çekim ekleri ve fiil çekim ekleri incelendi; fonksiyonları ortaya çıkarıldı.

Kelime grupları: İsim, edat, zamir, zarf ve sıfatların oluşturduğu kelime grupları incelendi.

Sonuç: Eser, Eski Anadolu Türkçesi'nin dil yapısını örneklemektedir.

ABSTRACT

In this study, language research has been done on named remains Bahrü'l-Hakâyık of Hatiboğlu. The remains written first time at 1410. It has two copies at library of Manisa Muradiye and library of İzzet Koyunoğlu in Konya. We examined copies at library of Manisa Muradiye. Bahrü'l-Hakâyık is a remains which had been writed with Old Anatolian Türkish at 15. century. It is translation of Makâlât of Hacı Bektaş. It is rhyme; it has been written with aruz metre. It is formed 1356 beyt. It is form: Mefâilün Mefâilün Faülün (Mefâil)

At this study has been accepted phonetics, morphologic, group of words and ortographic peculiariy of remains.

Ortography: Ortography charecteristic of remains has been forward.

Phonetic: Phonetic chances at Old Anatolian Turkish has been examined. The text reflect phonetic structure of Old Anatolian Turkish.

Morphologie: Flection of names and flection of verbs suffix at this period has been examined; appeared function of suffix.

Group of word: Group of words which create examined noun, pronoun, adverb, adjective and postpositions.

The conclusion: The remains is sampling language structure of Old Anatolian Türkish.

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimime başladığım zaman hangi dönem üzerine uzmanlaşacağım konusunda belli bir fikrim yoktu. Dersler ilerledikçe Eski Anadolu Türkçesi devresinin, Türkiye Türkçesi araştırmaları için büyük önem taşıdığını anladım; çünkü, Türkiye Türkçesinin temelinin Eski Anadolu Türkçesin'de atıldığı, yapılan detaylı akademik araştırmalarla ortaya konmuştu. Tez hazırlama aşamasına geldiğimde hocam Doç.Dr. Gürer Gülsevin'in de yönlendirmesi ve teşviki ile Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış bir eser bulup incelemeye karar verdim. Eser araştırması yaparken '**Bahrü'l-Hakâyık**' dikkatimizi çekti; eser harekeliydi. Harekeli bir metnin dil incelemesi için sağlam bir malzeme oluşturacağını düşündük. Eserin, yazılış tarihi itibâriyle de Eski Anadolu Türkçesin'nin son dönemlerine tekâbül etmesi, bu dönemin dil yapısı hakkında bizi sağlıklı bilgilere götürecekti.

Bahrü'l-Hakâyık, mesnevi tarzında yazılmış tercüme bir eserdir. Hatiboğlu, Hacı Bektâş-ı Velî'nin mensur olarak yazdığı Makâlât adlı eserini Türkçeye manzum olarak kazandırmıştır. Ses yapısı, kelime hazinesi ve gramer özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesin'nin özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu çalışmanın fonetik bölümünde danışman hocam Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN'in '**Miftahü'l- Cenne**' adlı doktora tezinde takip ettiği metod ve sistem uygulanmıştır. Ayrıca morfoloji bölümünde yine Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN'in '**Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**' TDK yayınları 673, Ankara 1997, adlı eseri temel alınmıştır.

Tez aşamasında yardımlarını bir an bile esirgemeyen, çalışmalarımda beni sürekli destekleyip teşvik eden hocam Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN'e burada teşekkür etmek yaptığı yardımları karşılamaya yetmez. Sonsuz minnettarlıklarımı sunuyorum.

Bana verdiği manevî destekten ötürü sevgili eşim Musa ÇİFTÇİ'ye sevgilerimi sunuyorum.

Ayrıca; Arapça, Farsça unsurların değerlendirilmesinde, ayetlerin tesbiti ve yazımında bilgisi ile ışık tutan sayın Arapça-Farsça Uzmanı Metin CEYLAN'a yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

KISALTMALAR

EAT.	: Eski Anadolu Türkçesi
ETk.	: Eski Türkçe
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TTk.	: Türkiye Türkçesi
()	: Parantez içindeki sesin ihtiyârî olduğunu gösterir.
-	: Fiille bağlanmayı gösterir.
+	: İsimle bağlanmayı gösterir.
A	: a, e
I	: ı, i
U	: u, ü
G	: g, ğ
K	: Ünsüz, konson
V	: Ünlü, vokal

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

آ : â

ا : 'a

ش : s

ح : h

خ : h

ز : z

ص : s

ض : d, z

ط : t

ظ : z

ع : 'a

غ : g

ق : k

GİRİŞ

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ

Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırılan yazı dili, Eski Türkçe, Orta Türkçe, Yeni Türkçe ve Modern Türkçe diye devrelere ayrılan Türk dilinin Orta Türkçe devresine tekabül etmektedir. Orta Türkçe devresi XI-XVI. yüzyıllar arasındadır. Eski Anadolu Türkçesi, Orta Türkçe devresinin Anadolu sahasındaki son üç asrını kapsar. Eski Anadolu Türkçesi'nin ayırıcı özelliği - Köktürk Yazıtlarını istisna edecek olursak - Oğuzcaya dayalı ilk yazı dili olmasıdır. Bu yazı dilini XII. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar eserler yoluyla takip edebilmekteyiz.

Eski Anadolu Türkçesi metinleri üzerinde yapılacak fonetik ve morfolojik araştırmalar, bugünkü Türkiye Türkçesiyle ilgili çalışmalara da ışık tutabilecek mâhiyettedir. Bu sebeple çalışmamıza konu olan türdeki araştırmalar, daha başladıkları ilk zamanlardan itibaren önem taşımışlardır¹. Özellikle Gürer Gülsevin'in yeni yayınlanan "*Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*" adlı eserinde², dönemin morfolojisi incelenmiş, eklerin fonksiyonları üzerinde ayrıntıları ile durulmuştur. Biz de çalışmamızın "Ekler" bölümünde bu kitaptaki tasnif ve tertibe uyduk. Yakın zamanlarda yapılan Eski Anadolu Türkçesi ile ilgili akademik araştırmalarda olduğu gibi detay çalışmalarına ağırlık verilmesi Türkçenin fonetik ve morfolojik meselelerine daha geniş ve zengin bir perspektifle bakabilmemize imkân tanıyacaktır. Başka bir ifadeyle, Türkiye Türkçesini dil akademik disiplini altında daha iyi anlayıp değerlendirebilmek için mutlaka Eski Anadolu Türkçesi'nin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Bu sebeplerden dolayı tez konusu olarak Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış olan Hatiboğlu'nun Bahrü'l- Hakâyık'ı tercih edilmiştir.

¹ Zeynep Korkmaz, "*Marzuban-nâme Tercümesi*", DTCF. Yayınları, Ankara 1973, Mecdut Mansuroğlu, *Das Altosmanische*, PhTF I, Wiesbaden 1959, s.160-182, F.Kadri Timurtaş, "*Eski Türkiye Türkçesi*", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.; Gürer Gülsevin, "*Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde İsim Çekimi Eklerinin Kullanılışları ve Fonksiyonları*", İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1987. Mehmet Terzi, "*Eski Anadolu Türkçesinde Fiil Çekimi Ekleri*" İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Malatya 1988

² Gürer Gülsevin, "*Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*" Türk Dil Kurumu Yayınları: 673, Ankara 1997

HATİBOĞLU'NUN HAYATI ve ESERLERİ

Hayatı: Hatiboğlu'nun hayatı hakkında elimizde kesin bir bilgi mevcut değildir. Hakkındaki mevcut bilgiler, eserlerinden anlaşılabilirdiği kadardır. Bu bilgilerin pek çoğu da M.1427'de yazıp II. Murad'a arz ettiği Ferahnâme adlı eserinden elde edilmektedir. Ferahnâme'deki şu beyitten anlaşıldığına göre Hatiboğlu'nun **doğum yeri**, Germiyan Beyliği dahilinde bulunan Honas Kalesi'dir:

*Mevludı hem kal'a-i Honas'dur
Germiyan Mülkinde bellü hâsdur³ (Ferahnâme)*

Şair Hatiboğlu'nun **doğum tarihi** de yine Ferahnâme adlı eserinde kendisinin verdiği bilgilere dayanılarak tespit edilmektedir. Hatiboğlu, Ferahnâme'yi kırk yaşında yazdığını ifade etmektedir; Ferahnâme'yi ise II. Murad'a H. 829'da arz etmiştir. Buna göre Hatiboğlu, H. 789, M. 1387'de dünyaya gelmiş olmalıdır⁴. Ancak, eserin yazıldığı tarih ile arz edildiği tarih arasında az da olsa olabilecek muhtemel farklılıklar sebebiyle bu tarihi yaklaşık olarak değerlendirmek mümkündür. Hatiboğlu'nun **ölüm tarihi**yle ilgili olarak ise kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Fuad Köprülü, II. Murad devrinde Hatiboğlu lâkabıyla tanınan bir şâire önemli tezkirelerde ve sair kaynaklarda rastlanmadığını ancak, aynı devirde Hatiboğlu lâkaplı ve bir âlim olan Mevlâna Tâcüddin İbrahim'den söz edildiğini düşünüyorsa da⁵ İ. Hikmet Ertaylan, Hatiboğlu ile Mevlâna Tâcüddin İbrahim'in farklı şahsiyetler olduklarını iddia etmektedir⁶.

Hatiboğlu, eserlerinde **mahlas** kullanmıştır. Şâirin yirmi üç yaşında iken yazdığı ilk eseri olan ve üzerinde çalıştığımız Bahrü'l - Hakâyık'ta **ibn-i hatîb** ve **hatîb oğlu** mahlaslarını kullanmıştır:

*İrişse rahmetüñ ibn-i hatîbe
çu derdlü gişi derdin dir tabîbe (BH. 58)*

*nedür sekizinci bâb içinde agâz
kıl sun hatîb oğlu serâgâz (BH. 1071)*

Bu bilgilere bakarak, eseri üzerinde çalışma yaptığımız şâirin Hatiboğlu ve İbn-i Hatib mahlaslarını kullanan gerçek adı farklı bir şâir mi olduğunu, yoksa Fuad Köprülü'nün düşündüğü gibi Hatibzâde mahlasını kullanan Mevlâna

³- Hatice Şahin, Hatiboğlu, "Ferahnâme (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini)", İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Malatya 1993

⁴- İ. Hikmet Ertaylan, a. g. e., s. 2.

⁵- Fuad Köprülü, **Hatiboğlu Md.**, Türkiyat Mecmuası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1967, s.192.

⁶- İ. Hikmet Ertaylan, a. g. e., s. 3.

Tâcüddin İbrahim mi olduğunu kestirmek şimdilik güç görünmektedir. Gerçek olan şudur ki, Hatiboğlu, Eski Anadolu Türkçesiyle yazmış bir Osmanlı şâiridir. Çalışmamız açısından önem taşıyan nokta da budur.

Eserleri: Hatiboğlu'nun bilinen iki eseri vardır: Birincisi, H. 812, M. 1410'da yazıp Mehmed İbn-i Halil adlı bir beye ithaf ettiği Bahrü'l-Hakâyık, ikincisi ise H. 829, M. 1427'de yazıp Sultan II. Murad'a, bir yıl sonra da Karamanoğlu İbrahim Bey'e arz ettiği⁷ Ferahnâme adlı eseridir.

Bahrü'l-Hakâyık: Hatiboğlu'nun ilk eseridir. Hatiboğlu bu eserini İ. Hikmet Ertaylan'a göre yirmi üç yaşında iken, Mustafa Erkan'a göre ise otuz beş yaşında iken⁸ yazmıştır. Hatiboğlu'nun eserini kime sunduğu konusunda farklı görüşler vardır⁹. Eserde belirtilen Mehmed bin Halil Bey'in hangi beyliğin başında olduğu belli değildir.

*mehmed bin halil begdür çu adı
huzâ bagışlasun ol şâhzâdı (122)*

Hatib oğlu eserini H. 812'de muharrem ayının sonlarına doğru tamamlamıştır.

*neye irişdi hicretten hisâbı
kamer kaç yıldan almışdur nisâbı (BH. 1316)*

*sekiz yüz onikinci yılda i yâr
muharrem ahirindeydi bu güftâr (BH. 1317)*

Bahrü'l-Hakâyık, Hacı Bektaş-ı Veli'nin Arapça olarak yazılmış olan **Makâlât**'ının manzum tercümesidir.

*garaz yokdur bu söz içinde i yâr
makâlatdan kılurvan bumı tekrâr (BH. 104)*

*bihamdillah ki nazm oldı makâlat
okuyanlarda hiç kalmaz sekâlet (BH. 1284)*

*tamâm oldı bu sözüñ aslı ma'dûm
'arabca neşriken okındı manzûm (BH.1318)*

⁷ - İ. Hikmet Ertaylan, a. g. e., s. 3.

⁸ - Mustafa Erkan, a. g. m., s.514.

⁹ -Mustafa Erkan'a göre bu bey, Maraş ve Elbistan hâkimi Dulkadıroğlu Nâsırüddin Mehmed b. Halil Bey'dir. : Mustafa Erkan, "Bahrü'l-Hakâyık Md.", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedi, s.514.; İ. Hikmet Ertaylan'a göre ise Karaman oğlu Mehmed ibn-i Halil Bey'dir. : İ. Hikmet Ertaylan, "Bahrü'l-Hakâyık", İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1960

Eser 60 varaktır.1356 beyit bulunmaktadır. Eser her biri kendi içinde çeşitli kısımlara ayrılan sekiz ana bölümden meydana gelir. Eser aruz vezninin *mefâilün mefâilün mefâil (fa'ûlün)* kalıbıyla yazılmıştır.

*mefâ'îlin mefâ'îlin mefâ'il
tamâm oldı kitâb elhamdülillah (BH. 1358)*

Eserde yer yer güzel kelime oyunlarına rastlanır. Aruz vezniyle yazılan eserde yapılan aruz hataları oldukça çoktur. En sık yapılan hatalardan biri de eksik veya fazla hece kullanılmasıdır. Bunda, Hatîb oğlu'nun Bahrû'l-Hakâyık'ı acemilik devresinde yazmasının payı çoktur. Ferâhnâmesinde bu hatalar kısmen azalmıştır.

Bahrû'l-Hakâyık'ta dokuz beyitlik bir münacâattan sonra Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yle ilgili na'tlar gelir. Bir mukaddimeden sonra iman, şeriat, tarîkat ve tarîkat ehli, marifet ve marifet ehli, hakikat ve hakikat ehli, şeytan ve şeytana uyanlar ile insanın özellikleri anlatılır. Eserin sonunda Hatîb oğlu şâirliğini över.

*velîcün şi'r okımaga özendüm
bu yolda ya'nî kim nesne kazandım (BH. 1289)*

*çu ben kanda vü ya şi'r-i tabi'at
ki kılaidum bunuñ gibi bedi'at (BH. 1291)*

Eser, dili itibariyle Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini yansıtmaktadır. Dili sadedir. Arapça Farsça unsurlar bu dönemdeki diğer eserlere kıyasla oldukça azdır. Kullanılan yabancı kelimelerin çoğu da dinî terimlerdir. İ. Hikmet Ertaylan, eserin dil bakımından önemini şöyle ifade etmektedir: "*Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış bu nüshanın, bilhassa dil bakımından değeri büyüktür. İçindeki eski Türkçe kelimeleri incelemek başlı başına bir ilim konusunu teşkil eder. Şive ve edebiyat tarihi bakımından da taşımakta olduğu önem her türlü tarifi üstündedir.*"¹⁰

Eserin iki nüshası bulunmaktadır. Birisi Manisa'da Muradiye Kütüphanesi 1311 numarada kayıtlı bulunan H. 973 tarihli nüsha (Bu nüshayı İ. Hikmet Ertaylan 1960'ta tıpkıbasım olarak yayımlamıştır.), diğeri ise Konya'da İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde bulunan nüshadır. Transkripsiyonda esas aldığımız nüsha Manisa Muradiye Kütüphanesindeki nüshadır.

Ferahnâme: Ferahnâme, şâirin olgunluk döneminde yazdığı bir eserdir. Dinî, ahlâkî, didaktik konuları ele alan yüz hikâyeden oluşmaktadır. Aruzun *fâilâtün fâilâtün fâilât (fâilün)* kalıbıyla yazılmıştır.

¹⁰ - İ. Hikmet Ertaylan, a. g. e., s. 12.

Eserin iki ana nüshası vardır. Birisi H. 829'da II. Murad'a yazılmış ve arz edilmiştir, diğeri ise Karamanoğullarından İbrahim Bey adına yazılmış ve H. 830'da İbrahim Bey'e sunulmuştur. Her ikisinin de pek çok nüshası bulunmaktadır: Macar Akademisi Kütüphanesi'nde H. 928 tarihli, Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'nde H. 990 tarihli, Afyon Gedik Ahmed Paşa Kütüphanesi'nde daha yakın tarihli bir nüsha bulunmaktadır. Eser üzerine bir doktora tezi hazırlanmıştır¹¹.

¹¹ Hatice Şahin, Hatiboğlu, "Ferahname (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini)", İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Malatya 1993 (Danışman Gürer Gülsevin)

DİL ÖZELLİKLERİ

ÍMLÂ

ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

Klasik Osmanlı Türkçesi imlasının yanı sıra bazı özelliklerden bahsedilebilir.

- a : 'a' ünlüsü, aynı kelime içinde bile bazen hareke bazen de elif ile yazılabilir

kama قام 59/1 kamu قَام 62/1

- e : 'e' ünlüsü, kelime içinde, özellikle eklerde, bazen elif ile de yazılabilir

niçe نِيْچَا 73/2
yuce يُوْجَا 38/1
irişse اِرْشَسَا 58/1

- Dar-düz (ı, i) ve dar-yuvarlak (u, ü) ünlüler bazen kelime sonunda hareke ile gösterilir.

kamu قَام 193/1
altı اَلْتِ 651/1

- Dar-yuvarlak (u, ü) ünlüler kelime sonunda bazen (و) ile gösterilir.

kuvvetli قُوْتْلُو 139/1
tatlı طَاتْلُو 139/2

ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

Türkçedeki ç, p, g, ñ gibi sesleri karşılayacak harflerin bulunmadığı Arap alfabesi ile yazılmış metinlerimizde, fonetiği doğru olarak tespit etmek oldukça güçtür. Bu tespit için en önemli ölçü, metnin imlâsı ve Türk dilinin bilinen fonetik yapısıdır.

- ç : 'ç' sesi, kelime başında hem (چ) ile hem de (چ) ile gösterilebilmektedir.

çalap چَالِپ 121/2
çoğی چُوْغ 236/2

Kelime içinde de durum aynıdır.

açıla اچیلَا 36/2
içlerinden اچِلَرْنَدَنْ 984/2

- p : 'p' sesi kelime sonunda genellikle (پ) ile yazılır.

çıkarup چقارپ 525/1
düşüp ذشب 454/1
çalap چالپ 171/1

'li şekiller de vardır.

görüüp گوردوب 870/2
çalap چالپ 788/2

- t : İnce ünlülü kelimelerin başında ت ile, kalın ünlülerin başında ط ile gösterilir. Ancak tañrı kelimesi klişeleşmiş olarak تگرى ile yazılır. (523/2)

ت ile yazılanlar
tek تک 1106/1
türk ترک 134/2

ط ile yazılanlar
tağ طاغ 323/1
toprak طبراق 544/1

- s : İnce ünlülü kelimelerin başında 's' sesi س ile, kalın ünlülerde ص ile gösterilir.

س ile yazılanlar
sen سنا 55/2
süñük سگول 1090/1

ص ile yazılanlar
şağ صغ 719/2
şol صول 450/2

- ñ : Geniz g'si metnimizde iki ayrı imla ile verilmiştir. Yaygın olanı 'in kullanılmasıdır. Hem kök ve tabanlarda, hem de eklerde kurallı şekil budur.

anuñ انولك 49/1
baña بئا 325/1
deñiz دگير 1130/1

Üç noktalı kef كؤ 'in kullanılması ise çok nadirdir.

aña ائا 691/2

AYRI YAZILAN EKLER

+dAn

gönül-den 676/1

+dUr

ب 'den sonra : bildürüp-dür 928/1
ت 'den sonra : hazret-dür 513/1
س 'den sonra : iblis-dür 886/1
ش 'dan sonra : 'arş-dur 1084/2
ك 'den sonra : gerek-dür 1314/1
ر 'den sonra : habîbüm-dür 1297/2
ن 'dan sonra : kur'ân-dur 389/2
ق 'dan sonra : kılmağ-dur 591/1
و 'dan sonra : dürlü-dür 760/1
ی 'den sonra : ümmeti-dür 951/2
ك 'den sonra : ehlinüñ-dür 641/1
ا 'den sonra : havâle-dür 1142/2

+lAr

ك 'den sonra : gülmek-ler 900/1
س 'den sonra : süñük-ler 1099/2
ل 'den sonra : işlemek-lik-ler 171/1
ی 'den sonra : 'ârif-lerüñ 1005/2

+llk

ك 'den sonra : beklemek-lik 1010/1
ق 'den sonra : yakın-lık 828/2

+(n)Uñ

ی 'den sonra : altı-nuñ 651/1

+(s)l(n)+

ی 'den sonra : bişinci-si 384/1

BİTİŞİK YAZILAN KELİMELER

Edat ve bağlaçlar

+dahı

bendahı	1296/1
sendahı	539/2
yagdahı	1135/2

+dem

hemândem	966/1
-----------------	-------

i-mek fiili ile yapılanlar

+IdI	: yogıdı	800/2
+IsA	: neyise	338/2
+iken	: gibiken	561/1
+(i)çün	: hürmetiçün	24/1
+IIA	: anuñıla	1037/2
+ki	: senki	267/1
+kim	: didikim	577/1
+mI	: anuñçünmi	280/2
	tâ'atmı	512/1
	varmı	330/2

FARŞÇA İSİM TAMLAMALARININ YAZILIŞI

ﻉ) ile

delîl-i nakli	8/1
zevk-ı 'işret	283/1
ab-ı kevser	285/2
mevlâ-yı mutlak	45/1
kahkahâ-yı masharâ	531/2
rızâ-yı hak	802/2

ﻉ) ile

mazhar-ı hakdur	15/1
gevher-i kân-ı mustafâ	14/2
tahkîkk-i 'itâb	248/2
makâm-ı zâhid	990/1

YABANCI ÖNTAKILARIN YAZILIŞI

bî (Farsça) : Kelimeden ayrı yazılır.

bî-ḥaber بی خبری 92/1
bî-vefâ بی وفا 564/1

zî (Arapça) : Kelimeden ayrı yazılır.

zî-‘ayb ذی عیب 101/2

ŞEDDENİN KULLANILIŞI

1. Yabancı Kelimelerde: Orjinalde şeddeli olup fonetikçe ikiz ünsüzü koruyan kelimelerde şedde (ّ) işareti konmuş, fonetikçe ünsüzü tekleşenlerde ise konmamıştır.

ḥacc حجاج 592/1
ḥadd حد 8/1
sırr سر 867/2
şerr شر 1187/2

2. Türkçe Kelimelerde: Ünsüz türemesiyle meydana gelmiş ikizleşmelerde kullanılır.

assı اصی 545/1
issi 241/1
issi اسی

TENVİN

Bahrü'l-Hakâyık'ta tenvin işareti bir örnekte geçmektedir.

zekâtın زكاة 649/2

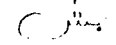

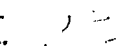

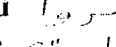

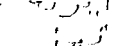

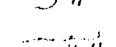

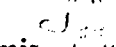

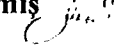

**FONETİK
(SES BİLGİSİ)**

ÜNLÜLER

e-i

Bugün e ile söylenen, fakat metinde i'li olan kelimeler:

biş 648/1	di- 58/2
dir- 95/1	gice 1182/1
girü 264/2	iriş- 214/1
irte 290/1	it- 67/1
tiz 308/2	vir- 201/1
yi- 87/2	yidi 459/2
yil 300/1	yir 156/2
yitmiş 701/1	

i-e

Bugün i ile söylenen, fakat metinde e'li olan kelimeler:

eyü 354/1

e-i

Metinde bazen e, bazen i ile gösterilebilen kelimeler:

gey- 1181/1 ~ **giy-** 134/1

UZUN ÜNLÜLER

Kelime köklerinde asli uzun ünlülerin olup olmadığı imladan tespit edilememektedir.

Eklerde ünlü uzunlukları

Eklerdeki ünlü uzunlukları ile ilgili bir çalışmayı hocam Doç. Dr. Gürer Gülsevin yapmıştır¹². O makalede, özellikle hareke ve harf tercihli imlaların tasnifi sonucunda, bazı eklerin uzun olmuş olması gerektiği gösterilmiştir. Gülsevin'in çalışmasında Miftahu'l-Cenne'de geçen tutarlı ve istisnasız örnekler üzerine kural bina edilmiştir. Bizim elimizdeki Bahru'l-Hakayık yazmasında, bu kurallar istisnaları ile birlikte görülmektedir.

¹² Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu Türkçesinin İmlası Üzerine Notlar" Tuncer Gülensoy Armağanı. Kayseri 1995, s.370-373

İsmlere eklenenler

+(s)I

+sI+IA (3. kişi iyelik + ile edatı)

doğrudan kök ve tabanlara gelişi

'arş+ıla	ارش	1060/1
firîstahlar+ıla	فريستاهل	247/2
'ışk+ıla	اشك	148/1
iflâs+ıla	افلاس	430/2
ihlâş+ıla	اهلش	136/2
od+ıla	اود	795/1
nazm+ıla	انام	883/2

Bu kullanımın günümüz Türkçesindeki telaffuzu 'arşıla, odıla ... vs. şeklindedir.

iyelik eki üzerine gelişi

ad+i+la	اد	1326/1
arzu+sı+la	ارزوسا	252/1
cefâ+sı+la	افسا	1333/2
emr+i+le	امر	788/2
kanķı+sı+la	كانكوسا	964/2
sırr+i+la	اسرار	184/1
yarı+sı+la	اريسا	447/1

Bu tür kullanılışlarda, yani iyelik eki üzerine ile edatının birleşmesi durumunda, Türkiye Türkçesindeki 'diftonglu ünlü' görülür: **adıyla, arsusuyla, ... vs.**

+sI+çün (3 kişi iyelik eki+ için edatı)

doğrudan kök ve tabanlara gelişi

faķr+içün	افقر	1274/2
'özü+içün	اوز	702/1

iyelik eki üzerine gelişi

çoklġ+i+çün	انكيدون	61/2
fermân+i+çün	فرمان	1194/1
hürmet+i+çün	حرمته	24/1
ma'mele+si+çün	امال	1017/2

Fiillere eklenenler

-dİ

-dİsA

kıl-dısa ڤلویسا 912/2
söyle-dise سولایسا 98/1
bildür-dise بلور دیسا 1056/1

-(y)A

-(y)AdI

belürmeyedi بلورمیلادی 358/2
bulmayadı بولمیلادی 1137/2
irmeyedi ارمیلادی 358/1
olmayadı اولمیلادی 1137/1

NOT: Bahrü'l- Hakâyık'ta 'y'li şekiller de bulunmaktadır.

bilmeyeydi 301/2, olmayaydı 301/1, katlanmayaydı 1136/2

3. Kapalı hecelerin açılması halinde meydana gelen uzunluklar

kapalı hece (hareke ile)

açık hece (harf ile)

añıl اڤیل 1189/1
virdi وردی 223/1
virdüñ وردلک 190/2

añup اڤوب 849/2
viresin ویرسین 739/2
vire ویره 210/2

ÜNLÜ UYUMU

I. Damak Uyumu

Bu uyum, söz içinde ünlüleri ince ve kalın sıraya göre ayarlayan uyumdur. Eski Türkçeden beri, gelişmiş bir şekilde görülür. EAT.'de de damak uyumu, aşağı yukarı tamdır. Hattâ, bugün uyumsuz olan +ki ilgi eki bile, bazı örneklerde uyuma girmiştir:

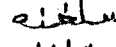
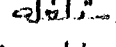
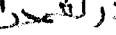
yarıñkı پارئقی 288/2
bundığı بوندغی 440/1
boynumdığı بوینمدغی 70/2
yabandığı یاباندغی 529/2

Damak uyumunun bozulduğu örnekler

-ken

yunurken 650/1

+İlk

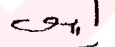

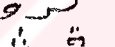
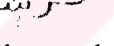
mestliğına 50/2
selâmetliğıla 125/1
kâdirliğimdan 359/2

II. Dudak Uyumu

1. Tabanlarda

A. Yuvarlaklık ve Yuvarlaklaşma

a. Eski Türkçeden beri devam eden ikinci hece yuvarlaklığı

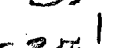
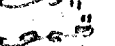

altun		1146/2
eyü		108/2
gendü		283/2
girü		260/1
karşu		1238/2

b. EAT.'de meydana gelmiş yuvarlaklaşma

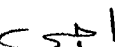

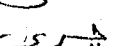
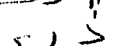
V-I > V-U

ba. g, ğ erimesi sonucu

Kelime sonundaki G sesi, kendinden önceki ünlünün açıklığında sızıcılaşarak erir ve ünlüyü uzatarak yuvarlaklaştırır.

aru		152/1 < arıg
ayru		956/2 < adrıg
ķamu		262/2 < kamag, kamıg, kamug
ķapu		298/2 < tapıg

Metinde bu kurala uymayan örnekler de vardır. Belki de bu kelimeler önce yuvarlaklaşmış, sonradan düzleşerek uyuma girmiştir.

acı		321/2 < acıg
aşşı		545/1 < asıg
ķeri		908/1 < ķerıg
diri		156/1 < tirıg

bb. dudak ünsüzlerinin ünlüyü yuvarlaklaştırması

yavuz 239/2 < yabız

B. Düzlük ve Düzleşme

a. Eski Türkçeden beri devam eden ikinci hece düzlüğü

V (yuvarlak)-I

okı- 153/2

ugrı 237/1

NOT: togrı 301/2 ise, Eski Türkçede (Uygurca) iki şekilde bulunabiliyordu: togrı~ togru

2. Ekleşmede

Morfoloji 'Ekler' bölümünde bu eklerin örnekleri verilmiştir. Karşılıklarına ilgili kısımlara atıfta bulunulduğundan, burada tekrar örneklendirilmedi.

A. Devamlı Yuvarlak Ünlü Bulunduranlar

-dUk	: Fiilden İsim, Fiilimsi
-dUm	: Fiil çekimi
-dUñ	: Fiil çekimi
+dUr	: Cevherî fiil
-dUr-	: Fiilden Fiil
+egü	: İsimden İsim
-gUn	: Fiilden İsim
-gü	: Fiilden İsim
+IU	: İsimden İsim
-mUr	: Fiilden İsim
+(n)Uñ	: Kelime Grupları, İsimler
+(U)k	: Fiilden İsim
+Uz	: Kişi Eki
+vUz	: Kişi Eki
+(y)AIUm	: Kişi Eki
-(y)Up	: Fiilden İsim, Fiilimsiler

B. Devamlı Düz Ünlü Bulunduranlar

+CI	: İsimden İsim
-dI	: Fiil Çekimi
-gII	: Fiil Çekimi
+(I)IA	: İsim Çekimi
-It-	: Fiilden Fiil
+(I)ncI	: İsimden İsim

+KI	: İsimden İsim
+Ik	: İsimden isim
-mİş	: Fiil Çekimi
+(s)I(n)	: İsim Çekimi
+sIn	: Kişi Eki
+(y)I	: İsim Çekimi
-(y)IcAk	: Fiilden İsim, Fiilimsiler
-(y)IncA	: Fiilden İsim, Fiilimsiler
-(y)IcI	: Fiilden İsim

Hem Düz Hem Yuvarlak Ünlü Bulunduranlar

-Il-	: Fiilden Fiil
-Im	: Fiilden İsim
-(I)n-	: Fiilden Fiil
-V	: Fiilden İsim
-(y)V	: Fiilden İsim, Fiilimsiler

ÜNSÜZLER

ÜNSÜZ UYUMU

Eski Anadolu Türkçesinde ötümlülük-ötümsüzlük uyumu yoktur. Ötümsüz ünsüzle biten kelimelere de 'd' ile başlayan ekler getirilir.

+cA		
	bişmişce	239/1
+dA		
	işde	7/1
	kafesde	524/1
+dAn		
	çalapdan	176/2
	ırakdan	151/2
-dI		
	taşdı	73/1
-dUm		
	uzatdum	826/2
-dUñ		
	itdüñ	186/2

Ötümlüleşme

Oğuzca'yı diğer Orta Türkçe şivelerinden ayıran önemli fonetik özelliklerden biri, daha ziyade söz başında, ünsüzlerin ötümlüleşmesidir.

BAŞTA

Etk. t

ince ünlülü kelimelerde

d < t

degül > كوله 179/2
deñiz > دكنز 1130/
dil > دل 322/2
diri > رى 156/1
dört > دورت 331/1
dürlü > درلو 694/1

delim > دم 563/1
deri > درى 1089/2
diñle- > دكوله 289/2
dök- > دوک 412/1
dükeli > دوکوله 345/1
düş > دوش 752/2

t : t

türk > تورک 134/2
türki > تورکى 81/1

kalın ünlülü kelimelerde

d < t

dahı > دكى 507/1
+dUr > در 6/2
dUrUr > درر 536/1
dut- > دوٲ 152/1

t : t

tağ > طاغ 323/1
tamu > طمع 1065/1
toğ- > طغ 783/1
tuz > تاوز 1135/2

tamar > طمر 1090/1
tañrı > تکرى 509/2
toprak > طپراق 544/1

Etk. k

kalın ünlülü kelimelerde

k : k

kaçan > قچن 430/1
kanda > قنده 1291/1
kığır- > ققن 266/1
koca > قوجه 1160/2

kağı- > ققى 133/1
kara > قره 46/2
kıl > قیل 266/2
koyun > قیون 529/1

ince ünlülü kelimelerde

g < k

gel- ... 475/1
gey ... 1181/1
gice ... 26/2
göz ... 244/2

geñez ... 40/2
gibi ... 961/2
gönül ... 52/2

k : k

kes- ... 834/1
kim ... 8/1

Etk. ç

ince ünlülü kelimelerde

ç : ç

çek- ... 1048/1
çeri ... 908/1
çiçek ... 863/1
çök- ... 569/2

kahın ünlülü kelimelerde

ç : ç

çağır- ... 92/1
çok ... 705/2
çomak ... 134/2

İÇTE

Tabanlarda
VKV

Etk. t

ince ünlülü kelimeler

VdV < VtV

gider- ... 365/2
yidi ... 459/2

VtV : VtV

getür- ... 205/2

kalın ünlülü kelimeler

VdV < VtV

adım ادم 267/2

VtV : VtV

ata اء 576/2
katı قنى 74/1

ETk. k

ince ünlülü kelimeler

VkV : VkV

iki اءى 353/2
sekiz سءز 1074/1

kalın ünlülü kelimeler

VkV : VkV

okı- اوءى 153/2
tokuz طءور 1082/2
yukaru يقارو 1081/1

ETk. ç

ince ünlülü kelimeler

VcV < VçV

gice كىءه 530/2
nice نءه 72/2
süci سىءى 516/1
yüce يءا 38/1

VçV : VçV

niçe نءا 73/2

kalın ünlülü kelimelerde

VcV < VçV

kocalık فءالء 1160/2

ETk. p

ince ünlülü kelimelerde

VbV < VpV

gibi كبی 133/2

VpV : VpV

depele- دپله 103/2

kalın ünlülü kelimelerde

VpV : VpV

kapu قپو 443/2

tapu تطو 179/1

Sonda

d < t

ince ünlülü kelimelerde

süd سود 239/1

kalın ünlülü kelimelerde

ad آد 6/1

ard ارد 100/2

od اود 534/2

Ötümsüzleşme

Türk dilinin genel eğilimine ters bir fonetik olaydır. İstisnâî olarak bir örnekte meydana gelmiştir:

t < d :

Eski Türkçede d/ ile olan ve kurallı olarak bugün 'y'li olması gereken bir örnekte ötümsüzleşme vardır.

işit- شیت 224/2

Sızıcılaşma

Bu olayın sebebi 'ünlü-ünsüz benzetmesi'dir. Sızıcı olan ünlüler, yanlarındaki patlayıcı ünsüzleri 'sızıcılaştırma' eğilimindedirler.

ETk. b

v < # b

var و 40/1 < bar
var- و 434/2 < bar-
vir- و 201/1 < ber- ~ bir-

NOT: Bu değişim özellikle 'r'nin yanında meydana gelmektedir. 'l'nin yanındaki bir örnekte ise, b'nin v olduktan sonra kaybolduğu görülür:

ol- 25/1 < *vol- < bol-

v/ < b/

avla- اوله 892/2 < ab+la-
ev اوو 240/1 < eb
sev- سهو 311/2 < seb-
şuvar- سور 821/2 < sub+ar-
yavlak يولق 1177/2 < yablak
yavuz ياوز 1178/2 < yabız

Ayrıca Eski Türkçede rastlamadığımız şu şekiller de vardır:

iv- اهي 117/2
sav- صو 903/2

y/ < v/ < b/

şuyuni صويلى 522/1

NOT: 'su+ 3. teklik iyelik + belirtme durumu' için, normal şekil 'susını' olurdu. Ayrıca, v/ kanalıyla kaybolduğu örnek vardır:

şu صو 547/2 << sub

ETk. d

y/ < d/

ayak اياق 1165/2 < adak

ayır- ایر 936/2 < adır-
büyük بیوک 1223/1 < bedük
boy بوی 1114/1 < bod
gey- گئی 1181/1 < ked-
kuyı کوی 525/1 < kudug

s/ << d/

issi اسی 241/1 << idi

ETk. G

VvV < VGV

kov کو 561/2 < kog

Erime

V < VĞ < VG

a. V << -(I)G (fiilden isim yapma eki)

acı اچی 546/2 < acıg
aru ارو 351/1 < arıg
aşşı اشی 545/1 < asıg
ayru ایرو 956/2 < adrıg
diri دری 162/2 < tirıg
kuyı کوی 1131/1 < kudug

b. +(y)I << +(I)G (Accuzative eki)

Önce G'ler sızıcılaşıp erir, daha sonra, ünlü ile biten kelimelere eklenirken araya 'y' girer.

söz+ی سوزی 65/1
tañrı+yی تانری 149/2

c. +II << +IIG (İsimden isim yapma eki)

dürlü رلو 1321/2 << türüg
tatlu طتلو 397/1 << tatıglıg

Yutulma

ğ < Ğ < G

Hece başındaki G'ler sızıcılaştıktan sonra, hiç bir iz bırakmadan kaybolur.

1. Tabanlarda

emek **اَمَك** 464/2 < emgek
gerek **كِرَد** 848/1 < kergék
kulak **كُولُوك** 478/2 < kulgak

2. İşlek eklerde

-(y)An << -Gan
gelen **كَلِن** 225/2 << kelgen
kılan **كِلِن** 424/2 << kılğan

-(y)IncA << -Ginça
görmeyince **كُورَمِنِچ** 689/2 << körmeginçe

k

VhK < Vkv

Ötümsüz-patlayıcı artdamak sesi k'nın sızıcılışması, Oğuz grubu şiveleri içinde, Azerî için karakteristiktir. EAT'de de, metinler arasında sıklık farkı olmakla beraber, bu değişmeye rastlanır. Bahrü'l-Hakâyık'ta, bu tür sızıcılışma yoktur. İstisnâî olarak şu örneklerde görülür.

dağı **دَاغِي** 317/2 < takı
koğu **كُوقِي** 859/2 (metinde koku 857/1 da var)
yuğaru **يُغَرِي** 244/2 (metinde yukarı 1081/1 da var)
oğı- **اُوتِي** 541/2 (metinde okı- 153/2 da var)
körüğü **كُورُغِي** 387/1 (metinde korku 662/1 da var)
uyğuya **اُويغِيَا** 752/1
çoh **كُوح** 1146/1

Dudaklılaşma

1. Ünlülerde dudaklılaşma: Özellikle 'dudak' ünsüzlerinin yanında görülür.

a. kök ve tabanlarda

u < ı **کَاوُش-** 855/2 < kabış-
yavu **يَاوِي** 143/2 < yabıg
yavuz **يَاوُز** 239/2 < yabız

ü < e büyük بويك 1223/1 < bedük

b. erime sonucunda : ayru << adrig gibi örnekler için, bkz. Sızıcılaşma; Erime.

2. Ünsüzlerde dudaklılaşma : Bu da özellikle ‘dudak ünlülerinin yanındaki ünsüzlerde görülür. Bunun örnekleri “Sızıcılaşma, VvV <VGV” bahsinde verilmişti.

DİĞER FONETİK DEĞİŞMELER

Düşme

Ünlü Düşmesi

Başta

şol شول 83/1 < uş ol
şöyle شوية 1218/2 < uş öyle

İçte

a. vurgusuz orta hece düşmesi

l'nin yanında

göñlini ككلى 442/1 < göñülini
oğlına اولغنه 190/2 < ogulına

n'nin yanında

boynını بويننى 966/2 < boyunını

r'nin yanında

ayrılmaz ايرلمز 910/2 < ayırılmaz
buyruklarını بىر قارىنى 250/1 < buyuruklarını

z'nin yanında

agzın اغزىن 516/2 < agzın
beñzin بىگزين 133/1 < beñizin

ş'nin yanında

yumşak يوشۇق 1164/2 < yumuşak

b. 'i-' fiilinin türemelerinde

+dI < idi

bulunmazdı بولمىزدى 769/2

+sA < ise

söylerseñ سويلرسىڭ 555/1

c. 'ile' edatının ekleşmesinde

halâvetle حلاوتله 127/1

Ünsüz Düşmesi

ϕ < # b

ol- اول 57/2 < bol-

ϕ < # y (özellikle kendinden sonra dar-düz ünlü varsa)

ağaç	اىچ	565/1	< yıgaç
ırak	يراق	151/2	< yırak
ince	اىچ	485/1	< yinçge

İçte

a. Ünsüz gruplarında düşme

ϕ < l

(t < lt) : getir- كىتور 368/2 < keltür-

oltur- اولتور 241/2 < oltur-

ϕ < r

(l < rl) : bile بيله 563/2 < birle

b. Yutulma sonucu düşme

ϕ << G (bkz. Yutulma)

Sonda

ϕ < b#

şu سۇ 547/1 < sub

ϕ << G (örnekleri için, bkz. Erime)

Türeme

Ünlü Türemesi

Başta

i türemesi

ilâyık ابلایق 504/2 < lâyık

o türemesi

oruc اوروج 310/1 < Farsça rûz

İçte

hışım حصم 570/1 < Arapça

kibir كبر 887/2 < Arapça

tohum تخم 581/1 < Arapça

Türk dili kaynaklı kelimeler de ise, bir örnekte ünlü türemesini görüyoruz.

koyun قيون 529/2 < koyn X kony < koñ

Sonda

+(I)ncI < +(I)nç

altıncı التلیح 387/1 < altınç

ikinci اکنجی 29/1 < ekinç

üçüncü اچونجی 31/1 < üçünç

Ünsüz Türemesi

Başta

vur- ور- 500/2 < ur-

içte

+(y)IIA

ehliyile اعلییه 1287/2

huzâyıla حضايله 1153/2

i- fiili

bilmeyeydi بلییدی 301/2

olaydı اولیدی 302/1

NOT : Arapçada hemzeli olan kelimeler de, Türkçede iki ünlünün yan yana bulunamaması kuralına uyararak, 'y'ye dönüşmüştür.

dâyimâ دایما 160/2 < Arapça

kâyim کایم 252/2 < Arapça

kâyinât کاینات 42/1 < Arapça

İkizleşme

1. Hece dengelemesi için

Eriyen 'G' sesinin uzattığı ünlü, uzunluğunu kaybederken, hecenin dengelenmesi için ünsüz ikizleşir.

assı	545/1	< *asV	< *asığ	< asıg
ıssı	285/1	< *ısV	< *ısığ	< ısıg

2. Yandaş tam benzetme yoluyla

perri	255/2	<	Farsça
-------	-------	---	--------

Tekleşme

Sonda

hak	37/1	<	Arapça
şer	94/1	<	Arapça

Hece Tekleşmesi (Haplologie)

Benzer veya aynı olan hecelerden birinin kaybolmasıdır.

+dUr	6/2	<	durur	<	turur
bellü	94/1	<	belgölüg		

Hece Düşmesi (İçte grup düşmesi= Syncope)

Vurgusuz orta hecedeki ünlünün düşmesiyle meydana gelen hece kaybolması dışında (bkz. Ünlü Düşmesi), Bahrü'l-Hakâyık'da görülen 'tek hecede bir ünlü bir ünsüz'ün düştüğü örnekler şunlardır:

çık-	856/1	<<	taşık-
el	125/2	<<	elig
katlan-	1136/2	<<	katıgılan-
tatlu	1137/1	<<	tatıgıg

Geçişme (Krasıs)

Biri ünlüyle biten, diğeri ünlüyle başlayan ve devamlı birlikte kullanılan iki kelimenin birbiriyle birleşmesidir. Bahrü'l-Hakâyık'taki örnekleri şunlardır:

böyle	284/1	< bu ile
gündüz	1182/1	< kün+düz
niçün	324/1	< ne için
şöyle	818/2	< şu ile

Yardımcı fiillerle geçişme şekilleri ise, şunlardır:

neyle-	261/2	< ne eyle-
niT-	261/2	< ne iT-
nol-	548/2	< ne ol-

NOT: Yeterlilik fiilinin olumsuz kullanımını da bu örneklere katabiliriz:

olmadum	69/1	< bol-ı umadı
----------------	------	---------------

Ulanma (Liasion)

Birinci kelimenin sonundaki ünsüzün, ikinci kelimenin başındaki ünlü dolayısıyla ötümlüleşmesi hadisesidir.

ırag olsun	109/2	< ırag olsun
-------------------	-------	--------------

Ünsüz Ayrışması

yun << n

koyun	529/2	< koyn	kony	< kon
--------------	-------	--------	------	-------

Ünsüz Kaynaşması

İki ünsüzün birleşerek tek ünsüz haline gelmesidir.

n < ng

aña	99/2	< anga
baña	559/2	< benge
saña	41/1	< senge
yaña	278/2	< yanga

ç << taş

çık- ڇڪڻ 856/1 < taşık-

c < ç < ts

süci سڇي 516/1 << sütçig

Göçüşme (Metathese)

koyn کيون 529/2 < koyn kony < koñ

MORFOLOJİ **(ŞEKİL BİLGİSİ)**

ÇEKİM EKLERİ

İSİM ÇEKİMİ

1. ÇOKLUK EKLERİ

+IAr

Türk dilinde isimlerin çokluğu, +IAr eki ile yapılmaktadır. Bu ek dâimâ 'iyelik' ve 'hal' eklerinden önce kullanılır.

a. isim+çokluk

a. a. kök veya tabanı çokluk yapar

➤ yine vir ma^{ʿnî} yüzünden **haberler** 409/1

a. b. İsimleri sınıf veya familya anlamında kategorize eder. Aslında, EAT.'de çokluk şekli, eklendiği isimleri çoklaştırmaktan ziyâde, belirli bir sınıf hâline sokar.

➤ **danışmanlar** sözün hiç eslemezsün 275/2

➤ **i mü'minler** dostı bulduñuz siz 956/1

a. c. İsimlerin üzerine gelir ve tamlayan eki almaksızın belirli tamlama yapabilir:

➤ aña bağışla **âşiler** günâhın 23/2

➤ **ölüler** yatduğı yir tabıt oldı 156/2

➤ didi **gökler** firîştehleri düpdüz 861/1

➤ bu **gözler** yaşı yağmurlar gibidür 1140/2

ad. Türk dilinde sayı sıfatlarından ve topluluk bildiren isimlerden sonra gelen kelimeler çokluk eki almazlar. Fakat EAT.'de az da olsa bu durumlarda da +IAr ekinin kullanıldığı görülmektedir:

➤ iki yüz **yıllar** ağladı kapumda 353/1

➤ iki **düşmânlaruñ** var sende muhkem 1176/2

➤ iki **gözler** kıılır birbirin fark 1101/1

ae. Bugün çokluk eki ile kullanılmayabilecek bazı şekillerde de görülür:

➤ bu gözler yaşı **yağmurlar** gibidür 1140/2

af. Arapça kurallara göre çokluk şekli ile kullanılmayabilecek bazı şekillerde de görülür:

➤ bilür ‘**avratlar** ipligin egirmek 101/1

+An

Çokluk bildiren bir kategori ekidir. Kalıplaşmış olarak bir kaç kelimedede görülür.

➤ **erenler** cânıdur bellü bilüñüz 737/2

➤ adem yaz gibidür **oğlanlığında** 1159/1

+Z

Kalıplaşmış olarak bir kaç kelimedede görülür. Daha ziyâde ikizlik bildirir.

➤ kaçıya kaçā kan **beñzin** bozarda 133/1

➤ işitmedi kulak hiç görmedi **göz** 478/2

Zamirlerde

➤ işidüñ kim nice luḡ issivüz **biz** 352/2

➤ ki raḡmân aḡlı îmândur bilüñ **siz** 229/1

➤ yusuf ‘ışkına el toğradı **anlar** 871/1

2. İYELİK EKLERİ

	teklik	çokluk
1. kişi	+(U)m	+(U)mUz
2. kişi	+(U)ñ	+(U)ñUz
3. kişi	+(s)I(n)+	+lArI(n)+

	teklik	çokluk
1. kişi	adum 572/2	adumuza 373/1
	göñlüm 1298/2	göñlümüz 36/2
	gözüm 334/2	gözümüz 586/2
	günâhum 61/1	gücümüz 452/2

NOT: İlk ünlünün düz geldiği şekiller de vardır.
ķâdirliğimiz 364/1, **şeffâ'imüz** 48/1, **dilimden** 188/2

2. kişi	yüzüñ 335/2	yüzüñüz 954/2
	göñlüñ 437/2	göñlüñüz 824/1
	günâhlaruñ 849/2	günâhlaruñuz 831/1

NOT: İlk ünlünün düz geldiği şekillere de rastlanmaktadır.
birinüz 819/1, **tâ'atlarıñuz** 295/2, **düşmâniñuz** 830/1

3. kişi	gözi 138/1	gözleri 1161/2
	câni 768/1	cânları 804/1
	rahmetini 1047/1	rahmetleri 78/2
	günâhın 392/2	günâhların 800/2

NOT: 3. teklik iyelik ekinden sonra bir hal eki gelirse aslı 'n' ortaya çıkmaktadır¹³. **rahmet+in+i** 1047/1, **köşe+sin+de** 1290/2

İyelik Eki Yığılması

Türk dilinde, bazan 3. kişi iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban haline gelir. Bu durumlarda, kelimenin üstüne tekrar bir 3. teklik kişi iyelik eki geldiğinde görülür.
bir+i+si 162/1

¹³ Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı", Türk Dili Sayı 466, TDK. Ankara 1990, s.276-279

3. HAL EKLERİ

EAT.'de Hal Eklerinin Kullanılışları ile ilgili olarak geniş bir çalışma yapılmıştır.¹⁴

Yalın Hal (nominative)

I. Şekilleri

eksiz ç

A. İsimlerde

a. kök ve tabanlarda

- dise **cân** üzre **ten** üzre hatâdur 207/2
- i mü'min yine bu iş senlü oldı 364/2
- çu **toprak** topraga **su** suya varsın 547/1
- od oda gitdi **yil** yile ne dirsın 547/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- katuñda kamu **hâcetler** revâdur 59/1
- olursa kâf tagı gibi **günâhlar** 74/1

c. iyelik eki almış kelimelerde

- işid bil imdi **maksûdum** i dildâr 107/1
- öğüdü**m tut agâh ol bu haberden 602/1
- şikâruñ** câhilüñ katında söyle 96/1
- nişân isterseñ **ulusın** iste 658/1
- bu yolda **gendüñüz** tiz hem bulasız 308/2
- günâhların** kamu 'afv ide allah 848/2

NOT: İyelik eki almış kelimelerin yalın hali, genellikle başka birer isim çekimi ekinin yerini tutmaktadır.

B. Zamirlerle kullanılışı

- göresiz beni hem sizi görem **ben** 957/2
- dahı bu sözlere **sen** münkir olma 52/2
- yine söz açalum **biz** ma'rifetden 806/1
- ki rahmân aslı îmândur bilüñ **siz** 229/1

¹⁴ Gürer Gülsevin, "Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde İsim Hal Eklerinin Fonksiyonları ve Kullanılışları" İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Malatya 1987

II. Fonksiyonları

1. Fiilin fâili durumundadır.

A. İsimlerde

a. kök ve tabanlarda

- **çu toprak toprağa şu şuya varsın** 547/1
- **od oda gitdi yıl yile ne dirsın** 547/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- **firiştehler toyarlar hep çoğudan** 860/2
- bu 'ışka uğrayan **cânlar** uyanur 405/1

c. iyelik eki almış kelimelerde

- **şeytânun aşı** gümândur 230/1
- bu su **gözüm yaşıdır** çağlaram ben 334/2

B. Zamirlerle kullanılışı

- göresiz beni hem sizi görem **ben** 957/2
- **dağı** bu sözlere **sen** münkir olma 52/2
- yine söz açalum **biz** ma'rifetden 806/1

2. Cümlede nesne görevini üstlenebilir

- yusuf 'ışığına **el** toğradı anlar 871/1

3. Tamlama grubu kurarken, tamlayan durumunda bulunur;

a. kök ve tabanlarda

- çıkarup dökseler **kuyı suyunu** .525/1

b. çokluk eki almış kelimelerde

- **erenler** cânıdur bellü bilüñüz 737/2

c. iyelik eki almış kelimelerde

- oğıkim **gönlün evin** tutmaya yas 437/2

4. Zaman zarfı görevinde kullanılır;

- **yarın** mahşerde gör nice olursın 284/2
- **gice gündüz** anuñla hõş geçerler 530/2

Belirtme Hali (accusative)

I.Şekilleri

+(y)I

A. İsimlerde

a. kök ve tabanlarda

a. a. ünsüz ile biten kelimelerde

- çu 'illet bulmasañ **yohsulu bayı** 174/1
- viricek haq saña **mâli kumâşı** 592/2
- pes evvel **odı** bil bellü hâcerde 1094/1
- misâldür süñükler **başı** bağlar 1099/2

a. b. ünlü ile biten kelimelerde

- kara dünde **karıncayı** görürsin 46/2
- ne fâ'at birle sen **tañrıyı** bulduñ 149/2
- refik olmakda 'azl itdüñ **mûsâyı** 186/2
- dün i gün ol **kapuyı** yâr idin var 443/2
- bular **dünyâyı** terk itmekden ağlar 893/2
- bilürsiz uğrı neyler **hazneyi** ah 238/2
- gişi ilk **gendüyi** gerek arıda 501/1
- kamu her **nesneyi** bilür haqîkat 543/2
- **neyi** isterse ayırmazam yirinden 936/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- bulara dirgenen **kulları** i haq 37/1
- velî '**âşileri** oda yaqalar 286/2
- sözüle eylegil **bülbülleri** mât 477/1
- anuñçün sever '**ârifleri** haq 538/1
- ol üç bu **üçleri** süre bu şerden 980 /1
- cihânda **köyleri** gör nelerüñdür 1107/1

c. iyelik eki almış kelimelerde

- büridi **gözümü** gaflet kemendi 55/1
- hırâşide kılup **gönlümü** düpdüz 333/2
- **yoluñı** şaklayuben izleyesin 456/2
- gider **göñlüñi** ayrukdan hağa vir 1193/2
- **günâhlaruñuzı** dökdüm öñine 831/1
- **özini** bildireler ol gişiye 135/1
- alurlar **cânını** ol hiç tuymaz 869/2
- bular **gendüzlerini** çün bileler 975/1
- bu dîn **gevherlerini** tepmeyedüm 1156/2

B. Zamirlerde kullanılışı

- göresiz **beni** hem **sizi** görem ben 957/2
- **seni** nice ögem hiç bilmedüm ben 187/2
- **anı** fahr idinirler her cihetden 21/2
- bu gafletden uyar **bizi** ihi 80/1
- kılam dizâruma **sizi** sirişte 955/2

+ø (eksiz)

Sıfır belirtme hali eki Bahrü'l-Hakâyık'ta sadece iyelik eki üzerine gelmektedir.

- işid bil imdi **mağşûdum** i dildâr 107/1
- diye kim **gendüzüm** bildüm ben evvel 150/1
- **öğüdüm** tut agâh ol bu haberden 602/1
- **'azâbum** gördi cennet içinde âdem 797/1
- gişi kim **rahmetüñ** senden kıla ked 60/1
- **şikâruñ** câhilüñ katında söyle 96/1
- tevekkül kıl **'özrüñ** bil hemîn sen 704/1
- **günâhuñ** 'afv idüp bağışlayam ben 704/2
- o şâhuñ **devletin** pâyende eyle 124/1
- bular gendü **özlerin** bilmiş degüldür 143/1
- **suçın** bilenlere rahmet ider hağ 392/1
- içinde **murdârin** komaz arıdur 489/2
- mühirleyip **ağzın** şuvayalar 516/2
- nişân isterseñ **uşlusın** iste 658/1
- şoraram ger **cevâbın** viresin hôt 739/2
- dağı korku **çiçeklerin** bezetdüm 826/1
- **acısın** tuymayup dökildi kanlar 871/2
- oğı dut **ma'nısın** cân içinde 945/2
- pes andan **himmetin** bildürdi bize 1029/1

- bu yolda **gendüñüz** tiz hem bulasız 308/2
- **günâhların kamu** 'afv ide allah 848/2
- buğur **düşmânların** kıl âşikâre 881/1

II. Fonksiyonları

1. Cümlede belirtili nesne görevinde kullanılır;

a. kök ve tabanlarda

- kara dünde **karıncayı** görürsin 46/2
- kamu her **nesneyi** bilür haqîkat 543/2
- pes evvel **odı** bil bellü hâcerde 1094/1

b. iyelik eki almış kelimelerde

- alurlar **cânını** ol hiç tuymaz 869/2

Yönelme Hali (Dative)

I.Şekilleri

+(y)A

A. İsimlerde

a. kök ve tabanlarda

a. a. ünsüz ile biten kelimelerde

- **cihâna** ol huzâ uralı bünyâd 108/1
- ki kullar kılmaz **irkege dişiye** 115/2
- o **ada** bağladum berk i'tikâdı 118/2
- **muhibbe** şorsalar haqqı ne bildüñ 149/1
- bu **hükme** vâcib olmışdur uyasın 403/1
- çu cân **câna** tokınsa oldı cânân 406/1
- aru niyyetle tut **haqqa** özüñi 476/2
- çu toprak **toprağa** şu şuya varsın 547/1
- od **oda** gitdi yil **yile** ne dirsın 547/2
- şefkat kıl baq bu **delile** 614/1
- sükûnet kıl girü **dergâha** yüz ur 671/1
- muhabbetle 'âmel kıl uy **imâma** 786/1

a.b. ünlü ile biten kelimelerde

- çu **derdlüye** senüñ faẓluñ devâdur 59/2
- sebâtı yok hemân **ğavğaya** irer 90/1
- tevâzu^f şöyle kıtur bir **gişiye** 115/1
- atarsın bir kuş için **ka^fbeye** taş 277/2
- ki bir gün sahrâda bir **şuya** irdüm 320/1
- varınca ‘arşdan **tahte’s-serâya** 484/1
- ki bir **kuyıya** bir tamlâ sücüd yir 521/1
- olur her **nesneye** teslîm ü râzi 542/2
- çu toprak toprağa şu **şuya** varsın 547/1
- zîrâ ten **uyhuya** varur tayanur 752/1
- nedür **gendüye** lâyıq dirligini 1023/2
- kılipdur hak anı her **a^fzâya** baş 1081/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- muhammed **kullara** hâkdan ‘atâdur 16/1
- dağı bu **sözlere** sen münkir olma 152/2
- buyura **hâslara** hak ab-ı kevser 285/2
- yavuz **işlere** hâkdan ire tahvîl 663/2
- **ayaklara** düşüp toprak olasın 454/1
- ‘ilim **yılduzlara** beñzer dimişler 1129/2

c. iyelik eki almış kelimelerde

- kılâm **dizâruma** sizi mülhâk 351/2
- acı **ağzuma** tiz tatlu şeker vir 546/2
- ki ya^{nî} istedüm **derdüme** çâre 1286/1
- buğur **arduma** kalur eglenirek 568/2
- cefâlar gösterürsin **düşmânuña** 44/1
- alursın dostlaruñ gendü **yanuña** 44/2
- depele gendü **nefsüñe** akingil 103/2
- üçüncü **adumuza** oldı nisbet 373/1
- günâhın ‘afv idüp **hâllerine** bak 37/2
- buntı hâk bildürüpdür **kullarına** 928/1

B. Zamirlerde kullanılışı

- didi ol tağ **baña** kim yâ rûhullah 325/1
- **saña** vâcib olupdur gey şaşınmağ 514/1
- **aña** bağışla ‘âşiler günâhın 23/2
- **bize** yoldaş buyurgıl yâr olsun 727/1
- yine hâk kısmetin bildürdi **size** 1043/1
- **bulara** dirgenen kulları i hâk 37/1

II.Fonksiyonları

1. Fiilin istikametini gösterir;

a. kök ve tabanlarda

- çu toprak **toprağa** şu şuya varsın 547/1
- od **oda** gitdi yil **yile** ne dirsın 547/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- buyura **haşlara** hağ ab-ı kevşer 285/2

c. iyelik eki almış kelimelerde

- bunu hağ bildürüpdür **kullarına** 928/1

2. için manasını verir;

a. kök ve tabanlarda

- ive bir dağı **varmağa** katına 434/1
- bu sırrı bilmege âgâh oluñ siz 823/2
- nedür **gendüye** lâyığ dirligini 1023/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- muhammed **kullara** hağdan 'atâdur 16/1

c. iyelik eki almış kelimelerde

- ki ya^hnî istedüm **derdüme** çâre 1286/1

3. ...(y)A karşı manasını verir.

- ikisi gey **baña** düşmân olurlar 559/2
- **saña** düşmân olanlar mağhûr olsun

4. Edatlarla kullanılışı

(y)A degin

- **aña degin** ki gök üstinde 'arşdur 1073/2
- **şuña degin** kim ol fahri kazandı 1257/2

Bulunma Hali (Locative)

I.Şekilleri

+dA

A. İsimlerde

a. kök ve tabanlarda

- belî her **işde** vardurur bir âyet 7/1
- ganîsin **ķâyinâtda** her **naẓarda** 42/1
- saña yol var **seferde** vü **hazarda** 42/2
- virürsin **toğrı yolda** ķâbiliyyet 43/1
- **gönüilde** zerre inkâr ķalmadı hîç 51/1
- şu söz kim **ma'nide** taşra degüldür 82/1
- **cihânda** bâr-ı câhil olmasa er 90/2
- **hadîs-i tefsîr ortada** añılmaz 93/1
- anuñ gibi gişi gerek **bâzarda** 133/2
- refik **olmaķda** 'azl itdüñ mûsâyı 186/2
- becidd îmân **getürmekde** olasız 205/2
- **naẓar** kılsañ begenürsin **görüşde** 209/2
- **ķomaya** ol **yörede** ğilli çirki 211/2
- niçe bir olasin **dünyâda** şâd 281/1
- yarın **maḥşerde** gör nice olırsın 284/2
- laṭîf ü hûb **şûretde** 'ilâcı 321/1
- ki on dürlü **ķavül** var **ma'rifetde** 416/1
- pes evvel budurur söze **girişde** 417/1
- görünür her biri bir **şıfatda** 416/2
- şafâlar kesb idesin **sağda solda** 450/2
- bu **arada** kıılır gönüller arâm 472/2
- namâz **ķılmaķda** durğıl vü şaķ bul 509/1
- ne kılsañ **sözde** ķur'ândan kıılırsın 553/2
- daḥı **ḥacca varmaķda** olma nâşî 592/2
- zirâ kim **rumda** vü daḥı **çinde** 653/1
- birisi hîç **tâ'atda** vurmadı dem 801/2
- **küfürde** kâfiri dem beste kııldı 812/2
- virürler **ḥalka günde** ḥostlarile 822/2
- **ķiyâmet günü oldukda** dir ol ḥaķ 835/1
- gişi **ḥaķa irişmekde** olur yâr 1001/2
- 'ibâdet olsa yitmiş **yılda** rehber 1014/1
- pes evvel odı bil bellü **ḥacerde** 1094/1
- ki bir **sa'âtde** biñ menzil keser yıl 1117/2
- biri acı biri **ķatlu nihânda** 1130/2
- **günâhın bilmemek beñzer cühûda** 1171/2
- **sözüm geçse** dir **irkekde dişide** 1183/1

➤ işid imdi bu **dervîşlikde** aþbâr 1208/1

b. çokluk eki almış kelimelerde

➤ ‘abeş **sözlerde** likin hiç yañılmaz 93/2

➤ eyü aduñ **kitâblarda** yazılsun 1341/1

c. iyelik eki almış kelimelerde

➤ resûl **buyrığında** cân eyledi râm 28/1

➤ **katuñda** kamu hâcetler revâdur 59/1

➤ teğayyür olmasa **aşlında** mañî 68/2

➤ bilinsin herçi ‘ilm **ardında** izüñ 100/2

➤ ğaraž yoğdur bu söz **içinde** i yâr 104/1

➤ senüñ ‘ilmüñde ‘âcizdür kesâyi 186/1

➤ **iziñde** bir adım yağşi görünmez 267/2

➤ ya sökelsin ya **koluñda** çiban var 274/1

➤ hezârân isteyicinüñ **kapumda** 298/1

➤ dükenür ‘ömri gider her **tapumda** 298/2

➤ velikin **lezzetinde** katı acı 321/2

➤ didüm bu söz **yüzinde** sil niğâbı 323/2

➤ hekimler **ayağında** ola muhtâc 523/2

➤ halâyık **ortasında** gey karışur 560/2

➤ düşer halk **ortasında** kovda çavda 561/2

➤ anuñ **hakkında** buyurmuşdur allah 610/1

➤ **katumuzda** bizüm cân külli bişdür 746/1

➤ nicekim hak **kelâmında** buyurdu 773/1

➤ nedür bu sözl **yüzinde** yine te’vîl 948/2

➤ didi kim **birliğimde** yoğdur inkâr 1024/1

➤ görüñ bir ademüñ **vaşında** i yâr 1072/1

➤ ki ‘arş **üstinde** durmuşdur muhkem 1074/2

➤ zirâkim halk **dilinde** hâş kuldur 1079/1

➤ adem yaz gibidür **oğlanlığında** 1159/1

➤ tamâm yay gibi yigitlik **çağında** 1159/2

B. Zamirlerde kullanılışı

➤ inanmak **kanda** bulara bu **kanda** 287/2

➤ gönül münkirligi **anlarda** çoğdur 803/2

➤ ululuk **sende** kılmışdur ikâmet 1234/2

II. Fonksiyonları

1. Bir yerde uzunca kalmayı ve fiilin ilgilendirdiği yeri belirtir;

a. kök ve tabanlarda

- yarın **mağşerde** gör nice olırsın 284/2
- hemân kim indi tutdı **kıyıda** yir 521/2
- kaçan bülbül olur turgay **çemende** 1293/1

b. iyelik eki almış kelimelerde

- **katuında** kamu hâcetler revâdur 59/1
- düşer halk **ortasında** kovda çavda 561/2

2. Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı yapar;

- kara **dünde** karıncayı görürsin 46/2
- virürler halka **günde** hostlarile 822/2

3. Partisip eklerine gelerek “-yınca, -dığı zaman” anlamlarını verir;

- kıyâmet günü **olduğda** dir ol hağ 835/1

5. “Bir şey hakkında, bir şey bakımından” anlamlarını verir;

a. kök ve tabanlarda

- belî her **işde** vardurur bir âyet 7/1
- ki on dürlü kavül var **ma^rrifetde** 416/1
- **küfürde** kâfiri dem beste kıldı 812/2

b. iyelik eki almış kelimelerde

- velîkin **lezzetinde** katı acı 321/2

7. içinde manasında kullanılır;

- ganîsin **kâyinâtda** her nazarda 42/1
- **cihânda** bâr-ı câhil olmasa er 90/2

Ayrılma Hali (Ablative)

I.Şekilleri

+dAn

a. kök ve tabanlarda

- **ḥatâ** vü küfr-i **'illetden** berîdür 20/2
- muḥarrebler ki vardur her **şifattan** 21/1
- **şehâdetden** dilümüz olmadı pîç 51/1
- **kitâbdan** söylemezsin ḥôd ḥaḳâyîḳ 94/2
- 'amel **tâ'at imândan** girürekdür 220/2
- bu **yüzdən** añlamaz câhili añḳı 227/1
- ki **divden** perrilerden seni şaḳlar 255/2
- icâbet buldı **ḥaḳdan** oldı irşâd 339/1
- revân olmak bular **şudan** şifatdur 487/2
- ne kılsañ sözde **kur'ândan** kılırsın 553/2
- **anadan** ḥâşıl olur aşıl faşıl 577/2
- tezevvüç kıl helâl idin **binâdan** 600/1
- velî gendüzini şaḳla **zinâdan** 600/2
- yine **evvelden** işle her işüñi 646/2
- ya söyleşmegi **dildən** mi kılırsız 794/2
- zîrâkim buña **kur'ândan** ḥaber var 1028/2
- **serâdan** 'arşa degin gendüzinde 1059/2
- **'ilimden** her birinüñ gözleri toḳ 1161/2
- neye irişdi **hicretden** ḥisâbı 1316/1
- kamer kaç **yıldan** almışdur nişâbı 1316/2

b. çokluk eki almış kelimelerde

- anuñ mevci niçe **başlardan** aşdı 73/2
- ki divden **perrilerden** seni şaḳlar 255/2
- söz açılsa **ğaraḳlardan** dilüñ cüst 271/1

c. iyelik eki almış kelimelerde

- ne eksile ḥuzâyâ **rahmetüñden** 57/1
- temennâlar kabûl ola **katuñdan** 57/2
- şerî'at **güllerinden** eşleyevüz 203/2
- size ḥışm **ağacından** ire düşvâr 296/2
- eger bir vech kim olsa **varlıgumdan** 359/1
- eser olmayadı **kâdirliğimden** 359/2
- sözüñ şeker **cülabından** ter olsun 410/1
- alalar ma^rrifet **yimişlerinden** 984/1

B. Zamirlerde kullanılışı

- **bulardan** sonra pes bilmek gerektür 220/1
- ağaç kim köki yok **kandan** yaşarur 342/2
- **bulardan** sonra uçmaga tamular 1065/1

II. Fonksiyonları

1. Bir şeyin önünden, üstünden, civarından geçerek yapılan hareketin yeri veya bitiriliş noktası belirtilirken kullanılır;

a. kök ve tabanlarda

- ki söz **gökden** inipdür i ‘azîzüm 66/2
- bir **evden** bir eve hîş nakl ider dir 764/2
- ne **yerden** nakl idersin beyyinâti 329/2

b. iyelik eki almış kelimelerde

- huzâyâ sav sen **üstümden** bu bendi 55/2
- ne **gönlinden** geçerse eli irsün 125/2
- **dilinden** gidere cümle nikâbı 188/2
- mûsâyî nîl **deñizinden** geçürdüm 799/1

2. Hisse dayanan davranışları bildiren fiillerde fiile sebep olan şey veya kişi ablative eki alır;

- bular dünyâyı terk **itmekden** aklar 893/2
- zihî deryâ ki **görmekden** kılır gark 1101/2

3. “Bir şey sebebiyle, yüzünden” anlamlarında kullanılır;

- **günâhdan** mı olur ya hışm-ı zahmet 796/2

4. “Bir şey hakkında” görevinde kullanılır;

- söz açılrsa **garazlardan** dilüñ cüst 271/1

5. Bir nesnenin hangi maddeden yapıldığını bildirir.

- didi ben **oddan toprakdan** adem 925/1
- bularuñ aslı **oddandır** haberdâr 314/1

6. Ablative eki almış isimlerden sonra bir sıfat gelirse mukayese ilgisi kurulmuş olur;

➤ **şekerlerden** şirin söyle sözüni 476/1

7. Ablative eki almış kelimeler bazen zarf durumuna geçer;

➤ işidenler **ırakdan** eyü adın 177/2

8. Aynı isme bir ayrılma eki ve bir yönelme eki getirilerek tekrarlanınca ‘zarf’ elde edilir;

➤ şuçuñ var diyü **kıldan** kıla şordı 266/2

9. Edatlarla kullanılışı

a. +dAn ayru

➤ gerek siz **dostdan ayru** olmayasız 956/2

b. +dAn soñra

➤ pes **andan soñra** bilmeñ gerekdür 220/1

c. +dAn yaña

➤ kıl andan giri **hağdan yaña** tedbîr 278/2

Vasıta Hali (Instrumental)

I. Şekilleri

1. +[(y)(I)]IA

a. kök ve tabanlarda

➤ **‘udûlile** cihânda toptolusın 184/2

➤ beher **şapuda ‘ışkıla** kul ola 347/2

➤ kaçan ‘ilm okısañ **ihlâsıla** sen 430/1

➤ **harâb** olmayasın **iflâsıla** sen 430/2

➤ **sücüle** içi toptolu gişinüñ 532/1

➤ bişinciye işit sen **ğavriyile** 599/1

➤ nigâh itmekdür ol **hağ emriyile** 599/2

➤ ya görmegi **gözile** mi şanursız 793/2

➤ mühibbüñ **hakıla** şohbetdür işi 1011/1

➤ **huzâyıla** münâcatlar kılurlar 1153/2

- gîşi kim **nefsile** tokîşa her dem 1169/1
- **yağryıla** bilişmek oldur âdem 1169/2
- **du'âyıla** tamâm olsun bu güftâr 1347/2

b. iyelik eki almış kelimelerde

- haķuñ **sırrıla** 'uzlerden tolusun 184/1
- yıarsın nefsuñ **arzusıla** dâyim 252/1
- çalap **emrile** kur'ânda bilindi 788/2
- 'aķıl **senüñile** kıldısa arâm 912/2
- sözüñ mühürle allah **adıla** sen 1326/1

c. çokluk eki almış kelimelerde

- **firiştahlarla** haķka inanmak 247/2
- daħı hem var **yağılarla** aķışmak 1168/1

2. birle

- ne tã'at **birle** sen tañrıyı bulduñ 149/2
- tevekkül **birle** yaħşi tevbe kıluñ 805/2

NOT: +(I)n vasita eki metnimizde geçmemektedir. İle ekinin ekleşmiş hali bu fonkiyonu üstlenmiştir.

II.Fonksiyonları

1. Yapılan fiilde kullanılan vasita instrumental eki alır;

- **dilile** ümmetivüz dirüz anuñ 49/1
- gönül tut '**aķluñıla** ictimâ' ol 64/2
- imâret kıldı **sözile** buyurdu 402/2
- **şuyıla** yumayandur bellü 'âşî 503/2
- ya görmegi **gözile** mi şanursız 793/2

2. Birliktelik bildirir;

- velî cân **ma'rifetile** diridür 736/2
- tevekkül **birle** yaħşi tevbe kıluñ 805/2
- anuñçün **mâlıla** irdi zevâla 942/2

3. Karşılıklı olarak yapılan işlerde kullanılır;

- mühibbün **haķıla** solıbetdür işi 1011/1

Eşitlik Hali (Equative)

I. Şekilleri

+cA

a. kök ve tabanlarda

- sözi **aşlınca** söyle her işüñi 65/1
- kabûldür her ne **dillece** olsa ya'nî 68/1
- münâfık ger kıla biñ **ylca** tâ'at 219/1
- velî bulmaya bir **demce** kifâyet 219/2
- daħı bilkim îmân **bişmişce** süddür 239/1
- rivâyetdür ki yitmiş **dünyâca** var 1077/2
- velî **hâlince** her bir gişi özin 1292/1
- gerekdür gişi **yorganca** kösile 1314/1

b. iyelik eki almış kelimelerde

- gücümüz **yitdügince** soylayalum 452/2
- hemân ol **söyledügince** yañılur 343/1
- zamâne **virdügince** hâl-i fursât 1312/2

II. Fonksiyonları

1. "... kadar" anlamında kullanılır;

a. kök ve tabanlarda

- münâfık ger kıla biñ **ylca** tâ'at 219/1
- velî bulmaya bir **demce** kifâyet 219/2
- rivâyetdür ki yitmiş **dünyâca** var 1077/2

b. iyelik eki almış kelimelerde

- gücümüz **yitdügince** soylayalum 452/2
- zamâne **virdügince** hâl-i fursât 1312/2

2. '...+(y)A göre' anlamını verir;

- sözi **aşlınca** söyle her işüñi 65/1
- bunuñ **şoyıncadur** hem 'arefe rabbehu 155/2
- velî **hâlince** her bir gişi özin 1292/1

➤ gerekdür gişi **yorganca** kösile 1314/1

3. “-mİş” eki üzerine gelince, “-mİş gibi, -mİş kadar” anlamını verir;

➤ dağı bilkim îmân **bişmişce** süddür 239/1

4. “-dUK” partisip eki üzerine gelerek gerundium yapar;

➤ nazar **kıldukça** ma'nî olmaya hîç 584/2

FİİL ÇEKİMİ EKLERİ

KİPLER

I. ZAMAN EKLERİ

DUYULAN~FARKINA VARILAN GEÇMİŞ ZAMAN

	-miş	-(y)Up dUr(U)r	DUR'LU HALİ	HİKAYESİ
1. teklik				
1. çokluk				
2. teklik				
2. çokluk	-mişlz			
3. teklik	-miş	-(y)Up durur -(y)Up dur	-mişdUr -mAdUk ola -miş degül	-miş(i-)dl
3. çokluk	-mişlAr		-mişlArdUr	

Geçmiş zamanda meydana gelen bir fiilin başkası tarafından nakledildiği, bizzat görülmediği zamanlarda kullanılır. Daha önce meydana gelmiş bir fiilin, sonradan fark edilmesi durumunda da bu zaman kullanılmaktadır.

1.-miş

1. kişi
teklik (örneğine rastlanmadı)
çokluk (örneğine rastlanmadı)
2. kişi
teklik (örneğine rastlanmadı)
çokluk (örneğine rastlanmadı)

3. teklik -miş

- pes evvel böyle **urmuş** bünyâd üstâd 415/2
- meşâyih nice **kılmış** anı te'vîl 1133/2
- saña zînet naşîb **olmuş** mu'ayyen 1227/2

3. çokluk -mişlAr

- mürîd ikinciye **urmuşlar** bünyâd 372/2
- velîkin bir dağı ma'nî **dimişler** 242/1
- ulular vâz' idüp bunı **komuşlar** 242/2

2. -(y)IpdUr

-(y)Up zarf eki ile dUr(Ur) bildirme şeklinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu yapıyı bugün -miş+kişi veya -mıştır diye aktarabiliriz. Bahrû'l-Hakâyık'ta sadece 3. kişide görülür.

3. teklik -(y)UpdUrUr

- saña hûz gösterüpdürür hidâye 613/1
- bular cân ırgürüpdürür murâda 144/1
- helâlin bildürüpdürür hâkâyık 1033/1

3. teklik -(y)IpdUr

- ki söz gökden inipdür i 'azîzüm 66/2
- çalap fermân viripdür tapuña 179/1
- nitekim ma'rifet ehli diyipdür 510/1
- bu erkânüñ bular kaydın yiyipdür 510/2
- ger on yıl koyalar kim şu içipdür 517/1
- ki 'ilm öğrenki hâk farz idipdür 590/1
- gelüpdür buña hâkdan bellü aḥbâr 760/2
- teni ölen hûz aşkâre ölüpdür 762/1
- velî söz cânı ölende kalupdur 762/2
- bular her biri bir kal'a tutupdur 890/1
- yidisi her biri kal'ayı utupdur 890/2
- bu sır gâbit olupdur bellü bayık 1033/2
- kılıpdur hâk anı her a'zâya baş 1081/2

+dUr'lu HALİ

3. teklik -mişdUr(Ur)

- çıkarmışdur cihân içre eyü ad 108/2
- pes evvel buyurmuşdur üstâd 210/1
- yidi kal'a yaratmışdur ol allah 719/1
- ki 'arş üstinde durmuşdur muhkem 107472
- çu bir nesne ki inmişdür felekden 67/1
- dürüst olmuşdurur bu sözleri i şâh 598/1
- kamer kaç yıldan almışdur nişâbı 1316/2

3. çokluk -mişlArdUr

- nice vaz' eylemişlerdür ulular 1072/2

-DUK'lu yapılar

3. teklik -mAdUkdUr

➤ dilinden **gelmedükdür** bir sözi pîç 110/2

-mİş'lı yapılar

3. teklik -mİş degül

➤ bular gendü özlerin **bilmiş degüldür** 143/1

➤ bular vaktin yavu **ğilmiş degüldür** 143/2

HİKAYESİ

3. teklik -mİş(i-)dİ

➤ hezârân hâlden **olmuşdı** haberdâr 1256/1

GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

	-d	-mİş
1. teklik	-dUm	
1. çokluk	-dUk	-mİşlz
2. teklik	-dUñ	
2. çokluk	-dUñUz	
3. teklik	-dİ	
3. çokluk	-dİlAr	

Söylenenin geçmişte yapıldığı veya olduğunu söyleyenin bizzat gördüğü veya görmüş kadar kesin bildiği bir fiili anlatırken bu zaman kullanılır. Bu zamanın asıl eki -d+kişi'dir. 1. çokluk kişi için nâdiren de olsa mİş+kişi kullanılmıştır.

1.-d+kişi

1. teklik kişi -dUm

➤ ol ada **bağladum** berk i'tikâdı 118/2

➤ **inandum** bulara ben-ḥaḥ ṭanuḡdur 260/2

➤ ki bir gün saḥrada bir şuya **irdüm** 320/1

➤ teferrüc kıldum içdüm anı **gördüm** 320/2

➤ mûsâyı nîl deñizden **geçürdüm** 799/1

➤ daḡı fır⁴avnı ġarḡ itdüm **uçurdum** 799/2

1. çokluk kişi -dUk

- mu'ayyen **birledük** hakkı gönilde 53/1
- çu durduk **şapmaduk** bu toğrı yolda 53/2
- budur kavmî ki şindi **kılduk** ta'rif 159/2

2. teklik kişi -dUñ

- anı sen rahmetüñden **kılmaduñ** red 60/2
- şekerler yidigü hoş **eyledüñ** yâd 87/2
- ne ta'ât birle sen tañrıyı **bulduñ** 149/1
- muhibbe şorsalar hakkı ne **bildüñ** 149/1
- yalan **olduñ** bil imdi her bir işde 288/1
- ki zikr itdüm **işitdüñ** hep bu kavli 643/2

2. çokluk kişi -dUñUz

- beni **istedüñüz** dir hak bulara 954/1
- i mü'minler dostı **bulduñuz** siz 956/1

3. teklik kişi -di

- gönülde zerre inkâr **kalmadı** hiç 51/1
- şehâdetden dilümüz **olmadı** piç 51/2
- seni kim **yaratdı** ol **virdi** cânı 254/1
- saña erzânı **kıldı** hem îmânı 254/2
- kulak **işitmedi** hiç **görmedi** göz 224/2
- nebiler her biri **geldi** vü **gitdi** 261/1
- cihânda şormaduñ **neyledi** nitdi 261/2

3. çokluk kişi -dIIAr

- cihâna **geldiler** ma'sûm ı arı 264/1
- girü **kıldılar** eyle ihtiyârı 264/2
- çalapdan bunlar yardım **istediler** 729/1
- ilahî bize yarı kıl **didiler** 729/2
- tutanlar **buldılar** bu derde dermân 408/2
- görüp yusufi eller **toğradılar** 870/2

2. mIş

1. çokluk kişi -mIşIz

- hemân yolında ikrâr **eylemişiz** 52/1
- gönül işkıma ber-dâr **eylemişüz** 52/2

GENİŞ ZAMAN

	-(V)r	-(y)A	HIKAYESİ
1. teklik	-(V)rAm	-(y)Am	-(y)A (y~yI)dUm
1. çokluk	-(V)rUz	-(y)AvUz	
2. teklik	-(V)rsIn	-(y)AsIn	-(y)A (y~yI)dUñ
2. çokluk	-(V)rsIz	-(y)AsIz	
3. teklik	-(V)r	-(y)A	-(V)r (i-)dI -(y)A (y~yI)dI
3. çokluk	-(V)rlAr	-(y)AlAr	-(V)rlArdI

Geniş zaman, 'her zaman' için kullanılır. Oluş ve kılışı, konuşma anıyla ondan önceki ve sonraki zamana taşıyabilir.

1. (V)r

1. teklik kişi **-(V)rAm**

- anuñ adın **direm** ferd ü ahaddur 6/1
- günâhum çoklığıçün **kıuram** ah 61/2
- pes ol vaktten berü kim **aglaram** ben 334/1
- bu su gözüm yaşıdur **çaglaram** ben 334/2
- cihânda şol vücûdı **isterem** ben 1253/1

1. çokluk kişi **-(V)rUz**

- **varuruz** âdemüñ cismine mutlak 726/2
- dilile ümmetivüz **dirüz** anuñ 49/1

2. teklik kişi **-(V)rsIn**

- cefâlar **gösterürsin** düşmânuña 44/1
- **alursın** dostlaruñ gendü yanuña 44/2
- **yıarsın** nefsuñ arzusıla dâyim 252/1
- çu **saklarsın** cihânuñ defterini 1228/1
- **bilürsin** kamunuñ yirlü yirini 1228/2

2. çokluk kişi **-(V)rsIz**

- **olursız** irte barmagın ısırın 290/1
- **bilürsüz** bellü su aslı arıdur 48971
- yeyip ni'metlerüñ hış **gönenirsiz** 293/1

3. teklik kişi -**(V)r**

- ne söz kim söylese **düſer** halifı 91/1
- ne dinse her sözüñ nakşını **bilür** 114/1
- tevâzu' şöyle **kılır** gişiye 115/1
- buña bir nükte **söyler** ehl-i tasdik 520/1

3. çokluk kişi -**(V)rlAr**

- anı fahr **idinirler** her cihetden 21/2
- olar kim hak yola yilüp **yürürler** 178/1
- pes evvel def'ada seni **görürler** 178/2
- dün i gün gendüleri **yandururlar** 315/1
- hünerler hak yolına **göndürürler** 315/2
- işidenler **bulurlar** anı tahkik 520/2
- üçüncü gök ikinci gök **tuyarlar** 859/1
- bular müşg kohusından **toyarlar** 859/2

2. **(y)A**

1. çokluk kişi -**(y)AvUz**

- şükürlü kulları **arturavuz** biz 707/2

2. teklik kişi -**(y)AsIn**

- niçe bir zevk-ı 'işretler **güdesin** 283/1
- gün ola gendü özüñ **unıdasın** 283/2

2. çokluk kişi -**(y)AsIz**

- bu yolda gendüñüz tiz hem **bulasız** 308/2

3. çokluk kişi -**(y)AlAr**

- veli 'âsileri oda **yakalar** 286/2

HİKAYESİ

1.-**(V)r(i)-d+kişi**

3. teklik kişi -**(V)r(i)dI**

- öñümce **yileridi** ol iverek 568/1
- **yıgardı** divşürüp mâlı kumâşı 939/2

- **yığardı** divşürüp mâli kumâşî 939/2
- kamu fi'lini **işlerdi** teğâfil 931/2
- **dilerdi** kim özin kılaydı berdâr 1256/2
- mekân **isterdi** kim tıraydı muhkem 1258/2

3. çokluk kişi **-(V)rlArdI**

- **şorarlarıdı** hakkında rızâya 1154/2

2. **-(y)A(y-yı)d+kişi**

1. teklik kişi **-(y)A(y-yı)dUm**

- didikim görmesem **tapmayadum** 1156/1
- bu dîn gevherlerini **tepmeyedüm** 1156/2

2. teklik kişi **-(y)AdUñ**

- **olayduñ** ma'ñî yolından haberdâr 1309/2

3. teklik kişi **-(y)A(yı)dI**

- halâyık toğrı yolu **bilmeyeydi** 301/2
- ne **bileydi** gişi ya ne **göreydi** 303/1
- her işüñ hıll-ı ħirmin kim **şoraydı** 303/2
- tamâm **olmayadı** hîç yerde bir iş 360/1
- be-küllî ħalkı hep **başaydı** teşviş 360/2
- **ħağ** eydür uçmağa kim nem **olaydı** 362/1
- tamâmet irmedük **olaydı** cennet 363/1
- anuñçün **olmayaydı** farz u sünnet 363/2
- yiyeydi bu göz **katlanmayaydı** 1136/2

ŞİMDİKİ ZAMAN

	-(V)r	-(y)A	HİKAYESİ
1. teklik	-(V)rvAn, -(V)rAm - AyIn, -Aylm	-(y)Am	
1. çokluk			
2. teklik			
2. çokluk	-(V)sIz		
3. teklik			-(V)r(i-)dI
3. çokluk			

Oluş veya kılışın yaşanılan anda cereyan etmekte olduğunu gösteren zamandır.

1. -(V)r

1. teklik kişi -(V)rvAn

➤ maqâlatdan **kıurvan** bunı tekrâr 104/2

1. teklik kişi -(V)rAm

➤ **şoraram** ger cevâbın viresin hûş 739/2

1. teklik kişi ➤AyIn

➤ **kılayın** anı dağı işid tekrâr 1184/2

➤ **diyeyin** sen kabûl it olma 'âşî 619/2

1. teklik kişi -AyIm

➤ **diyeyim** bir bir uşda kıılma teşvîş 371/2

➤ **diyeyim** işit sen bu fi'li 381/2

➤ işitgil **eydeyim** imdi nedür bu 604/2

1. teklik kişi -(y)Am

➤ **diyem** ger olasın bundan haberdâr 226/2

➤ bişincisi işit **eydem** nedür ol 384/1

2. çokluk kişi -(V)rsIz

➤ bu inanmak mıdur kim **inanursız** 292/1

➤ ki dürlü tonı giyüp **tonanursız** 292/2

3. teklik kişi -(V)r(i-)dI

➤ **geçerdi** bir yigit bi'l-kaşd ticâre 327/1

GELECEK ZAMAN

	-(y)IsAr	-sA gerek	DUR'LU HALİ
1.tk			
1.çk			
2.tk			
2.çk			
3.tk	-(y)IsAr		-(y)IsArdUr
3.çk	-(y)IsArlAr	-sAlAr gerek	-(y)IsArlArdUr

Herhangi bir oluş veya kılışın gelecekte olacağını, yapılacağını veya yapılmasına niyet edildiğini ifade eder.

1. -(y)IsAr

3. teklik kişi -(y)IsAr

- odıla **kılısar** maḥrûm u maḡbûn 927/2
- anuñçün **bulısar** raḥmet kilerin 953/2
- faqırlık saña **olısar** yâr 1229/2
- **olısar** sende birkaç dürlü noḡşan 1242/2

2. -sAlAr gerek

3. çokluk kişi -sAlAr gerek

- bular şu bigi **olsalar gerekdür** 496/1
- şu resme menzil **alsalar gerekdür** 496/2

dUr'lu Hali

3. teklik kişi -(y)IsArdUr

- bular **bulmayısardur** hiç raḥmet 680/2
- ya dost dosta cefâmı **kılısardur** 873/1

3. çokluk kişi -(y)IsArdUr

- bulardan **şorısarlardur** ḥisâbı 779/1

İSTEK KİPİ

	-(y)A	-sA	-Gİl	HİKAYESİ
1. teklik	-(y)Am -(y)AyIn	-sAm		-(y)A(y~yI)dUm
1. çokluk	-(y)AvUz -(y)AlUm			
2. teklik	-(y)AsIn	-sAñ	-Gİl -ø	
2. çokluk	-(y)AsIz	-sAñUz	-(U)ñ -(U)ñUz	
3. teklik	-(y)A	-sA	-sUn	-sAydI -(y)A(y~yI)dI
3. çokluk	-(y)AlAr	-sAlAr	-sUnlAr	-yAlArdI

1. (y)A

1. teklik kişi **-(y)Am**

- **bulam** gendümi söz ehli içinde 189/2
- vegerni çâk idüp **yırtam** yakamı 202/2
- dahı bir ma'nî yüzinden **açam** söz 224/1
- **kılam** dîzâruma ben sizi mülhak 351/2
- kaçankim **binem** ağaç atuma tiz 565/1
- eyit cânlar nedür **bilem** kıl izhâr 740/2
- ta'atla **kurtılam** diyüp kıvanursız 795/1
- dahı ben bunı nice **azduram** dir 832/1
- ne var bundan biter **yazduram** dir 832/2
- göresiz beni hem sizi **görem** ben 957/2
- **iremme** **irmeyemmi** dir bu güftâr 1007/2

1. teklik kişi ➤ **AyIn**

- kıvanup fahr **idineyin** seni ben 1249/2

1. çokluk kişi **-(y)AvUz**

- pes imdi vâcib oldı **başlayavuz** 203/1
- şerî'at güllerinden **eşleyevüz** 203/2
- kara ev görüp alacuk **yakmayavuz** 1313/1
- tecâvüz idüp aña **akmayavuz** 1313/2

1. çokluk kişi **-AlUm**

- **degürelüm** bulara hês tahıyyat 35/1

- hadîsüñ ma'nîsin tekrâr **idelüm** 246/1
- yine haq yarısıla **başlayalum** 447/1
- haqîkat güllerinden **eşleyelüm** 447/1
- **bilişelüm** nevâlu bülbülile 448/2
- serâgâz idüp anı **söyleyelüm** 452/1
- gücümüz yitdügince **soylayalum** 452/2
- anı dağı işit yâd **idelüm** yâd 603/2
- yine söz **açalum** biz ma'rifetden 806/1
- becid **soylayalum** anuñ izini 807/2

2. teklik kişi -(y)Aslın

- direm ger **olasın** bundan haberdâr 226/2
- **kılasın yazasın** hem cân içinde 370/2
- pes âmennâ vü şaddağnâ **diyesin** 403/2
- **harâb olmayasın** iflâsıla sen 430/2
- yarın anda **göresin** cünbüşini 440/2
- cemi'tin bir nazarda **gözleyesin** 456/1
- yoluñı şaklayuben **izleyesin** 456/2
- neler kopar **göresin** bu nazardan 587/2
- temiz it **olmayasın** haqqa 'âşî 593/2
- şefkat **idesin** yoğsula baya 613/2
- kaçan sen **şaklayasın** emr-i ma'rûf 621/1
- **olasın** haq yolında bellü ma'rûf 621/2
- ki yarın **kılmayasın** ah u vayı 677/2
- şoraram ger cevâbın **viresin** hûş 739/2
- okı kim **bilesin** ayetlerinden 1030/2
- ne ola kim anı sen **bilmeyesin** 1336/1

2. çokluk kişi -(y)Asız

- nedür evvel maqâmı kim **bilesiz** 205/1
- becidî îmân getürmekde **olasız** 205/2
- eger nehy itdüğinden **yığlınasız** 308/1
- bu yolda gendüñüz tiz hem **bulasız** 308/2
- ki yarın haq katında **utanmayasız** 350/1
- tamu odına göyünüp **yanmayasız** 350/2
- çu bir gez 'özü idüp tevbe **kılasız** 356/1
- bağışlaram anı şeksüz **bilesiz** 356/2
- gönülden istediñüz **bulasız** 843/2
- çu ğaybet aşlı şeylândur **bilesiz** 899/1
- havâle üstine perhîz **kılasız** 899/2
- gerek siz dostdan ayru **olmayasız** 956/2
- **göresiz** beni hem sizi görem ben 957/2

3. teklik kişi -**(y)A**

- ğazab **bulınmaya** bunlarda aşlâ 145/2
- **komaya** ol yörede ğıllı çirki 211/2
- velî **bulmaya** bir demce kifâyet 219/2
- edeb **şaklaya** ğişi her bir işde 417/2
- okıkim gönlüñ evin **tutmaya** yas 437/2

3. çokluk kişi -**(y)AlAr**

- söz oldur kim anı bir **söyleyeler** 86/1
- velî şerhinde biñbir **soylayalar** 86/2
- yok olkim kör kör **uyalar** bu güzâfa 88/1
- şoricak **okıyalar** bu ayâtı 223/2
- velî ‘âşîleri oda **yağalar** 286/2

2. sA

1. teklik kişi -**sAm**

- irâğ **olsamne** andan ben o toprak 926/2
- bu sırrı aşkâre **disemne** 1044/1
- didikim **görmesem** tapmayadum 1156/1

2. teklik kişi -**sAñ**

- çu ‘illet **bulmasañ** yoşsulı bayı 174/1
- nazar **kılsañ** begenürsin ğorişde 209/2
- kaçan ‘ilm **okısañ** ihlâşıla sen 430/1
- ne yüzden **bağsañ** andan ğörinür ol 494/2
- nazar **kılsañ** yüz yüzden yüzi var 505/2
- muğayyed **olmasañ** sehâllikile 645/2
- **okısañ** uş delîlinden biline 657/2
- ki **kılsañ** şükri çok i kullarum siz 707/1
- velî abdeste **gelseñ** mübtelâsın 273/2
- kalanı **diriseñ** ğahru emekdür 575/2
- bu altınuñ birin terk **itseñ** i cân 651/1
- sevinmek **isteseñ** bunda bilinür 654/1
- biraz harc **eyleseñ** fikri yolında 1308/2
- **dürüşseñ** bir zamân kim bile i yâr 11309/1

2. çokluk kişi -**sAñUz**

- nekim **isterseñüz** göñlinde hep var 483/2

3. teklik kişi -sA

- **irişe** raħmetüñ ibn-i ħatıbe 58/1
- **ķabüldür** her ne dillece **olsa** ya'ni 68/1
- teġayyür **olmasa** ašında ma'ni 68/2
- kim anuñ zerresinden **olsa** agâh 77/2
- cihânda bâr-ı câhil **olmasa** er 90/2
- ne söz kim **söylese** düşer halifi 91/1
- -ne **dinse** her sözüñ naķşını bilür 114/1
- ne **yise** her özüñ baķşını kılur 114/2
- bile her kim **okusa** 'arefe nefsehu 155/1
- **dise** cân üzre ten üzre ħaťâdur 207/2
- ġiři kim îmâna **ķatsa** gümânı 231/1
- **ķaçan** sultân ġayb **olsa** şerinde 235/1
- isuz **bulsa** yükün tutar alıcı 237/2
- **ķaçan** kim ħaznedâr ġayb **olsa** nâġâh 238/1
- 'aceb midür ki evden bekci **gitse** 240/1
- yavuz it girse evde südi südi **içse** 240/2
- söz **açılsa** ġaraźlardan dilüñ cüst 271/1
- günâh içinde **geçmese** bilüñüz 355/2
- eger bir vech kim **olsa** varlıġumdan 359/1
- sözün **işitse** egri ola toġrı 398/2
- çu cân câna **tokınsa** oldı cânân 406/1
- ne **ķaba** **girse** gendü rengin eyler 488/2
- **ķaçan** bir nesne **düşse** şu içine 490/1
- nekim **işitse** murdârlık işidür 519/2
- şu döküldiġi yirde ot **bitse** 526/1
- **ķoyın** bir bir anı diş ursa **biçse** 526/2
- yire **ekilse** az umma çoġumdur 580/2
- ki ya'nî bir ġiři îman **getürse** 647/1
- göñül gir **dönmese** gümân getürse 647/2
- **ķosa** vü **yise** orucuñ birini 648/2
- veyâhûz gideriken hem girü **dönse** 649/1
- zekâtın **virmese** atından **inse** 649/2
- teninde kurı **kalsa** ola murdâr 650/2
- zîra kim yimek içmek **olmasa** hiç 750/1
- vegerni ķışķ içinde **geçse** 'ömrüñ 787/1
- yimişi **irse** yirler dostlarile 822/1
- zîrâ gök **aġlasa** çok dökse abı 845/1
- çu yaġmur **yaġmasa** inmezdi raħmet 846/1
- didi bir mü'minüñ **gelse** dilinden 853/1
- **dise** yarabbi 'ışķıla göñülden 853/2
- **ķaçan** bir mü'mine kim **irse** va'de 864/1
- ġiři bu işleri **bilse** ħaķıķat 969/1
- berâber geldi bir dem **görse** dizâr 1015/2
- 'ibâdet **olsa** yitmiş yıldı rehber 1024/1

- gözile ğark ider hep söylese dil 1103/2
- bular cevmerdlik olmasa olur kaĥatlık 1174/2
- sözüm geçse dir irkekde dişide 1183/1

3. çokluk kişi -sAIAr

- muhibbe sorsalar ĥakkı ne bildüñ 149/1
- ‘acebmi tuymasalar cân acuĝın 872/2
- çu dördüncü kavülden sorsalar ĥâl 423/1
- daĥı kaşd itseler anı üzüdür 318/2
- çıkarup dökseler kuyı şuyunu 575/1
- kaçan götirseler biri süzülür 567/2

3. Kiŝiler İçin Özel Eklerle Yapılanlar

2. teklik kişi -gil

- ferâĝat ol yigit perdeñ ŝaĥıñgil 103/1
- depele gendü nefsüñe akingil 103/2
- -cevâbın şabr idüñ digil be-derĥâl 423/2
- üçüncü kavli muĥkem añağil cüst 457/1
- ŝaĥın bu yolda cânım olmağil süst 457/2
- sözüle eylegil bülbülleri mâat 477/1
- namâz kılmakda durğil vü ŝaĥ bul 509/1
- oĥığil inne mâe'l-ĥanru ayâtını 528/2
- eyüsin kazanı görgil karındaş 571/2
- bularuñ ĥükmine virgil be-fermân 594/1
- işitgil eydeyim imdi nedür bu 604/2
- teveccüh kıl özüñe aña yaĥıñgil 691/2
- şürü⁶ itgil tarikat faşlına sen 693/2
- bunuñla nefsüñ boynın tokığil 698/2
- bize yoldaş buyurgil yâr olsun 727/1
- saĥîhin gözlegil her vechüñ i yâr 770/1
- pes andan nefsüñe olğil ĥaberdâr 1056/2
- kıyâmet korĥusını añağil indi 1189/1
- yolumdan girü turgil virme teşvîş 1252/2
- ĥaĥîkatdür bu sözi bellü bilgil 1262/2
- murâdın gör cihânda kılmağil ah 1345/2
- raĥmetüñle yarlıgağil ya ĝanî 1359/2

2. çokluk kişi Eksiz

- ilahî raĥmetüñden kılma nevmîz 38/2
- o ŝahuñ devletin pâyende eyle 124/1
- cihân ĥalkını aña bende eyle 124/2

- ibâdet **kıl** aru niyyetle dir ol **hağ** 351/1
- şol erüñ **sür** yüzüñ ayagına sen 441/1
- kabûl **it tut ko** bu menzilde da'vüñ 612/2
- **dürüş** illâ becid gönül avına 667/2
- buğur **gel** bir **işit** hağ nedimişdür 792/1

2. çokluk kişi -(U)ñ

- onını ma'rifetden **bilüñ** izhâr 199/1
- ki raħman aşı îmandur **bilüñ** siz 229/1
- anuñ kaydını ayruhsı **kıluñ** siz 229/2
- **işidüñ** yuħaru gečen hadîsde 244/2
- becid **oħuñ** diyü amentü billahi 245/2
- **getürüñ** hağ yolında şıdğ-ı ikrâr 306/2
- yakın **olmañ** diyü hağ kıldı taqrîr 606/1
- ki şöyle bekcisiz **şanmañ** siz anı 818/2
- bu sırrı bilmege âgâh **oluñ** siz 823/2
- ikisi kavuşurlar tiz tiz **oħuñ** 855/2

2. çokluk kişi -(U)ñUz

- günâh içinde geçmese bilüñüz 355/2
- ki peygamber sözidür gey **bilüñüz** 385/1
- arı iħlâşıla ħidmet **kıluñuz** 385/2
- ki şöyle **oluñuz** tevbeye meşğûl 697/1

3. teklik kişi -sUn

- irâğ **olsun** anuñ zatından îlâç 109/2
- yigit özini hağ **kılsun** selâmet 120/1
- ħuzâ **bağışlasun** ol şahzâdı 122/2
- selâmethiğıla devrânı **sürsün** 125/1
- ne gönîlinden geçerse eli **irsün** 125/2
- mu'ayyen **añlasun** sırrı nihânda 193/2
- aña her fi'lüñüz **virşün** şehâdet 349/2
- **bezensün** gülistânumuz gülele 448/1
- işidenler **disün** heyhât heyhât 477/2
- gönüle şaykal **ursun** ol eserden 878/2
- saña yalvarı gelsün mübtelâlar 1330/2
- eyü aduñ kitâblarda **yazılsun** 1341/1
- dilemeyenlerüñ yüzi **yüzilsün** 1341/2

HİKAYE

3. teklik kişi -sAydI

➤bağrı taş **olmasaydı** i dil ü cân 76971

3. çokluk kişi -sUnIAr

➤işidenler **unutsunlar** gülâbı 412/1

-(y)A(y-yı)d+kişi

1. teklik kişi -(y)A(y-yı)dUm

➤ki **kılaydum** bu söz yüzinde tekrâr 1288/2

➤ne hâcet ben **kılaydum** bunu tekrâr 1334/2

➤ki **kılaydum** bunuñ gibi bedi'at 1291/2

3. teklik kişi -(y)A(yı)dI

➤pes imdi ger şerî'at **olmayaydı** 301/1

➤tamâm **olmayadı** hiç yerde bir iş 360/1

➤anuñçün **olmayaydı** farz u sünnet 363/2

➤eger göz yaşı acı **olmayaydı** 1136/1

➤mekân isterdi kim **turaydı** muhkem 1258/2

CEVHERİ FİİL (İsimlerden Yüklem)

ANLATILAN GEÇMİŞ ZAMAN

+I-		
	teklik	çokluk
1. kişi
2. kişi
3. kişi	imiş	
	+Imış	
	+mİş	

- buña höz 'âşîlik **sirişteyimiş** 833/1
- dün i gün cümbüşü bu **işdeyimiş** 833/2

GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Bu zaman için, hem i-, hem de ol- fiilinin kullanıldığı görülür.

	i-	
	teklik	çokluk
1. kişi
2. kişi
3. kişi	idi
	+(y)IdI	

+IdI

- **kelîmullah idi** mûsâ ibn-i 'imrân 326/2
- göñül kim bir ulu **şehridi** bildüñ 882/1
- pes evvel da'vî kılan **iblisidi** 924/1
- ikinci **kimidi** fir'avn-ı gâfil 931/1
- şerî'at içre ol on kim **varıdı** 204/1
- tarîkatden hâkîkatden **berıdı** 204/2
- günâhları **yogıdı** hiç bir işde 800/2

+yIdI

- hemîşe da'vî fasîd **hûsiyidi** 924/2
- yüregın sağ **kulağındaıdı** 'akl 885/1

+ydl

- muharrem **aħirindeıdı** bu güftâr 1317/2

GENİŞ ZAMAN

	teklik	çokluk
1. kişi	+(y)Am	+(y)Uz
2. kişi	+sIn
3. kişi	durur	dururlar
	+dUr	
	olur	
	eksiz	

+(y)Am

- sa'âdet ehli içinde **faķîrem** 56/1
- Şekâvet ehline külli **emîrem** 56/2
- zîrâ ben 'afv idici **pâdişâham** 357/1
- günâhlu 'âŐiye püŐte ü **penâham** 357/2
- hayât atına nice kim **süvâram** 558/1
- bularuñla muvâfiķ dost **yâram** 558/2
- çu ben od **aşlıyam** ol ķara toprak 926/1
- kabûl it beni kim saña **yararam** 1241/2

+(y)Uz

- velîkin hizmetinde **girüz** anuñ 49/2
- senüñ hükmüñe **fermânuz** didiler 183/2

+sIn

- ki vaşl idici **sensin** her huzâyı 39/2
- zamân içre tarîķat **ma'denisin** 168/1
- nevâlu bülbülüñ yine **gülisin** 169/2
- haķuñ sırrıla 'uzletden **tolusın** 184/1
- yârenlerüñ haķında **ibtilâsın** 273/1

+durur

- belî her işde **vardurur** bir âyet 7/1
- pes evvel **budurur** söze girişde 417/1
- tama'lar aşlı **Őeyĕânuñdurur** hem 898/1
- anuñ hükmi içinde **yokdurur** kem 1035/2

+dUr

- **geñezdür** hazretüñde kamu düşvâr 40/2
- te'âlallah zihî sultânki **oldur** 78/1
- anuñ rahmetleri mü'mine **boldur** 78/2

- ki sabr itmek hüneler **yigregidür** 424/2
- hakikat yolda **budur** evvel erkân 453/1

olur

- fakîr demek **olur** ya'nî bu güftâr 1210/2

eksiz

- çu ben od aslıyam ol kara **toprak** 926/1

+dururlar

- âdem didükleri **bunlar dururlar** 911/1
- benüm dahı bular **şâhum dururlar** 1303/1
- kimi şemsüm kimi **mâhum dururlar** 1303/2

Cevherî Fiilin Olumsuzu

Cevherî Fiilin olumsuzu 'degül' ve 'degil' ile yapılır.

- şu söz kim ma'nîde taşra **degüldür** 85/2
- degilseñ** başuña dir bâri 'akluñ 95/2
- bu inanmak **degil** kim inanursız 293/2

Cevherî Fiillerin Gerundium Çekimi

i-
-ken

- gelür gelmez **gibiken** kalur evde 561/1
- bilürken** ya'nî bilmeze vurursın 668/2
- 'arabca **neşriken** okındı manzûm 1318/2

-sA

- ki evvel **kimisem** gine bayagı 550/1
- hâlûñ bil **'âmiyiseñ** bellü bayık 94/1
- vegerni **'âlimiseñ** söyle naklûñ 95/1
- degilseñ** başuña dir bâri 'akluñ 95/2
- bular kim zikr olındı ger **eriseñ** 1066/1
- bular şeytânîdür kanda **varısa** 1188/1
- tamulıkdur eger **peygamberise** 1188/2

FİİL ÇEKİMİNDE KULLANILAN KİŞİ EKLERİ

Bu eklerin örnekleri için, ilgili bölümlere bakılabilir.

1. kişi	teklik	çokluk
	+(A)m	+Uz
	-mAz+Am
	-mİş+Am	-mİş+Uz
	-sA+m	-(V)r+Uz
	-(V)r+Am	
	isim+(y)Am	+IUm
	+(y)In	-(y)AlUm
	-(y)A+yIn	
	+Um	+UK
	-d+Um	-d+UK
		+vUz
		-(y)A+vUz
2. kişi	+sIn	+slz
	-mAz+sIn	-mİş+ Iz
	-(V)r+sIn	-(V)r+slz
	-(y)A+sIn	-(y)A+slz
	isim+ sIn	
	+Uñ	+UñUz
	-d+Uñ	-d+UñUz
3. kişi	+eksiz	+IAr
	-mAz	-mAz+IAr
	-mİş	-mİş+IAr
	-sA	-sA+IAr
	-(V)r	-sA+IAr gerek
	-(y)A	(V)r+IAr
	-(y)IsAr	-(y)A+IAr
	+I	-(y)IsArIAr
	-d+I	+IIAr
	+dUrUr	-d+IAr
	isim+dUrUr	+dUrUrIAr
	+dUr	isim+dUrUrIAr
	isim+dUr	

YAPIM EKLERİ

1.İSİMDEN İSİM YAPAN EKLER

+eç	: güleç	109/1
+An	: Katagori eki olarak 'çokluk' yapar. Kalıplaşmış şekilde iki örnekte görülür.	
	eren	737/2
	oglan	1159/1
+Aru	: İstikamet bildiren kelimler türetir.	
	ilerü	1237/1
+Az	: İşlek değildir.	
	geñez	40/2
+cA	: Aslında equative ekidir. Yapım için de kullanılabilir.	
	a. kadar anlamı taşıyan zarflar yapar.	
	demce	219/2
	dünyâca	1077/ 2
	yılca	219/1
	b. Dil isimleri yapar	
	'arabca	81/1
	tatca	81/1
+Cl	: Genellikle meslek isimleri yapar.	
	bekçi	239/2
	bekci	239/1
+dA	: Aslında locative ekidir. Yapım için de kullanılır. Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı yapar.	
	günde	822/2

+dAş : Ortaklık ve beraberlik bildiren isimler yapar.

beñdeş 32/1
karındaş 277/2
yoldaş 30/2

+dI : Kalıplaşmış tek örnekte zaman zarfı yapar.

imdi 203/1

+düz : Zaman zarfı yapan tek örnekte görülür.

gündüz 492/1

+egü : Tek örnekte geçer. Belirsizlik zamiri yapar.

biregü 1335/2

+ın : İsimlerden zarf yapar, ünlü uyumuna girer.

yakın 606/1
yarın 350/1

+(I)ncl : Ekin ilk ünlüsü, uyuma tâbidir. İkinci ünlü, sadece damak uyumuna girer.

altıncı 427/1
bişinci 425/1
dördüncü 33/1
ikinci 29/1
yidinci 390/1

+kek : Kalıplaşmış olarak tek kelimedede bulunur.

irkek 1183/1

+KI : +ki ilgi ekidir. Ünlü uyumuna giren örnekleri de vardır. Ötümlüleşmiş şekilleri bulunur.

boynumdağı 70/2
bundağı 440/1
evvelki 695/1

+IA : Zaman zarflarına eklenerek anlamı pekiştirir.

yiñile 679/2

+IIK : Ünlü uyumuna girmekle birlikte aykırı olduğu örnekler de vardır. Yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlü ile geldiği örnekler de bulunur.

a. İsimler ve sıfatlardan soyut isimler yapar.

âhiretlik	276/2	‘âşîlik	833/1
benlik	927/1	cevmerlik	427/2
dostlık	825/2	düşmânlik	828/1
façırık	1229/2	ķâdirlik	361/1
tanıklık	215/1	ululuk	1031/1
varlık	903/1	yoçlık	1211/1

b. Belirli bir devreyi gösteren isimler yapar.

ķocalık	1160/2
yigitlik	1159/2

+IU : İsimlerden sıfat yapan en işlek ektir. Ünlüsü kurallı olarak yuvarlaktır.

başlu	768/2	deñlü	164/2
derdlü	58/2	devletlü	128/1
dillü	111/1	dürlü	160/1
gizlü	1187/1	görklü	609/2
‘ibâdetlü	466/2	ķuvvetlü	139/1
nevâlu	169/2	şabırlu	710/1
sevgülü	727/2	şükürlü	707/2
taşlu	111/1	uşlu	658/1
yatlu	602/2	yaşlu	768/1
yerlü	304/1		

+mİş : altı ve yedi sayı isimleri üzerinde kalıplaşmış olarak görülür. Çok eskiden ‘on’ anlamını taşımış olmalıdır.

altmış	256/2
yitmiş	701/1

+rA : Yön gösteren zarflar yapar.

içre	1100/1
taşra	491/1
üzere	1153/1

+rAk : 'Üstünlük' gösteren sıfat ve zarflar türetir. Çok işlek değildir.

yigrek 436/2

+sl : İşlek bir ek değildir. Eski +sIG'dan gelir.

ayruşısı 229/2

+sUl : Tek örnekte görülür.

yoşsul 174/1

+sUz : Ünlüsü düz ve yuvarlak olarak gelebilmektedir.

a. yokluk bildiren sıfatlar yapar.

arsız	311/1	arusuz	514/2
aşısız	554/2	bekcisiz	818/2
edebatsız	418/2	gümânsuz	171/1
ısız	237/2	korşusuz	420/1
korşusuz	585/2	mededsiz	461/1
şerî'âtsiz	625/2		

b. Eklendiği ismin yokluğunu bildiren yeni isimler yapar.

cansuz 742/1 'canlılar âleminin dışında kalan'

+te : 'ir' kelimesinin üzerine gelerek, yeni bir zaman ismi türetmiştir.

irte 290/1

2. İSİMDEN FİİL YAPAN EKLER

+A- : Hem geçişli hem de geçişsiz fiil yapar.

a. geçişsizler

beñze- 575/1
uza- 826/2

b. geçişliler

dile- 458/2

+(A)d- : **yil-ed** 866/1

+(A)r- : Hem geçişli, hem de geçişsiz fiiller türetir.

a. geçişsizler

a.a. renk isimlerinden türeyenler

bozar- 133/1

a.b. normal isimlerden türeyenler

yaşar- 342/2

b. geçişliler

şuvar- 821/2

+ı- : Geçişsiz fiil türetmiştir.

kağı- 133/1

+ık- : Geçişsiz fiil yapar.

birik- 145/1

+IA- : İsimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller yapabilen en işlek ektir.

a. geçişsizler

başla- 1034/2
işle- 196/2

b. geçişliler

avla-	892/2
bağışla-	1345/1
bağla-	71/1
bekle-	241/2
gizle-	562/1

+sA- : ‘bir Őeye ihtiyaı olmak, istemek’ anlamı taşıyan geçişsiz fiiller yapar.

şusa-	808/2
--------------	-------

+te- : Geçişli fiiller t¼retir.

iste-	151/2
--------------	-------

+¼- : Bu ekin varlığı mukayese yoluyla çıkarılabilir.

öğ¼t	432/2
-------------	-------

NOT : Bu kelime için **ög+¼t** açıklaması verilmekteyse de, isimden isim yapan bir **+ıt** eki olmadığından, kabul edilmez. Oysa, EAT.’de, fiilden isim yapan bir **-(I)t** eki bulunmaktadır : bin-it, y¼kle-T gibi. Bu açıklama, **ög+¼-t** Őeklini zorunlukları.

3. FİLDEN İSİM YAPAN EKLER

a. MASTARLAR

- dUK :Bu şekil aslında bir partisip ekidir. Ancak Bahrü'l-Hakâyık'ta -mA+ mastar ekinin fonksiyonunda kullanılmıştır.
- pes ol hakka **inanduğuñ** nicedür 253/2
➤ budur ten **öldügi** kim hak resûli / buyurdı bu sözi ol din usûli 763/1
- mA : Bir örnekte görülür.
- nitekim ma'siyetdür küfre düşvâr / ki **degme** ma'siyet küfr olmaz i yâr 1222/2
- mAK : En işlek mastar eki, budur.
- ma'ânî balına barmagı **banmak** / firîştahlarla hakka **inanmak** 247.
➤ oruc **dutmak** hâc **itmek** vefâdur / cenâbetden **arınmak** gey safâdur 310
➤ mücâdehe içinde **göynimekdür** / bu dünyâ işlerinden **söynimekdür** 382
➤ 'akıl uş fehm **işitmek bilişmek** / dîzârı **görmegi bilmek sevişmek** 1083
- mAkiIK : -mAk mastarı ile aynı fonksiyonda kullanılır. İkinci derecede işlek olan bir mastar ekidir.
- bilüñ dervîş **dimeklik** i 'azîz er / fakîr dimek olur ya'nî bu güftâr 1210
➤ pes imdi gendüzin **bilmeklîgi** er / bu vaz'ıla yazup kılduk mükerrer 959
➤ vilâyet **beklemeklik** hem tefekkür / bunı 'ârifler işler gel deñe gör 1010
- (y)Iş : İşlek değildir.
- pes evvel budurur söze **girişde** 417/1

b. SIFAT-FİİLLER

Fiillerin, zamana bağlı isim ve sıfat şekilleridirler. İsimler gibi, çokluk, iyelik ve hal eklerini alırlar.

Anlatılan Geçmiş Zaman Sıfat-fiili

-miş : Çok işlek bir partisip ekidir.

- **yaradılmış** kamu anı ögerse 460/1
- içi **yanmışlara** gey merhametdür 493/2
- **şusamış** bostânı diri kıılır şu 808/2

-mAdUK : Yalnızca olumsuz taban üzerinde -DUK partisip ekini -miş anlamında bulmaktayız.

- zî- 'ayb sen **bilmedigün** söze girmek

Görülen Geçmiş Zaman Sıfat-fiili

-dUK : Çok işlek bir ektir. Kendisinden sonra bir iyelik eki ile birlikte kullanılır.

- ölüler **yatduğı** yir tabıt oldı 156/2
- bular cem⁴ oluban **yapduğı** evler 892/1
- ki **tapduğun** hağı görürmisin sen 1155/1
- anuñ **giddügi** yolu izleyecek 1296/2

Gelecek Zaman Sıfat-fiili

-(y)AcAK : -bularuñ **turacak** yirleri başdur 1084/1.

Geniş Zaman Sıfat-fiili

-(y)An : işlek bir ektir.

- söz **añlayanlaruñdur** her bir işde 157/1
- aña **uyan** gişiler bez-gümândur 230/2
- bu işi **şaklayanlar** tâyibidür 233/1
- bu 'ışka **uğrayan** cânlar uyanur 405/1
- kana⁴at **kılan** er yolın begidür 424/2
- özin **arıtmayan** gişi ne bilür 498/1
- **qalan** yolda hısım evde mâlumdur / benümle **qabre giren** 'amelümdür 570
- bu sırrı **bilmeyenler** boynına bend

- (U)r : İşlek bir ektir.
➤acı dur göz yaşı bilür **bilürler** 1134/1
- mAz : Olumsuz geniş zaman partisipidir.
➤bilürken ya'nî **bilmeze** vurursın 668/2

c. ZARF-FİLLER

1. Zaman Zarf-Fiilleri

A. Orjinalde Zarf-Fiil Eki Olanlar

- (y)IcAK : İşlek bir gerundium ekidir. Bir fiilin yapılmasının, zarf-fiil eki almış fiilin bitiminden sonra olacağını ifade eder. Yani ikinci fiili şarta bağlar.

- soracak** okıyalar bu ayâtı 223/2
➤**işidicek** digil allahu bârek 1034/1
➤**olıcak** gendü hâlinden te'ârif 974/2
➤namâza **gelicek** her cünbüşüñ süst 271/2
➤**viricek** hak saña mâlı kumâşı 592/2

- (y)Inca :
- iver **görince** devletlü nihâdın 117/2
➤**varınca** 'arşdan tahte's-serâya 484/1
➤yuncı gişi evvel **yunmayınca** 506/1
➤namâzumı **kılınca** hôş dizilür 567/1
➤atımağlar delilin **görmeyince** 689/2
➤tasavvur eyledün bunı **tuyınca** 1295/1

- (y)Ali : Bir örnekte görülür.
- cihâna ol huzâ **uralı** bünyâd 108/1

- mAdın : Esas fiilin yapıldığı zamanda, zarf-fiili ekinin geldiği fiilin yapılmamış olması gerektiği şartını koyar
- bağışlar yüzi **bakmadın** ol ezber 112/2
➤buları **görmedin** ben kıldum arâm 1304/1

- sA¹⁵ : Aslında, cümledeki başka unsurların yardımı ile, asıl fiili, eklendiği fiille şart anlamı ile bağlayan bir zarf-fiil ekidir.

¹⁵ Gürer Gülsevin, "Türkçede -sA Şart Gerundiumu (Zarf -Fiil) Üzerine" TD. Sayı 466, TDK, Ankara, Kasım 1990. s. 2765-279

- **irişse** rahmetüñ ibn-i hañibe 58/1
- velî abdeste **gelseñ** mübtelâsın 273/2

B. Sıfat-Fiillerden Türetilenler

-dUKdA : Geçmiş zaman sıfat-fil eki üzerine locative eki gelmiştir.

- kıyâmet günü **oldukda** dir ol hağ 835/1

2. Cümlelerin İçindeki Diğer Unsurlarla Birlikte Fiillerin Zarflaştığı Kullanılışlar

Bu bölüme giren zarf-fiiller, çoğunlukla aslında bir zaman şekli bildiren eklerin, cümlede kendisinden önce bulunan kaçan, kaçankim sözlerinden biriyle kurulan şekillerdir . Bu tür kullanılışlar, özellikle zaman gerundiumu fonksiyonu taşır.

kaçan kim.....F.-dI : (y)IncA

- **kaçan kim** va⁴de **irişdi** bulara 265/1

kaçan.....F. -(y)A+kişi : -(y)IncA, -DIĞIndA anlamlarını verir.

- **kaçan kim** ma⁴rifetiden **şorıla** ad 415/1
- **kaçan indüreler** kabrüm içine 569/1

kaçan..... F.-sA+kişi: -(y)IncA, -DIĞ+kişi+dA anlamlarını verir.

- **kaçan** sultân ğayb **olsa** şerinde 235/1
- **kaçan** ilm **okısañ** ihlâşıla sen 430/1
- **kaçan** bir nesne **düşse** şu içine 490/1
- **kaçan** bunlar **arınsa** bellü bayığ 504/1
- **kaçan götürseler** biri süzilür 567/2
- **kaçan** bir mü'mine kim **irse** va⁴de 864/1

II. Hal Zarf-Fiilleri

1. Müstakil Eklerle Yapılanlar

A. Orjinalde Zarf-Fiil Eki Olanlar

-ken: 'i-' fiili ile kullanılır. Ünlü uyumuna girmez.

- gelür gelmez **gibiken** kalur evde 561/1
- veyâhûz **gideriken** hem girü dönse 649/1
- cenâbetden **yunurken** yâhûz i cân 650/1

➤ ‘arabce **neşriken** okındı manzûm

-(y)V : Ünlü gerundiumudur.
-(y)A

Ünlünün a, e olduğu şekildir.
gör- tasvirî fiilinden önceki fiile gelir.

➤ safi men’ **eyleye gör** irdigüni 1186/1

-(y)I

a. **vir-** tasvirî fiilinden önceki fiile gelir.

➤ baña hâl **idi-vir** bu müşgili sen 744/1
➤ yolunuñ **gösteri-virdi** sevâbın 1233/2

b. ‘iktidar fiili’nin olumsuzluğunda kullanılır.

➤ **olmadum** senüñ emrüñe mahkûm 69/1

-(y)U

gel- tasvirî fiilinden önceki fiile gelir.

➤ çu bagrum **süriyü geldüm** kapuña 1338/1

-(y)ArAK :

➤ öñümce yileridi ol **iverek** / bugur arduma kalur **eglenirek** 568
➤ **sevinirek** kıvandum kıldum âgâz 607/2

B. Sıfat-Fiil Eklerinden Türetilenler

-dUKcA : ‘-dUK’ partisip eki ile +CA equative ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

➤ nazar **kıldukca** ma’nî olmaya hiç 584/2

III. ŞART ZARF-FİİLLERİ

I. Müstakil Eklerle Yapılanlar

A. Orjinalde Zarf-Fiil Eki Olanlar

-sA+kişi :

-sA+kişi :

- söz **açılsa** arâzlerden dilüñ cüst 271/1
- kaçan 'ilm **okısañ** ihlâşıla sen 430/1

B. Birleşik Ek Yapısında Olanlar

-(V)rsA+kişi : Asıl fiili zaman içinde şarta bağlar.

- bu bir emre **olursa** kim mülâzım 9/1
- özüñe kim **dutarsa** aru niyyet 43/1
- mübâh eler şerî'at ger **yañılursañ** 644/2

-mAzsA+kişi : Yukarıdaki kullanılışın olumsuzudur.

- **inanmazsañ** gör işle tut şına 196/2

2. Cümlelerin İçindeki Diğer Unsurlarla Birlikte Fiillerin Zarflaştığı Kullanılışlar

eger...F.-sA+kişi : -(V)rsA+kişi anlamı verir.

- eger bu **vâçh** kim **olsa** varlığımdan 359/1

eger...F.-(V)rsA+kişi : -(V)rsA+kişi anlamı verir.

- eger tevbe **kuşu olmazsa** kafesde 529/1

eger...F.-(y)AydI : -sAydI anlamını verir.

- eger gözyaşı acı **olmayaydı** 1136/1

her kim...F.-sa+kişi: -(V)rsA+kişi anlamı verir.

- bile her kim **okusa** 'arefe nefsehu 155/1

V. Bağlama Zarf-Fiilleri

-(y)Up : İki fiili birbirine bağlar. İlk fiilin yapılmasından hemen sonra ikinci fiilin yapıldığını veya yapılacağını anlatır. Ünlüsü devamlı yuvarlaktır.

- **biriküp** zihnimüz ola güşâde 36/1
- ki dürlü tonı **giyüp** tonanursız 292/2
- çu ol **tağ söyleyüp** kıldı hitâbı 323/1
- hırâşide **kılup** göñlümi düpdüz 333/2
- niçün **diyüp** söze hüccet getürmez 375/2

- îmânı **bekleyüp** şaklayıcıdur 723/2
- acısın **tuymayup** döküldi kanlar 871/2
- dağığın **gözleyüp** 'aynuñ başar kıl 1325/2

-(y)UbAn :

- yine aħir **gelüben** kul olurlar 163/1
- yoluñı **şaklayuben** izleyesin 456/2
- size mü'min **diyüben** ad virdüm 829/1
- beşâret **kıluban** aĝâz iderler öz 861/2
- bular cem' **oluban** yapduĝı evler 892/1

B. FİILDEN İSİM YAPAN DİĞER EKLER

-g : Eski Türkçedeki -(I)G ekinin ünsüzü EAT.'de eriyip kaybolduğundan, bu ekle türeyen şekiller 'g'siz kalmıştır.

baĝ 127/2
ög 1088/2

-gU : İsim yapar.

sevgü 780/1

-Gun : Hem geçişli hem geçişsiz fillere gelerek kelimeler türeten bu ek bir örnekte geçmiştir.

azgun 922/2

-Im : Genellikle bir defada ve bir hamlede yapılan işleri gösterir.

a. geçişsizlerde

ölüm 760/1

b. geçişlilerde

adım 267/2

yardım 729/1

-Iş : Aslında mastar ekidir.

toĝış 62871

-(A)k : Eski Türkçedeki -GAK ekinin, EAT.'deki şekilleriyle karışmıştır. Geçişli fiillere gelir.

dilek	1179/1
şancağ	921/2
tanuğ	105/2
yumuşak	1164/2

-(U)K : Ekin ünlüsü devamlı yuvarlaktır. Hem geçişli hem de geçişsiz fiillere gelir, her durumda 'edilgen çatıda -mış' ekinin fonksiyonunda isimler ve sıfatlar türetir.

a. geçişsizlerde

artuğ	1031/2
büyük	1223/1
tok	32/2
yazuğ	1199/2

b. geçişlilerde

ayruk	180/2
--------------	-------

-l : Geçişsiz fiilden sıfat ve zarf yapar.

dükel	345/1
--------------	-------

-mAk : Aslında mastar şekli olan bu ek, bir örnekte yepyeni bir kelime türetmiştir.

ırmağ	1106/1
--------------	--------

-mUr : Geçişsiz fiile gelir.

yağmur	846/2
---------------	-------

-ş : Yeni isimler türetir.

sağış	722/2
--------------	-------

-T : Geçişli fiillere gelerek isim yapar.

ard	100/2
ögüt	432/2

-V : Bir tek ünlü ile yapılan isimlerdir.

-A : Eski Türkçedeki ünlü gerundiumudur. Kalıplaşmış olarak edat yapar.

göre 345/1

-I : Eski Türkçedeki ünlü gerundiumudur. Kalıplaşmış olarak görülür.

dağı 199/2

tolı 153/1

-U

a. geçişsizlerde

koğu 862/2

korğu 662/1

ölü 156/2

tapu 298/2

b. geçişlilerde

ayru 956/2

-(y)IcI : Ünlüleri düzdür. Bir fiili çok ve devamlı yapan kişi ve nesnelere bildiren isim ve sıfatlar yapar.

a. geçişsizlerde

yunıcı 506/1

NOT: vasl ve 'afv kelimelerinin yanındaki iT- yardımcı fiiline de eklenmiştir.

b. geçişlilerde

alıcı 237/2

bekleyici 723/1

delici 237/1

isteyici 298/1

şaklayıcı 723/2

yuyıcı 506/2 (<yuyıcı)

4. FİLDEN FİİL YAPAN EKLER

A. ÇATI EKLERİ

Bu ekler, fiilin çatısını ettirgenlik, edilgenlik, dönüşlülük ve işteşlik bakımından değiştirirler.

a. Geçişli-Ettirgenlik (Factative-Causative)

Bu ekler, geçişsiz fiile eklendiklerinde fiili geçişli yaparlar, ettirgen hale getirmezler. Fiili ettirgen hale getirmeleri için, eklendikleri kök veya tabanın geçişli olması gerekir.

I. Anlama göre iki şekilli ettirgenler

git-:(1) Bir yerden başka bir yere geçmek, hareket etmek

gönder- 800/1
(2) (bir şey) yok olmak, gözden kaybolmak

gider- 188/2

II. Şekilleri birbirlerinden farklı veya ilgileri açık olmayan köklerden yapılan ettirgenler

git-	261/1	/ gönder-	800/1
gör-	175/2	/ göster-	304/1
götür-	943/2	/ gönder-	800/1
görin-	416/2	/ göster-	44/1

III. Değişmelikler

a.	n	k	yan	259/2	/ yak-	200/2
b.	n	t	arın-	310/2	/ arıt-	498/2
			öğren-	590/1	/ öğret-	1049/1

IV. Ekler

a. İşlek olmayanlar

1. -It-	eyit	610/2	(‘pekiştirme’ yapmış)
2. -Ar-	çıkâr-	525/1	
	gider-	211/2	
	kopar-	587/2	
3. -Ur-	geçür-	126/2	
	içir-	122/1	

b. İşlek olanlar

1. -t- : Ünlü, l, r'den biri ile biten çok heceli fiillere getirilir.

ünlü ile bitenlere

bezet- 826/1

uzat- 826/2

r ile bitenlerde

öğürt- 110/1

l ile bitenlerde

kösilt- 550/2

2. -dUr- : Kalan fiillere getirilir.

azdur- 784/2

bildür- 928/1

indür- 569/1

işitdür- 1043/2

b. Edilgen (Meçhul, Passif)

-II- : Asıl edilgenlik eki budur. Hem I, hem de U ünlüleri ile kullanılabilir.

açıl- 271/1

yaradıl- 460/1

yazıl- 1148/2

-(I)n- : Ünlü veya l ile biten fiillere gelince, bu ek 'edilgenlik' görevini üstlenebilir.

➤ göñilde **bulmur** her kim araya 484/2

➤ söz içinde 'aceb neden **kılmur** 687/2

➤ ve illâ üç 'amel kim **zıkr olundu** / çalap emrile **çur**'ânda **bilindi** 788

➤ 'arabca neşriken **oğındı** manzûm 1318/2

c. Dönüşlülük (Mutavaat, Reflechi)

-(I)n- : Asıl dönüşlülük eki, budur.

arın- 267/1

bezen- 448/1

görin- 267/2

sevin-	119/2
tonan-	292/2
yun-	506/1

- (I)l-** :
- **açıla** gönlümüz hış ola sâde 36/2
 - du'â kıldum **şesildi** dili bağı 322/2
 - çu irdi ma'rifetle cân **dirildi** / muvâfik oldı 'akla hış **dirildi** 734
 - bular biri birinden hiç **yarılmaz** /velikin biri birine **karılmaz** 1131

- (I)ş-** : Aslında işteşlik ekidir. Bazı örneklerde, bir işin, fâilin kendi kendisince yapıldığını gösterir.

- ferâgat kulpına her kim **yapuşır** 185/1
- ki degme tâ'at îmâna **irişmez** 221/2

d. İşteşlik (Müşareket, Reciprocal, Cooperative)

- (I)ş-** : Fiilin yapılmasında 'karşılıklı' ve 'birliktelik' bildirir.

karşılıklı yapılanlar
söyleş- 1240/2

birlikte yapılanlar
yügrüş- 1139/2

Çatı Eklerinin Üst Üste Gelişi

İki çatı üst üste

- (I)l-** : **-(I)l-In-** : **yığın-** 308/1
-(I)ş- : **-(I)ş-dUr** : **irişdür-** 1348/1

B. FİLDEN FİİL YAPAN DİĞER EKLER

- ele-** : Bir fiili belirli aralıklarla ve sık sık yapmayı bildirir.
depele- 103/2

- y-** : Kuvvetlendirme ekidir. Eski Türkçedeki d'nin devamıdır.
koy- 516/1
toy- 88/2

KELİME GRUPLARI

İSİMLER

İsim genel başlığı altında toplanan kelime gruplarının hepsi, aslında birer isim olup, ancak cümle içindeki fonksiyonlarına göre **isim**, **sıfat**, **zarf** olabilmektedirler. Meselâ;

tatlı +lardan	'tatlı' isim
tatlı çocuk	'tatlı' sıfat
tatlı olmuş	'tatlı' zarf

Bu bölümde alt başlıklar olarak verilen isim, sıfat, zamir ve zarflar, cümle içindeki fonksiyonlarına göre ayrılmıştır.

1. İSİM

A. İsimlerde çokluk (bkz. ÇEKİM EKLERİ, İsim Çekimi, Çokluk Ekleri)

B. İyelik Ekleri (bkz. ÇEKİM EKLERİ, İsim Çekimi, İyelik Ekleri)

C. İsmi Halleri (bkz. ÇEKİM EKLERİ, İsim çekimi, Hal Ekleri)

D. İsimlerde Tamlama

İsimlerde, iki türlü tamlama vardır: Belirli tamlama, Belirsiz Tamlama.

a. Belirli İsim Tamlaması

Bu tür tamlamalarda, bir mülkiyet, âidiyet ve nispet ifadesi vardır. Türkçede ilk kelimenin +(n)In ikicisinin +(s)I(n)+ iyelik alması ile kurulur. Bahrü'l-Hakâyık'ta ise, belirtili isim tamlaması, iki ayrı temel şekilde yapılır.

1. İsim + (n)Uñ..... İsim+(s)I(n)+

+(n)Uñ genetive ekinin kullanıldığı bu tip, tamlama yapmakta kullanılan asıl şekildir. Genetive eki, doğrudan doğruya kök ve tabanlara geldiği gibi, iyelik eki almış kelimelere de getirilebilir. İyelik eki alan kelimelere getirilince daha kuvvetli bir belirlilik kazanmış olur.

a. kök ve tabanlarda

➤ tamâmet evliyânuñ rehberidür 20/1

➤ şeytânuñ aşlı gümândur 230/1

- **ḥuzâyâ rahmetüñ deryâsı** taşıdı 73/1
- **koynunuñ derisi** bir gez yüzilir 318/1

b. iyelik eki almış kelimelerde

- bunuñla **nefsüñüñ boynun** tokıgıl 698/2
- işit bu **naqlimüñ taqrîrin** i yâr 1283/1

2. İsim..... İsim +(s)I(n)+

Genetive eki kullanılmaksızın da belirli isim tamlaması kurulabilmektedir. +(n)Uñ eki bulunmadan bir tamlamanın belirli olabilmesi, aşağıdaki yapılarda olmasına bağlıdır:

1. İlk kelime iyelik eki almıştır.

- bu şu **gözüm yaşıdur** çağlaram ben 334/2
- oqıkim **göñlüñ evin** tutmaya yas 437/2

2. İlk kelime çokluk eki almıştır.

- aña bağışla **âşiler günâhın** 23/2
- **ölüler yatduğı** yir tabıt oldı 156/2
- **tamular heybetinden** yâd kılson 337/2

3. Çok seyrek olarak, yukarıdaki şartlar olmadan da belirlilik taşıyabilir.

- ki **ümme**t gice bunlar **yılduzıdur** 26/2
- ki **peygamber sözidür** bilüñüz 385/1

NOT: 1.kişi teklik ve çokluk zamirlerinde, tamlama kurulurken +(n)Uñ şekli değil, bunun analogi yoluyla meydana gelmiş +üm hali kullanılır:

b. Belirsiz İsim Tamlaması

Tamlama ile ifade edilen nesne, özel değil geneldir. İlk isim yalın haldedir, ikinci isim ise iyelik eki almıştır.

- **cihân halkını** aña bende eyle 124/2
- bular **gendü özlerin** bilmiş degüldür 143/1

E. İsim Yapma Yolları (bkz. YAPIM EKLERİ, İsimden isim Yapan Ekler; Fiilden İsim Yapan Ekler)

2. SIFAT

Aslında, sıfatlar vasıf isimleridir. Örnek olarak; 'renk' bir vasıftır, 'yeşil' bir vasfın ismidir. Eğer vasıf isimleri bir nesnenin vasfı olarak kullanılırlarsa, o nesnenin sıfatı olurlar: yeşil ev ('yeşil', evin vasıflarından biridir, o yüzden burada sıfat görevindedir).

A. Niteleme Sıfatları

İsimlerin niteliklerini ifade ederler.

acı	546/2
ayruşısı	597/2
çok	1053/1
tatlı	111/1

B. Belirtme Sıfatları

Bunlar, nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtir. Belirtme sıfatları, belirtme şekillerine göre dört kısma ayrılır.

a. İşaret sıfatları

Nesnelerin yerlerini, söz söyleyene göre mesafe kavramı katarak işaret eden sıfatlardır. Aslında, tek başlarına işaret zamiridirler. İsmi önüne gelerek onu belirttiklerinde işaret sıfatı olurlar.

bu	949/2 (yakındaki bir nesne için)
ol	835/1 (uzaktaki bir nesne için)
şol	83/1 (biraz uzaktaki bir nesne için)

Çokluk veya hal ekleri alınca, sıfatlıktan çıkarlar.

b. Sayı sıfatları

Nesneleri sayıları bakımından belirtirler.

ba. Asıl sayı sıfatları

bir	466/1	iki	712/1
üç	146/1	dört	331/2
beş	648/1	yedi	716/1
sekiz	1075/2	dokuz	1082/2
on	517/1	on iki	907/1
kırk	196/1	yitmiş	1013/1

'100' ve daha yukarısı için de, bugünkü Türkçeden farklı bir yapı ve sistem yoktur.

üç yüz altmış	256/2
biñ	1117/2
dört biñ	800/1
on sekiz biñ	1074/1
yüz biñ	801/1

NOT: Türk dilinde sayı sıfatlarından sonra gelen kelimeler çokluk eki almazlar. Bahrü'l-Hakâyık'ta bu kurala uymayan örnekler de vardır.

iki yüz yıllar	353/2
iki gözler	1101/1
iki düşmânlaruñ	1176/2

bb.Sıralama sayı sıfatları

evvel	147/1	ikinci	455/1
üçünci	751/1	dördünci	381/1
bişinci	857/2	altıncı	427/1
yidinci	390/1	sekizinci	612/1
tokuzuncı	615/1	onuncı	435/1

'onuncı'dan sonra gelen sıra sayıları da, Türkiye Türkçesindeki gibi kurulur.

sekiz yüz on ikinci	1317/1
----------------------------	--------

C. Belirsizlik Sıfatları

ba'zı	687/1	bir	67/1
bir kaç	9/1	dükeli	345/1
her	256/1	her bir	116/1
kamu	753/2	niçe	288/1

Sıfatların Anlamlarına Göre Dereceleri

I. Âdî derece ile

eyü	601/2
yavuz	126/2

2. Üstünlük derecesi ile

Kelimeyi ilk hecesinden bölüp bir 'p' getirdikten sonra asıl kelimeyi ekleme yoluyla

toptolu 532/1

3. En üstünlük derecesi ile

katı 1164/2

3. ZAMİR

İsim soyuna giren kelimeler içinde, anlam sahası en geniş olanlar, zamirlerdir. Çünkü zamirler, nesnelere temsil ve işaret suretiyle karşılar, yani isimlerin yerine kullanılırlar. 'birinci' ve 'ikinci' kişi zamirleri hariç, bir zamir, her çeşit varlık ve niteliği ifade edebilecek anlam genişliğine sahiptir ('o', 'hiçbiri' gibi).

Zamirler, isimlerin aldığı bütün ekleri alabilirler.

A. Kişi Zamirleri

Kişi isimlerinin yerini tutan zamirlerdir. Teklik ve çokluk şekilleri dahil, altı kişi zamiri bulunur.

	teklik		çokluk
1. kişi	ben	(söz söyleyen)	biz
2. kişi	sen	(hitap edilen)	siz
3. kişi	ol	(huzurda olmayan)	anlar
	an+		

Üçüncü kişi için kullanılan 'ol', bir ismi nitelerse 'sıfat' görevini üstlenir.

Hal ekleri ve bazı son çekim edatları ile kullanılışlarında, isimlere göre farklılıklar gösterirler. Örnek olarak, +(I)IA şeklinde eklenen son çekim edatı, teklik ve çokluk şekillerindeki isimlerde nominative halde kullanılır. Fakat, zamirlerin teklik ve çokluk şekillerinde genitive eki ile kalıplaşmıştır. Zamirlerin hal ekleri ile çekimi şöyledir:

	1. kişi			2. kişi		3. kişi
	tk.	çk.	tk.	çk.	tk.	çk.
nom	ben	biz	sen	siz	ol	anlar
				*sizler		
acc.	beni	bizi	seni	sizi	anı	*anları
*sizleri						
dat.	baña	bize	saña	size	aña	*anlara
loc.	*bende	*bizde	sende	*sizde	anda	anlarda
abl.	benden	bizden	senden	sizden	andan	*anlardan
inst	*benümile	bizümile	senüñile	sizüñile	anuñıla	*anlaruñla
			*senüñile			
equ.

B. İşaret Zamirleri

bu(n)+	223/1	bunlar	257/2
şu(n)+	82/1	şunlar	684/1
ol	78/1		
şol	83/1		

İşaret zamirlerinin hal ekleri ile çekimi şöyledir:

nom.	bu	bunlar	şu	şunlar
		bular		
acc.	bunu	bunları	*şunu	*şunları
		buları		
dat.	buña	bunlara	şuña	*şunlara
		bulara		
loc.	bunda	bunlarda	*şunda	*şunlarda
abl.	bundan	*bunlardan	şundan	*şunlardan
		bulardan		

C. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri **gendü** ve **gendüzi(n)+** kelimeleridir. Bahrü'l-Hakâyik'ta geçen çekimlenmiş şekilleri şunlardır:

gendü	143/1	gendüyi	501/1
gendüye	1023/2	gendüde	1067/1
gendüden	511/2	gendümi	189/2 (1.tk iyelik)
gendüñüz	308/2 (2.çki)	gendüleri	315/1 (3.çkiyelik)
gendüler	564/2 (çk)	gendüzin	959/1
gendüzini	341/2	gendüzinde	1059/2
gendüzinden	499/1	gendüzüm	150/1 (1.tk iyelik)
gendüziñi	600/2 (2.tki)	gendüzlerini	975/1 (3.çk iyelik)

D. Belirsizlik Zamirleri

ayruğ	180/2	her birisi	909/2
şamusı	922/1	kimse	302/2
kimsene	110/1		

E. Soru Zamirleri

Soru zamirleri '**kim**' ve '**ne**' dir.

kim	77/2	kimi	1062
ne	57/1	neye	1316/1
neden	687/2	nedür	545/1

4. ZARF

Zarflar, zaman, hal ve miktar isimleridir. Tek başına sıfat olmadığı gibi, tek başına zarf da yoktur. Zarflar, fiilleri niteleyen, tavsif eden kelimelerdir. Yani, isimler için sıfatlar ne ise, fiiller için de zarflar odur. Kendi içinde türlere ayrılır.

A. Zaman zarfları

a. Zaman isimlerinin zarf olarak kullanılışı

dün	46/2	gice	530/2
gündüz	1182/1	imdi	306/1
soñra	1065/1	yarın	284/2

b. İsmeye son çekim edatları getirilerek kullanılanlar

ol vaktten berü	334/1
andan soñra	208/2

c. İsimlerden hal ekleri ile türetilenler

günde	822/2
--------------	-------

d. Yabancı kaynaklı zaman zarfları

dâyim	252/1
dâyimâ	160/2
hep	298/2

B. Yer Zarfları

aşğa	1091/2	girü	649/1
içre	108/2	ilerü	876/1
karşu	1238/2	taşra	491/1
yakın	606/1	yuğaru	244/2

C. Nasıllık-Nicelik Zarfları

Hal ve tavır, nasıllık ve nicelik ifade eden her isim, bu tür bir zarf görevini üstlenebilir. Onun için, sayısı çoktur. Nasıllık-nicelik zarfları deyince ilk akla gelen;

böyle	284/1
şöyle	699/1

kelimeleridir. Fiilin önünde bir hal bildiren bütün isimleri bu gruba sokabiliriz.

hemân	52/1	katı	47/1
bu deñlü	164/2	tiz	308/2

D. Mikdar Zarfları

Bunlar, azlık-çokluk ifade eden, miktar ve derece bildiren zarflardır. Sayıları çok değildir.

artuk	1031/2	az az	185/2
çok	269/2	çok çok	705/2

E. Soru Zarfları

Fiilin tarzını ve nitliğini, soru yoluyla belirten zarflardır.

kandan	342/2	neden	687/2
neye	1316/1	nice	72/2
niçe	279/1	niçün	324/1

5. EDATLAR

İsimler vefiiller, dilin ‘anamlı’ kelimeridir. Edatlar ise, tek başlarına anlamları olmayan, cümle içindeki fonksiyonlarına göre değer ve anlam kazanan ‘görevli’ kelimereldir.

A. Bağlama Edatları

Dil birliklerini, kelimereleri, kelime gruplarını, cümleleri şekil ve anlam bakımından birbirine bağlarlar. Dört türü bulunur:

a. Sıralama edatları

Arka arkaya gelen unsurları ‘ve’ anlamıyla birbirine bağlar.

ile 912/2
illâ 458/2

u ; vU ; ve

U : daha ziyade ünsüz ile biten ve sürekli bir arada kullanılan kelimereleri bağlar:

ah u vayı 677/2

vU : ünlü ile biten ve genellikle bir arada kullanılan iki ismi bağlar:

haḫâ vü küfr 20/2

ve : iki isim arasındaki en sık kullanılan bağlama edatıdır:

derdüñ ve ahuñ 674/2

b. Denkleştirme edatları

Bunlar, birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru bağlar.

yâḫûz 650/1
veyâḫûz 648/1

c. Karşılaştırma edatları

Karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru birbirine bağlayan edatlarıdır. En az, çift kullanılırlar.

hem hem 789/2

d. Cümle başı edatları

Cümleleri, anlam bakımından birbirine bağlayan edatlardır. Fonksiyon bakımından başlıca şu gruplara ayrılırlara:

d.a. 'fakat' ifadesi taşıyanlar:

likin	93/2
veliçûn	75/1
velîkin	1053/2
vegerni	645/1

d.b. 'eğer' ifadesi taşıyanlar:

eger	100/1
meger	188/1

d.c. 'gerçi' ifadesi taşıyanlar:

çünkü	266/1
egerçi	682/1

d.d. 'çünkü' ifadesi taşıyanlar:

çünküm	1246/1
zîrâ	357/1

d.e. 'mâdemki' ifadesi taşıyanlar:

çün	98/2
------------	------

d.f. 'netici ve izah' bildirenler.

bâri	95/2
-------------	------

d.g. 'benzerlik' ifadesi taşıyanlar:

nitekim	297/1
----------------	-------

d.h. 'şart ve derece' gösterenler:

illâ	667/2
-------------	-------

B. Son Çekim Edatları

Bir ismin bir başka kelime ile ilgisini tayin eder. Genellikle, müstakil kelimelerdir. Hem isim hem de fiilden türemiş olabilirler. Çoğunlukla, isim çekimi eklerinden biriyle kalpılmış olarak kullanılırlar.

a. yalın hali (nominative) isteyenler

a.a. teşbih bildirenler

gibi 1150/1

a.b. sebep bildirenler

içün 182/2

a.c. beraberlik bildirenler

birle 805/2

a.d. yer ve tarz bildirenler

içre 234/1

üzre 207/2

b.yönelme hali eki isteyenler

+(y)A degin 1059/2

c. ayrılma hali eki isteyenler

+dAn berü 334/1

+dAn soñra 208/2

d. tamlama eki isteyenler

+(n)Uñ gibi 133/2

+(n)Uñ için 811/1

+(n)Uñ ile 1037/2

C. Soru Edatları

Sorma ifade eden, soru için kullanılan edatlardır.

'aceb 687/2

ķankı 960/1

mI 330/2

D. Berkitme Edatları

dağı	209/1
elbette	436/1
hergiz	312/1
mi	83/1 (retorik soru anlamında)

E. Ünleme Edatları

Bunlar, duygu ve heyecanları, sevinç, keder, ızdırıp, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh hallerini, tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır.

a. Ünlemeler

âh

b. Seslenme edatları

i	37/1
+yâ	62/1

c. Gösterme edatları

işde	1287/1
-------------	--------

FİİL

A. Olumsuzluk Eki

Fiilleri olumsuz hale getiren en işlek ek -mA-'dır.

getürmedi	166/2
kalmadı	51/1
olmasa	68/2
şormaduñ	26/2

-(V)r Zaman ekinin olumsuz çekiminde ise, bu zaman eki yerine -mAz getirilir, kişi ekleri bu şeklin üzerine gelir.

ayırmazam	936/1
bilinmez	83/2
söylemezsin	94/2

Ayrıca, bir de, içinde -mA- bulunmayan bazı birleştirilmiş yapıların olumsuzluk yaptığı kullanılışlar vardır. Bu birleştirilmiş yapılarda, -mA- bulunmamakla birlikte, isimleri olumsuzlaştıran 'yok' veya 'degül' kelimelerinden biri bulunur.

-miş degül = -mAmiştir

bilmiş degül	143/1
---------------------	-------

B. Fiil Çekimi (bkz. ÇEKİM EKLERİ, Fiil Çekimi; zaman ekleri; istek kipi; cevherî fiil)

C. Fiillerde Soru

Fiillerde soru, mI ile yapılır. Ünlüsü devamlı düzdür.

irem mi	1007/2
görür misin	1155/1
olur mu	67/2
virür misin	1155/2
yitmez mi	1243/2

D. Fiil Yapma Yolları (bkz. YAPIM EKLERİ, İsimden Fiil Yapan Ekler; Fiilden Fiil Yapan Ekler)

E. Fiilimsiler (bkz. YAPIM EKLERİ, Fiilden İsim Yapan Ekler, Fiilimsiler; mastarlar, partisipler, gerundiumlar)

F. Birleşik Fiiller

1. Tasvirî Fiiller (iki fiilin birleşmesi)

Bunlar, bir fiilin ünlü gerundium eki almış şekillerine özel fiiller eklenerek yapılan tasvirî kullanılışlardır. Bahrü'l-Hakâyık'ta geçen birleşik fiiller şunlardır:

a. Süreklilik bildiren

F.-(y)V gel-	: yalvarı gel-	1330/2
	sürüyü gel-	1338/1
F.-(y)V gör-	: kazanı görgil	571/2
	dürişi gör	1322/1
	eyleye gör	1186/1

b. Tezlik bildiren

Fiillere tezlik ve çabukluk anlamı kastar. vir- fiili ile yapılır.

F.-(y)V vir-	: hal idi vir	744/1
	gösteri virdi	1223/2

c. Yeterlilik bildiren

Olumlu ve olumsuz yapılarda ayrı ayrı kullanılır.
olumlularda

F.-(y)V bil-	örneği yok
--------------	------------

olumsuzlarda

F.-(y)ImA-	: atımazlar	689/2
	bilimedüm	72/2
	bulmazlar	563/1
	eyleyemez	511/1
	olımadum	69/1

2. Yardımcı Fiiller (isimle fiilin birleşmesi)

Daha ziyade yabancı kaynaklı isim soylu kelimelerle birlikte kullanılır ve ismin anlamıyla yüklü fiiller meydana getirir. Aslı görevi 'yardımcı fiil'lik olan dört fiil bulunmaktadır: eyle-, it-, kıl-, ol-. Burada, yardımcı fiillerle kurulan şekiller, 'geçişli' veya 'geçişsiz' olmalarına göre iki ayrı grupta verilmiştir.

eyle-

geçişsiz fiillere gelenler

cûş eyle-	27/1	'izzet eyle-	1225/2
hüküm eyle-	1147/1	şükür eyle-	708/2

geçişli fiillere gelenler

fıkr eyle-	755/2	harâm eyle-	527/2
hatm eyle-	1325/1	kesb eyle-	192/2
terk eyle-	662/2	zıkr eyle-	937/2

it-

geçişsiz fiillere gelenler

fağır it-	1274/1	hüküm it-	198/1
kaşd it-	645/1	naql it-	764/2
şabr it-	424/1		

geçişli fiillere gelenler

'afv it-	357/1	beyân it-	571/1
fıkr it-	165/1	terk it-	651/1
zıkr it-	305/1		

kı-

geçişsiz fiillere gelenler

namâz kı-	509/1	nazar kı-	394/1
rahmet kı-	63/1	ta'at kı-	783/2
tevbe kı-	1040/1	tevekkül kı-	704/1

geçişli fiillere gelenler

beyân kı-	994/1	'ibâdet kı-	351/1
selâmet kı-	120/1	tevâzu' kı-	115/1
yâd kı-	210/2		

ol-

geçişsiz fiillere gelenler

ğark ol-	1105/2	helâk ol-	524/2
kabûl ol-	1050/1	pâk ol-	347/1

TRANSKRİPSİYONLU METİN

hazâ kitâb-ı bahri'l-hakâyık kalhâ

bismillahi'r-rahmani'r-rahîm

1. bismillahi'l-vâhidu'r-rabbü'r-rahim / te'âlâllahu subhane'l-kerîm
 2. alîm u gâfir u settâr u mü'min / 'azîz ü galibu hayyu mesmûn
 3. kadîm u kâdir u kayyûm u rezzâk / şehîd u mâlik u rahmân u hallâk
 4. hüve'l-evvele hüve'l-âhir hüve'l-hû / hüve'z-zâhirü hüve'l-bâtin hüve'l-hû
 5. zihî sani' ki sun'ından bilüp fer / olur bir nokta insân katre gevher
 6. anuñ adın direm ferd ü ahaddur / kadîm ü kâdir ü hayyu samed dur
 7. belî her işde vardurur bir âyet / ki anuñ birligin eyler delâlet
 8. defil-i nakli kim tevhid-i haddur /eyit nakilde **kul huva'llahu ahaddur**
 9. bu bir kaç emre olursa kim mülâzım / bu sırdan vâcibu bi'z-zâti lâzım
- der-beyân-ı medh-i muhammed-i mustafâ**
10. muhammed kim cihân fahridür ol şâh / habîbümdür didi ol şâha allah

2a

11. muhammed mefhar-ı merdân gelüpdür / muhammed kân-ı ihsân mustafâdur
12. muhammed rûşen-i sâfî emindür / muhammed 'abdurahmân mustafâdur
13. muhammed hüccet-i hakdur huzâdan / muhammed sözi kur'ân mustafâdur
14. muhammed bellü hatm-i enbiyâdur / muhammed gevher-i kân-ı mustafâdur
15. muhammed mazhar-ı hakdur çalapdan / muhammed dürr-i 'ummân mustafâdur
16. muhammed kullara hakdan 'atâdur / muhammed 'ahde peymân mustafâdur
17. muhammed fahr-i 'âlemdür huzâdan / muhammed ferd ü fermân mustafâdur
18. muhammed menba'-ı cûd-ı keremdür / muhammed nûr-ı yezdân mustafâdur

19.muhammed mu‘ciz-i mihmân-ı haqdur / muhammed şahb-ı mihmân mustafâdur

20.tamâmet evliyânun rehberidür / haqâ vü küfr-i ‘illetden beridür

21.muqarrebler ki vardur her şıfatdan / anı fahr idinirler her cihetden

22.ilahî ber-huzâ-yı kâdir allah / bilürsin derdile şâm u seher-gâh

23.işidürsin za‘îf kullarun ahın / aña bağışla ‘âşiler günâhın

2b

24.huzâyâ ol nebînüñ hürmetiçün / ayırma rahmetüniden ferd ü bî-çün

der- na‘t-ı ebu bekir rağiyâllahu ‘anhu

25.huşûşâ çarıyâr ki oldu paydar / ebu bekir ‘ömer ‘osmân-ı haydar

26.muhaqqak bu resulullah sözidür / ki ümmet gice bunlar yılduzidur

27.nebî hükminde bu bekr eyledi cüş / pes amennâ vü şaddaknâ didi hoş

28.resûl buyrığında cân eyledi râm / şerî’at içre geçürdi ser-encâm

der- na‘t-ı ‘ömer rağiyâllahu ‘anhu

29.‘ömer ikinci yâridür nebînüñ / muvâfiq dostıdur vuşlat şebînüñ

30.şehâdet ma‘deni dîn şâh-ı server / tarîkat içre yoldaşı beyamber

der- na‘t-ı ‘osmân rağiyâllahu ‘anhu

31.üçüncü yârı ‘osmân ibn-i ‘afvân / güyegülikde zi’n-nureyn-i merdân

32.hayâ vü hilmi içinde beñdeşi yok / münevver ma‘rifetden gözleri tok

der- na‘t-ı ‘aliyyü’l-murtażâ rađiyâllahu ‘anhu keremallahu vechu

3a

33.çu dördüncü ‘aliyyü’l-murtażâdur / belî müşriklere haqdan kazâdur

34.sehâvet kânı mürvet ma‘denidür / haqîkat yoldaşı cân hândenidür

35.degürelüm bulara hoş taḥiyyat / ki bizden ola muḥkem kâbiliyyet

36.biriküp zihnümüz ola güşâde /açıla göñlümüz hoş ola sâde

37.bulara dirgenen kulları i hak / günâhın ʿaf idüp hâllerine bak

38.yüce dergâhıña tutarlar ümîz / ilahî rahmetüñden kılma nevmîz

der-naʿt-ı yâr-ı te'âlâ

39.kerîmâ i rahîmâ ber huzâyı / ki vaşl idici sensin her huzâyı

40.münezzehsin havâdisden nekim var / geñezdür hazretüñde kamu düşvâr

41.gişi kim saña berkidür ümîzi / komazsın anı mahrûm nâ-ümîzi

42.ganîsin kâyinâtda her nazarda / saña yol var seferde vü hazarda

43.özüne kim dutarsa aru niyyet / virürsin toğrı yolda kabiliyyet

44.cefâlar gösterürsin düşmânuña / alursın dostlaruñ gendü yanuña

3b

45.ilahî seyyid-i mevlâ-yı muḫlaḫ / kamular yüz saña tutar yüce hak

46.mededsizlere dermân irgürürsin / kara dünde qarıncayı görürsin

47.bizüm yazuklarımız katı gücdür / huzâvendâ senüñ fazluñ öküşdür

48.şefî'imüz bu yolda muştafâdur / nebîler serveri kân-ı vefâdur

49.dilile ümmetivüz dirüz anuñ / velîkin hizmetinde girüz anuñ

50.aru niyyetle anuñ dostlığına / şalavâtlar virürüz mestliğina

51.göñülde zerre inkâr kalmadı hiç / şehâdetden dilümüz olmadı piç

52.hemân yolında ikrâr eylemişiz / göñülışığına ber-dâr eylemişüz

53.muʿayyen birledük haḫkı göñilde / çü durduk şapmaduk bu toğrı yolda

54.velî hiç kılmaduk hak yolda aʿmâl / oğul kız guşşasıdur derd ü emvâl

55.büridi gözümü ğaflet kemendi / huzâyâ şav sen üstümden bu bendi

56.saʿâdet ehli içinde faḫîrem / şekâvet ehline külli emîrem

57.ne eksile huzâyâ rahmetüñden / temennâlar kabûl ola katuñdan

4a

58. irişse rahmetüñ ibn-i hatîbe / çu derdlü gişi derdin dir tabîbe
59. katuñda kamu hâcetler revâdur / çü derdlüye senüñ faẓluñ devâdur
60. gişi kim rahmetüñ senden kıla ked / anı sen rahmetüñden kılmaduñ red
61. yüce dergâhuña ma'ûmudur i şâh / günâhum çoklığıçün kıluram ah
62. huzâyâ toğrı yoldan ırma bizi / katuñda dur kamu işüñ temîzi
63. bize rahmet kııl i perverdigârâ / kerîmâ i rahîmâ girdigârâ

der-sebeb-i nazm-ı ve tercüme-yi kitâb

64. elâ i şâhib'il- 'akl istimâ' ol / gönül tut 'akluñıla ictimâ' ol
65. sözi aşılınca söyle her işüñi / muvâfiq eyle her bir cünbişüñi
66. bunu vaz' eylemiş ehl-i temizüm / ki söz gökden inipdür i 'azîzüm
67. çu bir nesne ki inmişdür felekden / kıyâs it hûr olur mı ol belekden
68. kabûldür her ne dillece olsa ya'ni / tegayyür olmasa aşlında ma'nî
69. olmadum senüñ emrüne mahkûm / neki itdüm hayr ı şer tapuña ma'lûm

4b

70. ümîdüm faẓluñadur i huzâ-vend / inşâallah maḥv ola boynumdağı bend
71. yolunu bağladı hep fikr-i ğaflet / gönülde komadı hiç zıkr ü vaşlat
72. diriğâ haq yolında olmadum râm / bilimedüm nice geçdi serencâm
73. huzâyâ rahmetüñ deryâsı taşdı / anuñ mevcî niçe başlardan aşdı
74. olursa kâf tağı gibi günâhlar / ki hiç kâr itmeye aña bu âhlar
75. velîçün mevc ura rahmet deñizi / günâhlardan uçundura beñizi
76. göründürmeye zerresin kıla ğark / idenle itmeyende olmaya fark
77. şunuñ bigi mu'allâdur o dergâh / kim anuñ zerresinden olsa agâh
78. te'âlallah zihî sulţânki oldur / anuñ rahmetleri mü'mine boldur

79. 'aṭâsı kemterfidür cennet-i dâr /burâğı ḥil'atı hem ḥuld-ı dîzâr
80. bu ğafletden uyar bizi ilahî / kemâliyene irişdür derd ü ahı
81. eger türki vü ṭatca vü 'arabca / tafvüt olmaya 'ıyş ü ṭarabca
82. şu söz kim ma'nide ṭaşra degüldür /gülistân içre ol bir tâze güldür

5a

83. velî şol sözde kim ma'nî bulunmaz / hemân bir herzedür aşlı bilinmez
84. şu söz kim ma'nîli gelür gişiden / feraḥ bulur beküllü hep işiden
85. anı ḥaḳ derc ider bir bir göñilde / pes andan zâhir olur ol bu dilde
86. söz oldur kim anı bir söyleyeler / velî şerḥinde biñbir şoylayalar
87. işidenler diyeler aferîn yâd / şekerler yidüğü ḥôş eyledüñ yâd
88. yok olkim kör kör uyalar güzâfa / işidenler diye ṭoyduḳ bu lâfa
89. bu resme söz öküş ba'zı gişide / ki gendü söyleye gendü işide
90. sebâtı yok hemân ğavġaya irer / cihânda bâr-ı câhil olmasa er
91. ne söz kim söylese düşer ḥalîfi / zîrâ kim ortadan bilmez kılfı
92. ṭuşuna çağırur hey bî-ḥaberdür / şanur kim söylediği mu'teberdür
93. ḥadîs-i tefsîr ortada añılmaz / 'abes sözlerde likin hîç yañılmaz
94. ḥâlûñ bil 'âmiyiseñ bellü bayıḳ / kitâbdan söylemezsin ḥôḍ ḥaḳâyıḳ
95. vegerni 'âlimiseñ söyle naḳlûñ / degilseñ başuña dir bâri 'akluñ

5b

96. şikâruñ câhilûñ ḳatında söyle / becid sen şâmit ol disin kim öyle
97. kavî ḥüccet ki peyġamber dimişdür / işit ol din begi ne söylemişdür
98. cehâlet çün ḥimârile añıldı / ne söyledise câhiller yañıldı
99. nice yañılmasın sözinde ol er / ki cehl oldı aña her yolda rehber
100. eger varısa 'irfânuñ temîzüñ / bilinsin herçi 'ilm ardında izüñ

101. bilür 'avratlar ipligin egirmek / zî-'ayb sen bilmedüğüñ söze girmek
102. kitâblar sözi 'âminüñ nesidür / sükûnet câhilüñ gey perdesidür
103. ferâgat ol yigit perdeñ şakıngıl / depele gendü nefsüñe akingıl
104. ğaraz yoğdur bu söz içinde i yâr / mağâlatdan kılvurvan bunı tekrâr
105. ğarazlu gişinüñ hûd dîni yoğdur / aña hiç rahmet olmaz hağ tanuğdur
106. ne dir dinle işit bu nağme-i 'ûd / bu bünyâduñ nedür aşlında mağşûd
107. işit bil imdi mağşûdum i dildâr / kimüñ şerhinde dür bu medğ ü güftâr

6a

sebeb-i nazm-ı kitâb

108. cihâna ol huzâ uralı bünyâd / çıkarmışdur cihân içre eyü ad
109. mürüvvet ehl-i dilber yüzi güleç / irâğ olsun anuñ zâtundan ilâç
110. selâm öğürtmez andan kimsene hiç / dilinden gelmedükdür bir sözi piç
111. ğani himmetlü tatlu dillü merdân / aşlıda bellüdür ol gevher-i kân
112. cihân toptolu olursa sîm ü zer / bağışlar yüzi bağmadın ol ezber
113. lağif ü pür-keremdür ehl-i cevmerd / berîdür şöhetinden buğl ü nâmerd
114. ne dinse her sözüñ nağşini bilür / ne yise her özüñ bağşını kılvur
115. tevâzu^ç söyle kılvur bir gişiye / ki kullar kılmaz irkege dişiye
116. ulu şahlar katında hürmeti bol / düşer kulluğı her bir yirde mağbûl
117. işidenler irâğdan eyü adın / iver görince devletlü nihâdın
118. çu merd defteri bilindi anuñ adı / ol ada bağladum berk i^ç tikâdı
119. kitâb yazdum anuñ adına ben / sevinüp bu sözüñ bünyâdına ben

6b

120. yigit özini hağ kılsun selâmet / mürüvvet kânı andandur 'alâmet
121. huşûşâ şâhı ol mağdûm-zâde / çalap kılsun anuñ 'ömrin ziyâde

- 122.muhammed bin halil begdür çu adı / huzâ bağışlasun ol şâhzâdı
- 123.hüdâvendâ kerîmâ girdigârâ / ganî sultânum i perverdigârâ
- 124.o şâhuñ devletin pâyende eyle / cihân halkımı aña bende eyle
- 125.selâmetlîgıla devrânı sürsün / ne gönünden geçerse eli irsün
- 126.melâmet şerbetin aña içirme / yavuz gün hiç ‘ömrinden geçürme
- 127.halâvetle tolu olsun dimâgı / müzeyyen olsun anuñ gönli bağı
- 128.yüzi maḥbûb başı devletlü olsun / işi muḥkem özi hürmetlü olsun
- 129.ḥaḳ anı saña bağışlasın i şâh / kemâl-i pirlige irgürsin allah
- 130.murâdın gör anuñ ol şâzumânı / anuñla ḥûş geçür her bir zamânı
- 131.ḥayâletde nazarda yüzsiz ola / ḥuşûşâ şâhibi gey yüzüz ola
- 132.geçürmek isteye yok yire sözün / ğazabdan tola vü kızarda gözün
- 7a
- 133.kaḳıya kaça kan beñzin bozarda / anuñ gibi gişi gerek bâzarda
- 134.bâzârda niçe ḥoryâd var giyer kürk / ola olmazsa çomaḳ üstüre türk
- 135.özini bildireler ol gişiye / degil er söylemez ola dişiye
- 136.velî dervîş işi tâât u ḥâcât / kıla ihlâsıla ḥaḳḳa münâcât
- 137.tevâzu’ göstere yahşi dilile / kıla her şöḫbeti bir bülbülile
- 138.şafâ vü rûşen ola gönli gözi / ki yarın ḥaḳ katında geçe sözi
- 139.ne söz kim söyleye kuvvetlü ola / velikin şöḫbeti gey tatlu ola
- 140.ḥarîf ola beher-ḥâl bir ğarîbe / bu vechile bula fırsat ḳarîbe
- 141.bu menzildür muḥibbündür muḥaḳḳaḳ / bunı vaż’ eylemişler ehl-i taḥḳîḳ
- 142.bularuñ tââtı sır müşâhâde / bular tañrı ḥaşıdur bi’ş-şahâde
- 143.bular gendü özlerin bilmiş degüldür / bular vaḳtin yavu ğılmış degüldür

144.bular cân irgirüpdürür murâda / muhibb olanlar irer her murâda

145.bularuñ aşlı birikmekdür aşla /ğazab bulunmaya bunlarda aşlâ

7b

146.muhibbüñ gör yine üç şan'atı var / haqıkat üzredür hoş tal'atı var

147.pes evvel sırda şan'adur taḥayyür / münâcâtdur ikinci yok teḡayyür

148.muşâhiddür üçüncü 'ışkıla ol / bu şan'atlar ki oldı anda maqbûl

149.muhibbe şorşalar haqqı ne bildüñ / ne tâ'at birle sen tañrıyı bulduñ

150.diye kim gendüzüm bildüm ben evvel / haqı bildüm sözi itme muṭavvel

151.kulından haq dimez hergiz ki yâdem / haqı ıraḡdan ister miskîn âdem

152.aru dut göñliñi dâyim giri olma / dahı bu sözlere sen münkir olma

153.cehennem münkirüñdür tolı 'akreb /delil isterseñ okı **nahnu akreb**

(Kehf - 16) **قَوْلُهُ تَعَالَى وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ**

154.dahı vardur ḡadıs hem muştafâdan / nebiler serveri kân-ı vefâdan

155.bile her kim okusa 'arefe nefsehu / bunuñ şoyincadur hem 'arefe rabbehu

156.diri añlar ki sözler ḡâbit oldı / ölüler yatduḡı yir ṭabit oldı

157.söz añlayanlaruñdur her bir işde / neleri vardurur çarḡuñ dönişde

8a

158.gerek 'asr-ı iḡtizâsın izleye er / müdârâ ehl-i hoşdur dir ulular

159.muhibb ü 'âbid ü zâhid ü 'ârif / budur ḡavmî ki şindi ḡıldıḡ ta'rif

160.bularuñ üçi üç dürlü ḡışidür / muhibbüñ dâyimâ birlik işidür

161.bularuñ furşatı hep da'viyâ dur / muhibbüñ yolu dâyim ma'niyâ dur

162.bu üç da'vî ḡılurlar her birisi / bilinmez kimdür ölüsi dirisi

163.yine aḡir gelüben ḡul olurlar / muhib öñinde hep maqbûl olurlar

164.bu sözüñ şerḡı yok ma'ni yüzinde / yiter bu deñlü söz şüret gözinde

165.göñül götürmeñe fikr itmeñe 'akıl / şüret duymañı bu deñlü yiter naḡıl

der-beyân-ı hızır ‘aleyhi’s-selâm

166. eyâ maḥbûb-ı maḥdûm-ı yigâne / getürmedi senüñ bigi zamâne
167. şeref buldı felekler yılduzuñdan / melekler şâz olurlar her söziñden
168. zamân içre tarîkat maḥdenisin / mekânda ehl-i ‘irfânuñ dinisin
169. maḥânî gülşeninüñ bülbülin / nevâlu bülbülüñ yine gülisin

8b

170. kavîsin her hüner içre muḥayyen / maḥânîdür içüñ taşuñ müzeyyen
171. muḥnüñdür çalap şekksüz gümânsuz / kimüñ şekki ola kaldı îmânsuz
172. tamâmet evliyânüñ mihterisin / tarîkat ehlinüñ hûb-ı terisin
173. çu ismüñdür müvecceḥ kuḫb-ı ‘âlem / tapuña râm olupdur külli ‘âlem
174. çu ‘illet bulmasañ yoḫsulı bayı / ḫarîfüñdür kılursın her gedâyı
175. cihânı tarfetü’l- ‘ayna yürürsın / bilürsın işidürsın hem görürsın
176. meded diyenlere dermân idersin / çalaptan baḫtulu fermân idersin
177. ḫaḫa irenlerüñ hem rehberisin / ḫaḫâlardan ḫacâletden berîsin
178. olar kim ḫaḫ yola yilüp yürürler / pes evvel defḫada seni görürler
179. çalap fermân viripdür tapuña / degül maḫrûm kim irerse tapuña
180. yapuşan bir gez etegin ucına / ol ayruk uğramaz çarḫuñ gücine
181. laḫabdur tapuña çun ḫıẓr-ı zinde / ḫatâ bulunmaya sen ḫıẓr izinde
182. çü içdüñ bir gez ol ab-ı ḫayâtı / ḫayât için ebed alduñ berâtı

9a

183. cihânda üçler ü kırklar yidiler / senüñ ḫükmüñe fermânuz didiler
184. ḫakuñ sırrıla ‘uzletden ḫolusın / ‘udûlile cihânda ḫoḫolusın
185. ferâgat ḫulpına her kim yapuşır / adımın ol saña az az apışır
186. senüñ ‘ilmüñde ‘âcizdür kesâyı / refiḫ olmaḫda ‘azl itdüñ mûsâyı

187. 'amel yoluñda her giz kılmadum ben / seni nice ögem hiç bilmedüm ben
 188. meger götüre haq cãndan 'ikâbı / dilimden gidere cümle niqâbı
 189. kavî ola dilüm bu söz yüzinde / bulam gendümü söz ehli içinde
 190. gerekmez dünyede bu hûşimâlî / hatîb oğlına virdüñ gûşimâlî
 191. kulagın bur heperle cürmi gitsin / elin al seketelet cürmi yitsin
 192. hacâlet görmesün haq yolda dâyim / velî kesb eylesin ol dîn-i kâyim
 193. müberrâ olsun o kamu cihânda / mu'ayyen añlasun sırrı nihânda
 194. vilâyet ehlinüñ olsun gûlâmı / tamâmına irişdür bu kelâmı

el bâbu's-sânî fi'l- ma'rifet

9b

195. buğur ol kutb-ı 'âlem eydür i yâr / bu 'ilmüñ şerhîni ol kıldı izhâr
 196. kul irer kırk maqâmı tañrısına / inanmazsañ gör işle tut sına
 197. dürist eylerise bu kırk maqâmı / irer haqqa gider göñli sakâmı
 198. onına hüküm ider anuñ şerî'at / tarîkat kıtur onına şürû'at
 199. onını ma'rifetden bilüñ izhâr / haqîkat içredür on dağı i yâr
 200. tamâm bahş oldu uş ol kırk maqâmum / kılanlar bunı kabrinde yağa mûm
 201. çalap kuvvet vire hõş halvetinde / tamâm iddüm muhammed devletinde
 202. inşâallah idem zıkr bu kırk maqâmı / vegerni çâk idüp yırtam yakamı
 203. pes imdi vâcib oldu başlayavuz / şerî'at güllerinden eşleyevüz
 204. şerî'at içre ol on kim varıdı / tarîkatden haqîkatden berîdi

el-evvelü der- beyân-ı maqâm-ı şerî'at tarîk-i îmân

205. nedir evvel maqâmı kim bilesiz / becidd îmân getürmekde olasız

206. hadîs-i kudsdâ dir kim resûlullah / dilüñden gitmeşin amentü billahi

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ (Hadis-i Kutsi')

10a

207.çalapdan kula îmân hōş 'atâdur / dise cân üzre ten üzre hâtâdur

208.îmân 'aql üzredür 'ârif katında / pes andan soñra her bir şıfatında

209.dağı bir dürlü ma'ni var bu işde / nazır kılsañ beğenürsin görışde

210.pes evvel buyurmuşdur üstâd / şehâdet vire dilile kıla yâd

211.gönülden gidere hem şekk ü şirki / komaya ol yörede ğıllı çirki

212.vegerni gönli gözi irmezise / dilile hōş şehâdet virmezise

213.bayıq bilüñ ki oldur bellü kâfir / muķim olsun gerek ol yâ müsâfir

214.irişmez rahmetüñ aña nişâtı / delilin okı fi-semmi'l-hiyâti

(Nisâ: 48-116) قَوْلُهُ تَعَالَى حَتَّى يَلْمِ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْغِيَاظِ

215.veyâhuz dili tanıklık virürse / gönülikle haka şirket nurse

216.münâfikdur bilüñ ol i cemâ'at / gerek tâ'at kılsun ger kanâ'at

217.kavî hüccet durur buña delilüm / buyurdu lutfile bunı celilüm

(Nisâ: 48-116) قَوْلُهُ تَعَالَى لَا يُغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيُغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ

10b

218.pes imdi i îmân ehli gişi sen / gerek şaklayasın bu cünbüşi sen

219.münâfik ger kıla biñ yılca tâ'at / velî bulmaya bir demce kifâyet

220.bulardan soñra pes bilmeñ gerekdür / 'amel tâ'at îmândan girürekdür

221.îmân tâ'at durur sözler girişmez / ki degme tâ'at îmâna irişmez

222.nitekim ma'siyetdür küfre düşvâr / ki degme ma'siyet küfr olmaz i yâr

223.delilüm bu ki hâk virdi berâtı / sorıcak okıyalar bu ayâtı

(Ar-Rûf: 192) قَوْلُهُ تَعَالَى وَإِذَا أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ

224.dağı bir ma'ni yüzinden açam söz / kulağ işitmedi hiç görmedi göz

225.nedür dir ol ma'ani bülbüli gör / ma'aniden gelen bu ğulğulu gör

226.ki bu şuret yüzinde bir haber var / diyem ger olasın bundan haberdâr

227.bu yüzden añlamaz câhili añkı / ki rahmânî nedür şeytânî kankı

228. haķikāt pes bunı bilmek gerekdür / göñilde fikrin eylemek gerekdür

11a

229. ki raħmân aşlı îmândur bilüñ siz / anuñ kaydını ayruħsı kılüñ siz

230. velîkin şeytânüñ aşlı gümândur / aña uyan gişiler bez-gümândur

231. gişi kim îmâna katsa gümânı / hâli düşvâr olur gider îmânı

232. şakin bu müşgüli göñilde berkit / gümânı terk id îmân yolına git

233. bu işi şaklayanlar tâyibidür / ‘aķıl sultândur îmân nâyibidür

234. bu şüret içre îmân seyredir bul / ki ya‘nî ‘aķl öñinde düşe maķbûl

235. kaçan sultân ğayb olsa şerinde / ne nâyib kâla ne şâh ne yirinde

der-beyân-ı temsîl-i îmân

236. meşel bu kim îmândur bir hazîne / ‘aķıldur haznedâr çoğı azına

237. çu iblîs uğrıdur hazne delici / ısuz bulsa yükün tutar alıcı

238. kaçan kim haznedâr ğayb olsa nâğâh / bilürsüz uğrı neyler hazneyi ah

239. daħı bilkim îmân bişmişce süddür / ‘aķıl bekçidür iblîs yavuz itdür

240. ‘aceb midür ki evden bekci gitse / yavuz it girse evde südi içse

11b

241. i ‘aķl issi bu bendi dut şakla / südüñ iç evde otur hazne bekle

242. velîkin bir daħı ma‘nî dimişler / ulular vaz‘ idüp bunı ķomişlar

243. îmân içiñde ser gerdân yüriridir / ne bellü gider ne hûz tururdır

244. kaçılma buħl u inkâr u ħabîsde / işidüñ yuħaru geķen ħadîsde

245. ki ħükm itdi bize ol resûlullah / becid oħuñ diyü amentü billahi

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ

(Hadis-i Kudsi)

246. ħadîsüñ ma‘nîsin tekrâr idelüm / ħaķuñ birliğine ikrâr idelüm

247. ma‘ânî balına barmağı banmaķ / firiştahlarla ħaķķa inanmaķ

248. peygamberlerle bellü kitâblar / kıyâmet günü tahkîk-i itâblar

249. bular hak didüğüñ bilüñ imândur / hemîn pes bundan artuğı gümândur

der-beyân-ı i'tikâd-ı huzâ celle celâluhu

250. çu dutmazsın haķuñ buyruķlarını / işit her fi'inüñ kuyruķlarını

251. haķuñ red itdüğini sen güdersin / çu işüñ böyledür haķķı nidersin

12a

252. yıllarsın nefsüñ arzusıla dâyim / kuşanduñ bilüñi ol yolda kâyim

253. bu işdesin eger gündüz gicedür / pes ol haķķa inandüğüñ nicedür

254. seni kim yarattı ol virdi cânı / saña erzânı kıldı hem imânı

255. müvekkel kodı üstüñe melekler / ki divden perrilerden seni şaķlar

der-beyân-ı i'tikâd-ı melâike 'aleyhimü's-selâm

256. firîştehlerde her âdem nişâbı / dimişler üç yüz altmışdur hisâbı

257. kamusı hizmet eyler seni gözler / kıyâmetde bunlar hep seni yüzler

258. utanmazsın edebsizlik idersin / neñe gerek buları sen nidersin

259. kanı imdi bulara girtü inanmaķ / saña vâcibdurur pes oda yanmaķ

der-beyân-ı i'tikâd-ı enbiyâ salavâtullahi aleyhim ecmaîn

260. girü didüñ peygamberler ki haķdur / inandum bunlara ben haķ tanuķdur

261. nebîler her biri geldi vü gitdi / cihânda şormaduñ neyledi nitdi

262. nübüvvet ehli kim her biri i yâr / kamu hep meskenetden kıldı güftâr

12b

263. işitdüñ höz sözü müzdür bayağı / ki yavuz yola başmazlar ayağı

264. cihâna geldiler maşûm ı arı / girü kıldılar eyle ihtiyârî

265. kaçan kim va'de irişdi bulara / seviniverdiler ol bâķî-dâra

266. buları çünki haķ yine kığırdı / suçüñ var diyü kıldan kıla şordı

267. bilürsin senki hiç içün arınmaz / izinde bir adım yahşi görünmez
268. içün buhl ü hasedden toptoludur / gâzabdur öykedür işün gülüdür
269. sözün külli gâraz işün hırâlık / çok eylersin vü gülmek mashîrâlık
270. tama^edur kibriyle hem kâhka^ehâdur / cehennem bunlara yahşi bahâdur
271. söz açılsa gârazlardan dilün cüst / namâza gelicek her cünbüşün süst
272. öğüdürsin dilünden ‘indi sözler / ki kalmaz hiç söz yüzinde sözler
273. yârenlerün hakkında ibtilâsın / velî abdeste gelseñ mübtelâsın
274. ya sökelsin ya koluñda çiban var / ne gâfilsin hey arduñda çoban var
275. nebiler işledügin işlemezsın / danışmanlar sözün hiç eslemezsın
- 13a**
276. begenmezsın kimesnenün işini / yimezsın âhîretlik teşvişini
277. katunda çi-karındaşlar çi-yoldaş / atarsın bir kuş için ka^ebeye taş
278. niçe herze niçe keñgel niçe bir / kıl andan giri hağdan yaña tedbîr
279. niçe bir kılarısın ‘ıyş u temâşâ / gelür bir gün bunuñda işi başa
280. niçe gâflet niçe şöhbet niçe dem / anuñçünmi geldün miskîn âdem
281. niçe bir olasın bu dünyâda şâd / gele bir gün ki senden bu ele dâd
282. niçe hamr u niçe esrâr niçe sâz / niçe muṭriblerle hûş hûp-âvâz
283. niçe bir zevk-ı ‘işretler güdesin / gün ola gendü özün unıdasın
284. buları çünki sen böyle kılırsın / yarın maḥşerde gör nice olursın
285. yana ıssısından ehl-i maḥşer / buyura ḥaşlara hağ ab-ı kevşer
286. vire mü’minlere andan şafâlar / velî ‘âşîleri oda yağalar
287. nebîlerden işitmedün cihânda / inânağ kanda bunlara bu kanda
288. yalan olduñ bil imdi her bir işde / göresin hâliñi yarınkı işde
- 13b**
289. bilinmedi çu ‘ahdüñde vefâdan / haber var diñle imdi muştafâdan

- 290.olursız irte barmağın ışıran / didi hak inne ma'al- 'üsri yüsren
- 291.i mü'minler bu işler böyle kalmaz / zîrâ haşra inanmak böyle olmaz
- 292.bu inanmak mıdur kim inanursız / ki dürlü tonı giyüp tonanursız
- 293.yeyip ni'metlerüñ hûş gönenirsiz / bu inanmak degil kim inanursız
- 294.i mü'minler eger inandıñuzsa / inanmak işigin tayandıñuzsa
- 295.size rahmet ağacı toğına bol / beher tâ'atlarıñuz ola maqbûl
- 296.veger inanmadıñuzsa zinhâr / size hışm ağacından ire düşvâr
- 297.nitekim ol kamu halkuñ ilahı / nedür didi işit ol pâdişâhı
- 298.hezârân isteyicinüñ kapumda / dükenür 'ömri gider hep tapumda
- 299.geçer günleri sergerdânligıla / yine ben bayığı sultânligıla
- 300.meger yil esmeye şarktan yemenden / ayırtlaşmayadı dâne şamandan
301. pes imdi ger şerî'at olmayadı / halâyık toğrı yolu bilmeyeydi
- 14a
- 302.ne mişmil bellü olaydı ne murdâr / bu işden kimse olmazdı haberdâr
- 303.ne bileydi gişi ya ne göreydi / her işüñ hıll-ı hırmın kim şoraydı
- 304.çalap gösterdi hep yerlü yerini / şerî'at ma'lûm itdi birini
- 305.nekim var zıkr ider kur'ânda muṭlak / velâ raṭbin velâ yâbisin didi hak
- 306.pes imdi şaklamak gerekdür i yâr / getirüñ hak yolında şıdḳ-ı ikrâr
- 307.huzâ nehy itdügin bilmek gereksiz / çalap buyurduğın kılamak gereksiz
- 308.eger nehy itdüğinden yığlınasız / bu yolda gendüñüz tiz hem bulasız
- 309.şerî'at ehlinüñ tâ'atlarını / işid şakla namâz sâ'atlerini
- 310.oruc dutmak hâc itmek vefâdur / cenâbetden arınmak gey şafâdur
- 311.bu dünyâ arsızuñ dağı kovalar / velikin aḫreti dağı severler
- 312.şerî'at ehlinüñ hergiz işi bu / bu kavli tutanuñ her cünbüşi bu

der-beyân-ı gürûh-ı tarîkat

313.gürûh ikincisi ‘âhidlerüñdür / bu ma‘den bellü bil zâhidlerüñdür

14b

314.bularuñ aşlı oddandur haberdâr / tarîkat ehliñdür od bigi yanar

315.dün i gün gendüleri yandururlar / hünerler haq yolına göndürürler

316.bularuñ işleri budur ne çâre / didi haq **guduhâ’n-nâsu ve’l-hicâretü**

317.pes imdi bir gişi bir gez ki yana / dañı bir yanmağa nice tayana

318.çoyunuñ derisi bir gez yüzilir / dañı kaşd itseler anı üzülür

hikâyet-i ‘isâ ‘aleyhi’s-selâm

319.hikâyet eyler ol ‘isâ ibn-i meryem / seher çün gül yüzine düşdi şebnem

320.ki bir gün şahrâda bir şuya irdüm / teferrüc kıldum içdüm anı gördüm

321.laîf ü hûb şûretde ‘ilâcı / velîkin lezzetinde katı acı

322.yüce gördüm katı ben o tağı / du‘â kıldum şeşildi dili bağı

323.çu ol tağ söyleyüp kıldı hitâbı / didüm bu söz yüzinde sil niğâbı

324.ki bu şu niçün acı oldu i yâr / haber viridi bu râzdan ol haberdâr

325.didi ol tağ baña kim yâ rûhullah / baña bir nesne vâki‘ oldu nâgâh

15a

326.zamân-ı mâzide kim geçdi devrân / kelîmullah idi mûsâ ibn-i ‘imrân

327.geçerdi bir yigit bi’l-kaşd ticâre / oğudı **guduhâ’n-nâsu ve’l-hicâretü**

328.haber vir didüm aña i dil-ârâm / yigit **li’l-kâfirinde** kıldı ârâm

329.didüm ki yâ yigit sen bu ayâtı / ne yerden naql idersin beyyinâtı

330.didi tevrît içinden naql iderem / dañı varmı sözüñ eyit giderem

331.didüm ben tevrît naqlidür bu / didi ol dört kitâbuñ naqlidür bu

332.zebûrı tevrîti furkânı incil / bularuñ içre yazludur bu te’vîl

333.didi vü geçdi gitdi ol dil-efrûz / hırâşide kıilup göñlümi düpdüz

334. pes ol vaqtden berü kim ağlaram ben / bu şu gözüm yaşıdur çağlaram ben
335. şükür kim uş irürdi beni allah / ki yüzüñ gördüm uşda i rûhullah
336. du‘â kılkim du‘âñ gey müstecâbdur / du‘âlarda senüñ yavlağı icâbdur
337. çalapdan beni âzâd kılsun / tamular heybetinden yâd kılsun
338. hemân kim bu sözi işitdi ‘isâ / kabûl it i huzâ dir her neyise
15b
339. icâbet buldı hağdan oldu irşâd / tamu odından ol tag oldu âzâd
340. irişür berkiden berk i’ tikâdın / bulur bunda vü anda her murâdın
341. ve illâ olki bilmez söz yüzini / hemîn pertâv ider cüst gündüzini
342. fużülî gündüzinden söz başarur / ağaç kim köki yok kandan yaşarur
343. hemân ol söyledügince yañılur / dahı merdânelerden añılurdur
344. tarîkat ehline şöyle gerekdür / dimeye ol bu şundan yigirekdür
345. dükelin hõş göre her bir nazarda / muķım eger seferde ger hażarda
346. yol içinde katı ola temîzi / dilile hõş tuta her bir ‘azîzi
347. yolında pâk ola yana kül ola / beher kapuda ‘ışkıla kul ola
348. tarîķüñ fi’li tonı bu ‘abâdur / ve ger ni hoz emekleri hebâdur
349. arı ihlâsıla kıluñ itâ’at / aña her fi’lüñüz vîrsün şehâdet
350. ki yarın hağ katında utanmayasız / tamu odına göyünüp yanmayasız
351. ‘ibâdet kıl arı niyyetle dir hağ / kılam dîzâruma ben sizi mülhağ
16a *فَلْجَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ (Anapça İbare)*
352. buyurur hağ yine i kullarum siz / işidüñ kim nice luř issivüz biz
353. çu âdem bir günâh itdi katumda / iki yüz yıllar ağladı kapumda
354. eyü adıla yağşı kul oldu / pes andan tevbesi maķbûl oldu
355. siz i mü’minlerüm yetmiş yiluñuz / günâh içinde geçmese bilüñüz
356. çu bir gez ‘özr idüp tevbe kılasız / bağışlaram anı şeksüz bilesiz

357.zîrâ ben 'afv idici pâdişâham / günâhlu 'âsiye püšte ü penâham

358.çu 'afvum bir günâha irimeydi / benüm hiç rahmetüm belürmeyedi
(Enfâk=40 - El-Hacc=78) قَوْلُهُ تَعَالَى نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

359.eger bir vech kim olsa varlığımdan / eser olmayadı kâdirliğümdan

360.tamâm olmayadı hiç yerde bir iş / be-küllü hâlkı hep basaydı teşvîş

361.belürdi çünkü kâdirlik nişânı / delil uş âşikâre kıldı anı
(Talak=3) قَوْلُهُ تَعَالَى وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

16b

362.hağ eydür uçmağa kim nem olaydı / eger bir ni'metümden kem olaydı

363.tamâmet irmedük olaydı cennet / anuñçün olmayaydı farz u sünnet

364.velî kâdirliğimiz bellü oldı / i mü'min yine bu iş senlü oldı
(Ra'd=24) قَوْلُهُ تَعَالَى فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

365.tarîkat ehlinüñ ikinci hâli / gidermekdür saçın dilinden kâli

366.libâsın dönderüp özin şımağdur / bayâğı cünbişinden el yumağdur

367.nitekim hağ buyurdı i dil ü cân / haber virür hağikat uşda kur'ân
(Feth=??) قَوْلُهُ تَعَالَى فَخَلَقْنَا رُوحَكُمْ وَمَقَصِّرِينَ

368.tarîküñ hem üçüncü kavli i yâr / mürid olmağ getürmek yola ikrâr

369.çalap emrini dut kıl i'tikâdı / mürid olan bulur dürlü murâdı

370.buyurdı hağ anı kur'ân içinde / kılasın yazasın hem cân içinde
(Nahl=43) قَوْلُهُ تَعَالَى فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

371.mürîd olmağda üç dürlü olur iş / diyeyim bir bir uşda kılma teşvîş

17a

372.mürîd-i muṭlağ evvel birine ad / mürîd ikinciye urmuşlar bünyâd

373.üçüncü adumuza oldı nisbet / aña hiç virmediler kabiliyyet

374.mürîd-i muṭlağ oldı i dilârâm / ki şeyhüñ buyrığında kıla arâm

375.turur şeyhi öñinde hiç oturmaz / niçün diyüp söze hüccet getürmez

376. ikincisi mürîd oldur i yâr / ki şeyhi dirliğine kılmaz inkâr
 377. kıılır ol zahrini şeyhe teslim / velî bâtından ider gendü ta'lim
 378. üçüncüsü işit mürted nedür bil / eser kıılmaz aña ayât u te'vîl
 379. çu şeyhüñden göre bir dürlü hâli / hemân yüz dönderür kıalmaz mecâli
 380. gider tezvîr olur her dürlü işi / özü mürted olur yañlış dönişi

mağâm-ı râbi' der-beyân-ı mücâhid

381. tarîkat ehlinüñ dördüncü kavli / diyeyim işit sen bir bu fi'li
 382. mücâhede içinde göynimekdür / bu dünyâ işlerinden söynimekdür

383. söynimekdür zîrâ bu derde çâre / didi haq ve ve ğûdu hâ'n-nâsu ve'l-ħicâre

17b
 (Bakara = 24) قَوْلُهُ تَعَالَى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ

384. bişincisi işit eydem nedür ol / budur ħidmet kıla ħôş şıdkıla bul

385. ki peygamber sözidür gey bilüñüz / arı ihlâsıla ħidmet kıluñuz

386. ki ħidmet kılmayan gişiden i yâr / safâ toğmaz bilüñ haqdur bu ğüftâr

(Hadids) قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ

387. çu altıncı mağâmı ħorħudur bil / ħâber böyle virür âyât u te'vîl

388. ki haqdan ħorħa vü ħalkdan utana / ne ħorħu var anuñ ħükmin tutana

389. çalapdan böyle vârid oldı ħur'an / ki ħur'ândur kamu derdlere dermân

(Zariyat = 50) قَوْلُهُ تَعَالَى فَوَسِّرُوا إِلَى اللَّهِ

390. yidinci ħavlinüñ ħükmi nedür dir / recâdur ol işüñ içinde tedbîr

391. çalapdan raħmet ummaħdur ümîzi / kimesne kıalmaz andan bi-ümîzi

392. suçın bilenlere raħmet ider haq / ħünâhın bilmeyen ne cins ü aħmaħ

(Zümer = 53) قَوْلُهُ تَعَالَى لَا تَقْطُبُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

18a

393. sekizinci nedür aña vü sen bil / icâzet ħırħadur seccâde zenbil

394. naħar kıla her işden duta 'ibret / hidâyetler bula ger ide ħayret

395. hem aña ħalk kamu ħükmin yürüde / bu ayât ħükmine ol cân eride

(Talak=3) قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ بِالْغَايَةِ قَدَّ جَعَلَ اللَّهُ

396. toközüncü budur dervîşe pîşe / şâhib-tekye ola her kim irişe

397. naşîhat vire hûş tatlu dilile / maḥabbet göstere gönü bilile

398. nekim ḥaḳ buyruğıdur diye toğrı / sözün işitse egri ola toğrı
(Maide=54) قَوْلُهُ تَعَالَى يُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَ

399. silik..... / gerek kim 'ışka cân ide giriftâr

400. silik..... cünbüşini / pes andan şağ ide ol her işiñi

401. silik..... dâyim / bigâne ola yol içinde ḳâyim

402. nitekim ol resûlullah buyurdı / 'imâret kıldı sözile buyurdı

(1-adis) قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الطَّمْرُ فَطْرِي وَبِهِ اَلْمَعْرُودُ

18b

403. bu ḥükme vâcib olmışdur uyasın / pes âmennâ vü şaddaknâ diyesin

404. zirâ bu 'ışk maḳâmı ulu demdür / bu 'ışka bilişenüñ gözi nemdür

405. bu 'ışka uğrayan cânlar uyanur / zirâ bu 'ışk daḥı cândan ḳıvanur

406. çu cân cânâ toḳınsa oldu cânân / gerek maḥv ola bunda tende ḳala cân

407. ḳaçan bu vechile ola bu bâzâr / demini ḥaḳ bunuñ biñ yıla yazar

408. tamâm oldu tarîḳat bunda i cân / tutanlar buldılar bu derde dermân

El- babu'r-rabi'u fi-beyâni'l-ma'rifeti

409. yine vir ma'ni yüzinden ḥaberler / velî ḥûb u laḳîf ü mu'teberler

410. sözüñ şekker cülâbından ter olsun / işidenler dimâğı şekker olsun

411. şürû' it ma'rifet deñizine tal / ma'âni gevherin birbir dile al

412. şekerler bigi dök dilden cülâbı / işidenler unutsunlar gülâbı

413. şafâsından gönüller rûşen olsun / özüñ bülbül turağıñ gülşen olsun

414.göñül tut ma'rifet kavlini yâd it / işiden dostlaruñ göñlin güşâd it

19a

415.kaçankim ma'rifetden şorla ad / pes evvel böyle urmuş bünyâd üstâd

416.ki on dürlü kavül var ma'rifetde / görünür her birisi bir şıfatda

mağâm-ı evvel der-beyân-ı edeb

417.pes evvel budurur söze girişde / edeb şaklaya gişi her bir işde

418.mü'eddeb gişiler gey hoş olurlar / edepsüz ma'rifetden boş olurlar

(Hadis)

أَدَبُ النَّفْسِ خَيْرٌ مِنْ أَدَبِ الدَّرْسِ

419.ikinci ma'rifet kavlinde i yâr / budur qorqatura her vaqti her bâr

420.gişi qorqusuz ola kim işinde / yañılmaqdur işi her cünbişinde

der-mağâm-ı perhîz

421.üçüncü kavli işit i dilârâm / becidd perhîz işiginde kıl arâm

422.gerek dervîşe perhîz ola hem / olur perhîzile her işi muhkem

der-beyân-ı şıbr

423.çu dördüncü kavülden şorsalar hâl / cevâbın şabr idüñ digil be-derhâl

19b

424.ki şabr itmek hünerler yigregidür / kanâ'at kılan er yoluñ begidür

der-beyân-ı hayâ

425.bişinci kavle çün kim kılduk ağâz / ne yönden gösterürsin kıl serâğâz

426.bu kavlüñ menba'ı bilüñ hayâdur / utanmak kavli yohsula bayadur

der-mağâm-ı 'ilm

427.nedür altıncı kavlüñ ittisâli / görünür bunda cevmerdlık visâli

428.cevmerdlık her kıla haqdan 'atâdur / degül diyenlerüñ sözi haqâdur

der-beyân-ı meskenet

429.yidinci kavli bil 'ilm oqımaqdur / şafi iblis boynın toqımaqdur

430.kaçan 'ilm oqısañ ihlâşıla sen / harâb olmayasın iflâsıla sen

der-beyân-ı ma'rifet

431. sekizinci makâmı gey bilesin / gerek her şahsa miskinlik kılasın

432. sükûnet dervîşüñ sermâyesidür / öğüt yol varmağüñ hem mâyesidür

20a

der-beyân-ı ma'rifet

433. tokuzuncı ma'âm-ı ma'rifetdür / naşihat didüğüm bundan şıfatdur

434. anuñ her kim ire bir şöhetine / ive bir dahı varmağa katına

der-beyân'ın- nefis

435. onuncı kavli hem ta'rif ü nefsdür / ki nefsi bilmeyenler hâbis necisdür

436. bu kavle elbette her şahsa gerekdür / gişi nefsinı bilmek yigrekdür
(Hadis) قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

437. rivâyet şöyle kıldı ibn-i 'abbâs / okıkim göñlüñ evin tutmaya yas

438. gişi kim nefsinı bildi hemîndür / kamu zağmetden ol gişi emîndür

439. beher hâcetleri hep mağbul oldu / çalap katında yağşı ol kul oldu

440. anuñ hor görme bundağı işini / yarın anda göresin cünbüşini

441. şol erüñ sür yüzüñ ayagına sen / ki dili tatlu ola hulk-i ahsen

442. ala bir miskinüñ göñlini ele / beher hâlinde anuñla bir ola

20b

443. ol işikden yüzüñ dönderme zinhâr / dün i gün ol kapuyı yâr idin var

444. kamu hâcetlerüñ anda revâdur / cefâsı külli dertlere devâdur

445. bu kamu didüğüm erkân u 'adet / getürmişdür aña şıdk-ı irâdet

446. çu irdi ma'rifet bunda tamâma / şürü'ü itdüm haqıqatden kelâma

El-bâbu'l-hamis fi-beyâni'l-haқиkat

447. yine haq yarısıla başlayalum / haqıqat güllerinden eşleyelüm

448. bezensün gülsitânumuz gülile / bilişelüm nevâlu bülbülile

449. işid imdi bu sirruñ sen ‘ayânın / gerekdür bilesin bellü beyânın
450. haķîkat yoldaş olursañ bu yolda / şafâlar kesb idesin şağda şolda
451. ol on dürlü kavül didük kim i yâr / haķîkat içre olmışdur bu güftâr
452. serâğâz idüp anı söyleyelüm / gücümüz yitdügince şoylalyalum

makâm-ı haķîkat

453. haķîkat yolda budur evvel erkân / özüñi bilesin hep cümle noķşân
21a
454. ayaklara düşüp toprak olasin / ki cennet bağına yaprak olasin

der-beyân-ı makâm-ı şânî

455. ikinci kavli haķîkatden budur hem / ki hîç bir millete bakmayasin kem
456. cemî’in bir nazarda gözleyesin / yoluñı şaklayuben izleyesin

der-beyân-ı makâm-ı şâlis

457. üçüncü kavli muhkem añlağıl cüst / şaķın bu yolda cânım olmağıl süst
458. kapuña geleni red itme zinhâr / dileme kimseden illâ be-zinhâr

der-beyân-ı makâm-ı râbi’

459. çu dördüncü yüregın tağlamağdur / yidi endâmını ol bağlamağdur
460. yaradılmış kamu anı ögerse / bu yüz tuta eger dögüp sögerse

der-beyân-ı makâm-ı hâmis

461. bişincisi haķîkatden budur iş / makâm issine yüz tuta gide hōş
462. çalap katında yüzi ağ ola aķ / zîrâ birlik içindedür mu‘allâķ
21b

der-beyân-ı makâm-ı sâdis

463. budur altıncısı kim şöhet ide / velî şöhet yolında nice gide
464. haķîkat sırrını çun söylemekdür / bulardan artuğı fâsid emekdür

der-beyân-ı makâm-ı sâbi’

465.yidinci kavlinüñ adı seyirdür / dimeye kim bu mescid bu da yirdür

466.‘ibâdet kıla her bir yirde dâyim / ‘ibâdetlü gışinüñ dîni kâyim

mağâm-ı şâmim

467.sekizinci mağâm-ı sırdurur hem / haqîkat sırrını bilendür adem

468.bu sırrı kim bilürse bellü bayık / aña kul oldu bu cümle halâyık

makâm-ı tâsi‘

469.çokuzuncı nedür tâ‘ât u hâcât / kıla ihlâşıla haqqa münâcât

470.çalapdan yarlığanmağ isteye bul / ki işle haq katında ola maqbûl

makâm-ı ‘âşir

22a

471.onuncısı müşâhiddur dir i yâr / ki allaha ulaşmağdur bu güftâr

472.haqa irmekdurur bu i dilârâm / bu arada kıtur göniller arâm

473.çu zıkr itdüm bugün ol kırk mağâmı / işidenüñ gider gönli seğâmı

474.hağîkat bunda irişdi tamâma / dağı söz kalmadı ayruğ kelâma

El-bâbu’s-sâdisü fi-cevâbi’l-marifeti

475.gel i devlet nihâdın şayd iden yâr / yine ma‘nî yüzinden ol haberdâr

476.şekerlerden şirin söyle sözüñi / aru niyyetle tut haqqa özüñi

477.sözüle eylegil bülbülleri mât / işidenler disün heyhât heyhât

478.ne tatlu söz olur bu şekkerin söz / işitmedi kulağ hiç görmedi göz

479.meşâyih yolın işbât eyleyenler / bu vechi tutdılar haq söyleyenler

480.bu sırruñ haqqı işbâtı nedür bil / hadîs-i kudsidur âyât u te’vîl

481.söz oldur şâbiti kur‘ân ola hem / degüldür bâkîsi vallahu a‘lem

482.yine ol kuṭb-ı ‘âlem gör nedür dir / bu sözüñ gavrini ol kıldı taḫrîr

22b

483.ki göñlini kıldı bir ulu şar / nekim isterseñüz göñlinde hep var

484.varınca 'arşdan tahte'ş-şerâya / göñilde bulunur her kim araya

485.göñülü haq yarattı ince yolda / sevâdı el-a'zam oldu her kavülde

der-beyân-ı gürûh-ı ma'rifet

486.gürûh üçüncüsü 'âriflerüñdür / bilip dutmak iş itmek anlaruñdur

487.bular aşlı kim ehl-i ma'rifetdür / revân olmak bular şudan şıfatdur

488.şunuñ aruluğı görki neyle / ne kaba girse gendü rengin eyler

489.bilürsiz bellü şu aşlı arıdur / içinde murdârın komaz arıdur

490.kaçan bir nesne düşse şu içine / kabûl idüp anı almaz içine

491.girü taşra döker bir nev'ile cüst / degüldür her işinde kâheli süst

492.dün i gündüz aqar birlik yüzinde / yüzün yire sürer dirlik özinde

493.derişür dâyim işi meskenetdür / içi yanmışlara gey merhâmetdür

494.şafi tırmaz gider hizmet ider ol / ne yüzden baksañ andan görünür ol

23a

495.gel imdi ma'rifet ehlin dağı şor / ne vechile gerek hizmetlerin gör

496.bular şu bigi olsalar gerekdür / şu resme menzil alsalar gerekdür

497.şu kim artdı evvel gendüzini / bular hem öyle itmekdür özünü

498.özin arıtmayan gişi ne bilür / güzâfin söyler ol da'vî kılur

499.gişi kim gendüzinden bi-ğberdür / öğütsüz gelmek ondan ne ğberdür

500.arıtmağ gerek evvel gendüzini / pes andan vura bir dosta yüzünü

501.gişi ilk gendüyi gerek arıda / naşihat andan ide bir müride

502.şerî'at içre vardur bir ğber ğoş / şerî'atdan gelen hep ğoş olur ğoş

503.cenâbet fi'lini ğayzı nifâsı / şuyıla yumayandur bellü 'âşî

504.kaçan bunlar arınsa bellü bayık / namâza ol gişi olur ilâyık

- 505.velîkin 'ârifüñ bir hûş sözi var / nazâr kılsañ yüz yüzden yüzi var
- 506.yunıcı gişi evvel yunmayınca / arıtmaz yuycısı ilk yunmayınca
- 507.dağı âdem gerekdür dosta yarar / şu gerek hem girü abdeste yarar
- 23b**
- 508.yine abdest gerekdurur namâza / aru ihlâşıla tûrın namâza
- 509.namâz kılmakda durğıl vü şak bul / namâz kanı ki tañrı kıla maqbûl
- 510.nitekim ma'rifet ehli diyipdür / bu erkânüñ bular kaydın yiyipdür
- 511.ki degme dil anı yâd eyleyimez / revânı gendüden şâd eyleyimez
- 512.dağı dir degmeyü tâ'atmı kıılır / kamu tâ'atlar anda hep yıkılır
- 513.yüce hazretdur ol hazret i gâfil / niçün sen andan olursın tegâfil
- 514.saña vâcib olupdur gey şaşınmak / işid adem nedür arusuz olmak
- 515.arısuzlığı hep iblis kıılır / bu sözüñ ma'nisin uşda deñe gör
- 516.ki taş saña gey süci koyalar / mühirleyip ağzın şuvayalar
- 517.ger on yıl koyalar kim su içipdür / arıdur taşrası içi sücidür
- 518.hemân ol mısmıl olmaz girü murdâr / bayğıdan biter dağı bu murdâr
- 519.girü aşınca murdârlık işidür / nekim işitse murdârlık işidür

der-nükte-i hames

24a

- 520.buña bir nükte söyler ehl-i taşdik / işidenler bulurlar anı taşkik
- 521.ki bir kuyıya bir tamla sücüd yir / hemân kim indi tutdı kuyıda yir
- 522.tamâmet şuyını kıldı kerâhet / kerâhetden irer câna cirâhat
- 523.cirâhat irişen canlar i hüccâc / hekîmler ayağında ola muhtâc
- 524.eğer tevbe kuşu olmazsa kafesde / helâk olur hezârı bir nefesde
- 525.çıkarup dökseler kuyı şuyını / bu sözüñ diñle bir nâzük şuyını
- 526.su döküldiği yirde ot bitse / koyın bir bir anı diş ursa biçse

527. temiz ehli yimez koyun etini / harâm eylerise her tâ'atını
528. dağı yigrek bilem dirseñ yetini / oğlğıl inne mâe'l-ħanru ayâtını
529. ger ol bir tamlam sücüden uyunu / harâm eyler yabandağı koyunu
530. kıyâs it imdi anlarkim içerler / gice gündüz anuñla hoş geçerler
531. ğazab öyke tama' buhl u ħırâlık / ħased hem kaħkahâ-yı maşırâlık
532. sücüle içi toptolu gişinüñ / bulardur menba'ı her cünbüsünüñ
- 24b**
533. bularuñla çu toptolu olalar / ne fer virsin şoğan katında 'anber
534. bu ħıltları şu nitesi arıda / meger cehennem odları arıda
535. pes anuñçün didük kim ehl-i 'irfân / şu aşlındandırur şu bigi fermân
536. şunuñ aşlı yeşil gevher durur ħaħ / güher aşlı çalapdan durur muıtlak
537. te'âlallah zihî sulţân-ı ekber / ki kıldı sözini dilde mu'aıttar
538. anuñçün sever 'ârifleri ħaħ / ki gendü aşlıdur bellü muħaħkaħ
539. bularuñ tâ'atı seyr ü tefekkür / göñül gözini aç baħ sendağı gör
540. vilâyet işleridür bellü zâhir / nazâr ehli bulardur dünyâ aħır

der-beyân-ı gürûh-ı ħaħikat

541. muħiblerüñdür dördünci gürûhı / kitâb içinde yazdum uş gör oħı
542. bularuñ aşlı topraħdur beyâzı / olur her nesneye teslîm ü râzî
543. muħabbet kavmidür ehl-i ħaħikat / kamu her nesneyi bilür ħaħikat
544. çu topraħ aşlı sâkinlik bularuñ / sükûnet yigregidür her ħûlaruñ
- 25a**
545. bu ħavl içinde bilüñ aşşı nedür / ki her nesne rücû'ı aşlınadur
 (Hadis) قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ
546. eyâ 'ârif ne söylersin ħaber vir / acı ağızuma tiz tatlu şeker vir
547. çu topraħ toprağa şu şuya varsın / od oda gitdi yil yile ne dirsın

- 548.bular kim aşlı aşlına göñildi / ara yirde eyid pes saña noldı
549.cevâb eydür gine bu cân yüzinden / arudurlar döker şeker sözinden
550.ki evvel kimisem gine bayağı / bu işde hiç kösiltmedüm ayağı
551.ķavî hüccet buyurđı ģaķ sefihâ / didi **minhâ ģalakñnaküm ve fihâ**
552.pes ayruķ söz ģalmadı bunda bil i cân / şuvâlũñ şânına oķındı ģur'an
553.sözũñ aşlımı ģur'ândan bilürsin / ne ģılsañ sözde ģur'ândan ģılursın
554.güzâfi söylemek câhillerũñdür / aşlısız söz hemişe anlarũñdur
555.ne söylerseñ ģamu ģur'ân delilũñ / söz aşlımuñ kesirü hem ģalilü

der-nükte-i emvâl-i vâris

25

- 556.velî bir tuģfe nükte geldi i yâr / ģaķîķat ehli böyle virdi aģbâr
557.ki benüm vardur üç dostum bilũñüz / üçi üç işde yaluñuz yaluñuz
558.ģayât atına nice kim süvâram / bularuñla muvâfıķ dost yâram
559.ķaçan ģabzum ıra peşmân olurlar / ikisi gey baña düşmân olurlar
560.gider bigi olur biri şıvısur / ģalâyıķ ortasında gey ģarışur
561.gelür gelmez gibiken ģalur evde / düşer ģalk ortasında ģovda çavda
562.ev içinde giriben gizlenir ol / bu ikisi söger tiz tiz aña bul
563.delim isterler illâ bulımazlar / bile bitüp durur ayrılmazlar
564.ķo ģitsün dir birisi bu bî-vefâyı / ki ya'ñi gendüler ģıla vefâyı
565.ķaçankim binem aģaç atuma tiz / gelürler ol ikisi ģatuma tiz
566.biriküp ikisi ģoş yâr olurlar / gelürek tiz giri aģyâr olurlar
567.namâzumı ģılınca ģoş dizilür / ģaçan götirseler biri süzilür
568.öñümce yileridi ol iverek / buģur arduma ģalur eglenirek
26a
569.ķaçan indüreler ģabrüm içine / birinden artuģı çöker ģıçına

570. alan yolda ışım evde mlumdur / benmle abre giren ‘amelmdr

571. ey yavuz ‘ameldr bile yoldaş / eysin azanı grgil arındaş

572. bilrsin bu szi yodudur yalanum / ey yavuz adumdur so alanum

573. gelindi aşlına dnmek szine / nazr ıl gr bu dnk yıldıza

574. gışı aşlına dnmek gey san’at / nedr aşlı eyit bilsn cem’at

575. ‘ameldr aşlı hem bezemekdr / alanı dirise ahru emekdr

576. ey ‘rif beyn it bu peyamı / aşıl didgn atamı anamı

577. bir nieler didikim anadur aşıl / anadan aşıl olur aşıl faşıl

578. ata kk oldu bu avlun murdı / muşaff n eşa avli aradı

579. ata aşıl ana kkdr ulular / sa’det devlet iss batulular

580. zira her nesnenn aşlı toumdur / yire ekilse az umma oumdur

581. toum n yire dşdi kk utar bul / bu vaz’ıla buur sz oldu mabl
26b

582. sz oldur dşe mabl her cihetden / grine ma’n yzi her şifatdan

583. nazr her ne yze ılurısa gz / dşe sz yzi hep ol ola z

584. yo szler bihde olalar p / nazr ılduca ma’n olmaya hi

585. bu szn ma’nisi bell imndur / imna orusuz olmak gmndur

586. çeri’at szine geldk yine uş / fergat gzmz to gnlmz oş

der-beyn-ı mam-ı şn

587. ne direm gel imdi işit gir aberden / neler opar gresin bu nazardan

588. çeri’at emrinn ikinci li / nedr dir gr el-cevb şor bu li

589. cehletdağı acı demreni gr / burzer cehd idp ‘ilm greni gr

590. ki ‘ilm grenki a farz ididpdr / kelmında gp oş ‘arz ididpdr

der-beyn-ı mam-ı şlis

591. üçüncü namâz kılmakdur i yâr / zekâtuñ vir oruç tut illâ zinhâr

592. dağı hacca varmağda olma nâşî / viricek hağ saña mâlî kumâşî

27a

593. cenâbet hâlini hayzî nifâsî / temîz it olmayasın hağğa 'âşî

594. bularuñ hükmüne virgil be-fermân / delîl isterseñ olı uşda kur'ân

(Bakara = 43) *أَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ - وَصُومُوا شَهْرَ رَمَضَانَ*
(Hadeis)

595. kaçan dördüncisinden şor dile ad / kazanmakdur helâl kesb arı bünyâd

596. çu arı ola bünyâduñ cihânda / mu'azzezdir ol bunda vü anda

597. gişinüñ kim helâl ola kazancı / nider ol dağı ayruşî kazancı

598. dürüst olmışdurur bu sözler i şâh / eha'l-lallahu didi bey'üzre allah

(Bakara = 275) *وَاحْلُ اللَّهُ بِبَيْعِهِ وَحَرَّمَ الرِّبَا*

599. bişinciyi işit sen ğavriyile / nigâh itmekdür ol hağ emriyile

600. tezevvüc kııl helâl idin binâdan / velî gendüziñi şağla zinâdan

601. zinâ kıılanlaruñ hâli yavuzdur / eyü yoldaş gişiye kulavuzdur

602. öğüdüm tut agâh ol bu haberden / delîlüm uş kesil yatlu nazardan

(Nisa = 20) *وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْتَبِّهَآ إِلَى رُوحِ مَكَانٍ رُوحِي*

27b

603. çu altıncı mağama irdi bünyâd / anı dağı işit yâd idelüm yâd

604. helâlüñle senüñ arañdadur bu / işitgil eydeyim imdi nedür bu

605. dişiler hâlidür ol i karındaş / anı gey şağlamakdur saña yoldaş

606. yağın olmañ diyü hağ kıldı takrîr / okı uş kıldum ol takrîri tahrîr

(Nisa = 23) *حَرِّمْتُ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتِكُمْ*

607. yidinciye irişdi çun serâğâz / sevinirek kıvandum kıldum âğâz

608. işid anuñ dağı hükmün delîlin / kesîre irgürür ol hağ kalilin

609. gişikim ehl-i sünnetdür cemâ'at / huşûşâ kim kıla ol görklü tâ'at

610. anuñ hağkıında buyurmuşdur allah / eyit başla okıkim sünnetallah

(feth = 23)

سَبَّ اللَّهُ الَّذِي قَدْ خَلَقَ

611. işit ol ma'ninüñ bülbüllerinden / figân itsün koğula güllerinden

612. sekizinci maqâmın emri şer'üñ / kabûl it tut ko bu menzilde da'vüñ

613. saña hûz gösterüpdürür hidâye / şefkat idesin yoğsula baya

28a

614. şefkat kıl bağ bu delile / vazî'a vü şerife vü zelile

(Bakara = 26)

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ

615. toğuzuncu maqâmuñ hükmini bil / pes aña yetüñi yarağını kıl

616. budur anuñ içinde hükümü kur'an / aru yimek aru gimek dur i cân

617. çalap hüküm eyledi hûz bellü bayık / viribidi çu ahbâr u hağâyık

618. işidüp hağ sözi tut ola zerrâk / külli min tayyibati didi rezzâk

(Bakara = 172)

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

619. onuncusu nedür i tañrı hâşî / diyeyin sen kabûl it olma 'âşî

620. ğaraž bundan çu hağkî hağlamağdur / beher hâl emr-i ma'rûf şağlamağdur

621. kaçan sen şağlayasın emr-i ma'rûf / olasın hağ katında bellü ma'rûf

622. delilile bunı tağkîk ider ol / bilürler her kur'an okıya bul

(Âli İmrân = 104)

يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

623. gel i ma'nî gûlinüñ bülbüli sen / yine kıl ol nevâlu ğulğulu sen

28b

624. şerî'at emrinüñ hükmin beyânın / hûş itdük söyledük bellü beyânın

625. şerî'at kullara hağdan 'ağdur / şerî'atsuz fi'iller hep hağdur

626. şerî'at dünyâda hağ rehberidür / şerî'atsuz fi'iller serserîdür

627. şerî'at dünyâda hûz ğün bigidür / şerî'atsuz fi'iller dün bigidür

628. şerî'at şankim ğün toğışdur / şerî'atsuz fi'iller ğıllığışdur

629. şerî'at bunda hoğka hoğka müşğdür / şerî'atsuz fi'iller hûr u hûşdur

630. şerî'at tonları nîk ü kabâdur / şerî'atsuz fi'iller hep 'abâdur

631. şerî'at hûb-ı ra'nâdur cihânda / şerî'atsuz şafâ yoğ bunda anda

- 632.şerî'at kıllara hağ rağmetidür / şerî'atsuz fi'iller zahmetîdür
- 633.şerî'atdur 'âlimler delîli / şerî'atsuz fi'illerdür zelifli
- 634.şerî'at ehlinüñ şur-ı hisâbdur / şerî'atsuz gişilerüñ 'azâbdur
- 635.şerî'at ehlinüñ işi vefâdur / şerî'atsuz gişiler bî-vefâdur
- 636.şerî'at ehlinüñ her sözi hağdur / şerî'atsuz fi'iller hep nâ-hağdur
29a
- 637.şerî'at ehlinüñ acısı tatlu / şerî'atsuz fi'iller kamu yatlu
- 638.şerî'at ehlinüñ her cünbüşi hağ / şerî'atsuz gişiler küfre müllhağ
- 639.şerî'atdur cihân içinde bünyâd / şerî'atsuz gişilere ne bünyâd
- 640.şerî'at ehlinüñdür ğuld u dizâr / şerî'atsuz gişiden tafîri bî-zâr
- 641.şerî'at ehlinüñdür ğûr-ı cinân / şerî'atsuz gişilerüñdür zindân
- 642.şerî'at ehline şâh muştafâdur / zirâ kim her işi 'ahde vefâdur
- 643.şerî'at içre bu on dürlü fi'li / ki zıkr itdüm işitdüñ hep bu kıavli
- 644.bularuñ birini eksük kıılursañ / mübâğ eyler şerî'at yañılursañ
- 645.vegerni kıaşd idüp kâhellikile / muğayyed olmasañ sehâllikile
- 646.tamâm olmaz bozar her cünbüşüñi / yine evvelde işle her işüñi
647. ki ya'ni bir gişi îmân getürse / göñül gir dönmeşe gümân getürse
- 648.veyâhûz biş vağtden birini / kıosa vü yise orucuñ birini
- 649.veyâhûz gideriken hem girü dönse / zekâtın virmese atından inse
29b
- 650.cenâbetden yunurken yâhûz i cân / teninde kıurı kıalsa ola murdâr
- 651.bu altınuñ birin terk itseñ i cân / tamâm olmaz kıalanı külli erkân
- 652.buları gey şaĳın zinhâr u zinhâr / göñülde kıoma bir vechile inkâr
- 653.zirâ kim rumda vü dağı çinde / ne isterler bulurlar şer' içinde
- 654.kamu eksük biter bunda be-külli / didi allah ki **tıbyanen li-külli**

(Talâk = 3) قَوْلُهُ تَعَالَى قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا

654. sevinmek isteseñ bunda bilinür / kamu her ne ki var bunda bulunur

655. kavî hüccet ki haqdan oldı münzel / buyurdı ol kerim
(Zümer = 23) قَوْلُهُ تَعَالَى اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ

656. dilerseñ gerek bundadur temizi / ulusı yigregi yahşi semizi .

657. 'atâdur ol çalapdan bir kulına / okursañ uş delilinden biline

(A'raf = 27) قَوْلُهُ تَعَالَى وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ

658. nişân isterseñ i uşlusın iste / bilinür bunda her dürli heveste

30a

659. çalap hâli komadı iş buyurdı / delilüm uşda kur'ân kim buyurdı

(Haşr = 21) قَوْلُهُ تَعَالَى لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ

660. ümîz isteriseñ sen i dil-ârâm / yine kılmak gereksin bunda arâm

661. zîrâ kur'ân şifâdur dir ol allah / didi

(Zümer = 53) قَوْلُهُ تَعَالَى قُلْ يَا عِبَادِ رَبِّي الَّذِينَ أَنْزَلُوا

662. girü korku dahı var hem nazâr kı / yavuz işüñi terk eyle hazer kı

663. münâfiqlar haqındadır bu te'vil / yavuz işlere haqdan ire tahvîl

(Teube = 68) قَوْلُهُ تَعَالَى وَوَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ

664. girü hüccet dahı isterseñ i yâr / bilinür aña dahı bunda güftâr

665. tutarsañ yahşi ola her zevâlûñ / cevâbın tahrîr itdüm uş şuvâlûñ

(Neml = 64) قَوْلُهُ تَعَالَى قُلْ مَا أَوْفَرْتُمْ أَنْفُسَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

666. helâllik isteriseñ hem yine uş / harâm işlerden özge eylegil boş

667. helâl kesb eyle gir hizmet evine / dürüş illâ becîd gönül avına

30b (Maide = 36) قَوْلُهُ تَعَالَى اجْعَلْ لَكُمْ صِدْقَ بُعْرٍ وَطَعَامَهُ

668. harâmı bellü komak var bilesin / bilürken ya'ni bilmeze vurursın

669. buyurmuşdur bunı ol haq celilüm / kavî hüccet budur a'lâ delilüm

(Nisa = 23) قَوْلُهُ تَعَالَى حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أَمْهَاتُكُمْ

670. bilürsin fazlı öküşdür huzânuñ / etegini elünden ço huzânuñ

671. sükûnet kı girü dergâha yüz ur / oñı kur'ânı gör kim toptolu nur

(Şūrā = 40)

قَوْلُهُ تَعَالَى فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ

672. eger eyle kılurisañ şafâdan / irişe merhamet saña şifâdan

673. şifâdur külli kur'ân okıyana / bunu terk eyleyenler oda yana

(Kehf = 98) قَوْلُهُ تَعَالَى وَتُنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّ
Cisra = 82

674. dañı hem rahmeti var padişâhuñ / ki ol dermânıdur derdüñ ve ahuñ

675. temîz ol tevbe kıl i yâr-ı muṭlaḡ / anı va'de kılupdur kullara ḡaḡ

(Kehf = 98)

قَوْلُهُ تَعَالَى قَالَ فَذَرْ حِمَّةً مِّن رَّبِّي

31a

676. göñülden ger dileriseñ beşâret / irişür saña allahdan işâret

677. tevâzu' kıl gider kibri hevâyı / ki yarın kılmayasın ah u vayı

(Nemı = 2)

قَوْلُهُ تَعَالَى هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُتَّقِينَ

678. 'azâbı var ḡuzânuñ kıl ḡazer sen / göñülden ḡo hevâyı sür gider sen

679. yarın fasıḡlaruñdur ḡâli düşvâr / yiñile tevbe kıl i yâr zinhâr

(Bakara = 26)

قَوْلُهُ تَعَالَى وَمَا يَصِلُ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقُونَ

680. yarın kâfirlerüñdür ah u ḡasret / bular bulmayısardur hıç rahmet

681. güzâfın dimezem ben bunı i cân / delilüm var ki muḡkem uşda kur'ân

(Hakka = 50)

قَوْلُهُ تَعَالَى وَإِنَّ لِّلْحَسْرَةِ عَلَى الْكَافِرِينَ

682. egerçi sözde yañıldum ki yazdum / delilin her sözüñüñ bile yazdum

683. gişinüñ kim ola'aḡlı başında / yañılmaz ol söz içinde ṡaşında

684. velî şunlarki sözden bî-ḡaberdür / tüşine gevşer ol ne mu'teberdür

685. sözünüñ her cihetden yok şebâtı / acı ḡatrân şatar hem nebâtı

31b

686. söz oldur ki gişi lezzet bula andan / eger senden ola gerçi benden

687. 'acebdür ba'zı gişikim bilinür / söz içinde 'aceb neden kılınur

688. yaraşur 'ilmile her nişdeyiseñ / yaraşmaz cehlile firişteyiseñ

689. felâṡunum diriseñ ḡıldan ince / atımaḡlar delilüñ görmeyince

690. zıra her da'vîye ma'nî gerekdür / vegerni cehle tınmañ yigirekdür

691.sükûnet çünkü perdeñdür şakinğil / teveccüh kıl özüñe aña yaqıñgil

692.sözi añlar gişiler bile bellü / olarkim uşludur yiter bu deñlü

693.gel imdi yine gir söz aşlına sen / şürû` itgil ʔarıkat faşlına sen

694.ʔarıkat içre var on dürlü işüm / işidüñ bilüñ i yâdum bilişüm

695.budur evvelki el almağ gerekdür / el alup tevbe de kılmağ gerekdür

696.kula gey vâcib olmışdur arına / didi hağ tevbe kılan kullarına

697.ki şöyle oluñuz tevbeye meşğül / naşûh tevbesi bigi ola mağbül

32a

698.delilüm uşda ʔur'ândur okıgıl / bunuñla nefsuñüñ boynun ʔokıgıl

(Tahrîm=5) وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا - وَوُؤُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا
(Al-i İmrân=103)

699.kılursañ tevbe sen şöyle kıl i yâr / 'aceb olmaya hiç ʔalmaya inkâr

700.yarın peşmânlıguñ derdine dermân / bugün bunda bulursın i dil ü cân

701.zîra kim bunda yitmiş gez günâhuñ / kefaretdür aña bir dertlü ahuñ

702.çu yitmiş gez günâh bir 'özriçündür / 'özürde pes bu kâhillik niçündür

703.işid imdi saña hağ ne dimişdür / bu erkânuñ niçün ʔaydın yimişdür

704.tevekkül kıl 'özrüñ bil hemîn sen / günâhuñ 'afv idüp bağışlayam ben

705.delil isteriseñ uş âyât u te'vil / okı ʔur'ânı çok çok 'özrüñi bil

(Talak=3) وَمَنْ يَتَوَلَّى عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

706.yine ol hağ buyurdi i dil-ârâm / göñüller bunda külli kıldı arâm

707.ki kılsañ şükri çok i ʔullarum siz / şükürlü ʔulları arturavuz biz

708.gider cânuñ içinden sür 'itâbı / hağa şükr eyle okı bu hitâbı

32b

(İbrahim=7) لَعْنٌ مَّا كَرْتُمْ لِأَزِيدَنَّكُمْ وَلَعْنٌ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ

709.dahı hem şabr idüñ dir ʔullara hağ / şabırlı ʔulları hağ sevdi mutlak

710.şabırlu gişileri bilüñ açdur / zîrâ eş-şabru miftâhü'l-fereçdür

711.şabır kıl sendahı i dilber-i cân / sevâbın ben virem dir uşda ʔur'ân

(Zümen = 10) اِنَّمَا يُوَعَّى الصَّابِرِينَ اٰجْرًا فَيُرَبِّحُ حِسَابًا

- 712.iki sulţân  odi bu Őehre ol ha  / biri ha  yolu gizler biri nâ-ha 
- 713.biri kim ha durur ra mânid r ol / nâ-ha  yol g zleyen Őeyt nid r ol
- 714.o im ra mânid r adı ‘a ıldur / ha ı at bell  bil n kim na ıld r
- 715. m n hem n yibid r  ol  anatdur / ŐubaŐısı anu  hem meskenetd r
- 716.yidi dizd r  vardur ol giŐin n /  olayını alupdur her iŐin n
- 717.c merdlik perh z ‘ilm o ıma dur / bular hep nefsi boynun  o ıma dur
- 718.edepd r hem Őabırdur od u  or u / Őal hiyyet olupdur bunların h 
- 719.yidi  al’a yaratmışdur ol allah / y reg n Őa   ula ında durur c n
- 33a**
- 720.bu yidi dizd ru n her birini ha  /  odi bir  al’a  zre  ıldı m lha 
- 721.ki her bir dizd ru n y z bi n  ulı var / Ő fi Őeyt nıla  alı kili var
- 722.bu  ullaru n dahı her birisin n / Őa ıŐı y z bi ne d r s ris n n
- 723.bular k lli  m n bekleyicid r /  m nı bekley p Őa layıcıdur
- 724.velikin   n bular yola y neldi / yal nuz varma a yolu g neldi
- 725.d n p ha  ha retine ‘ar  iderler / yal nuz gitmemegi far  iderler
- 726.didiler i h z vend  ganı ha  / varuruz  dem n cismine mu la 
- 727.bize yoldaş buyur il y r olsun / biz mle sevg l  dild r olsun
- 728.naŐihatle bize yol g stere ol / ayırtlaŐmaya bizden bir sere ol
- 729. alapdan bunlar yardım istediler / ilahı bize yarı  ıl didiler
- 730.bulardan   nki b yle geldi g ft r / irişdi ma rifet oldu bile y r
- 731. alapdan ma rifet   n dile geldi / velı biş nesne oldu bile geldi
- 732.biri ilh m biri fehm ‘ıŐ -ı Őev d r / mu abbet bunlara hem ta t-ı fark dur
- 33b**
- 733.bu beş hil’atla geldi ma rifet   n / oturdı c n i inde buldı mesk n

- 734.çu irdi ma'rifetle cân dirildi / muvâfık oldu 'aqla hûş dirildi
735.geleni gideni añladı düpdüz / ne yüzden kim bakarsañ gösterür yüz
736.zîrâ kim her nesne cânıla diridür / velî cân ma'rifetile diridür
737.çu cân kim ma'rifetile olur uz / erenler cânıdur bellü bilüñüz
738.çu cân kim ma'rifetsüzdür cihânda / bular hayvân cânıdur bunda anda

su'âl cevâb

- 739.'azîzüm bir su'âlüm var saña uş / şoraram ger cevâbın viresin hûş
740.nedür bu söz ki cânlar dirsın i yâr / eyit cânlar nedür bilem kıı izhâr
741.yahûz cânlar didigüñ cân kaçdur / beyân kıılmazısañ bilmesi güçdür
742.ya cânıuzmı yürürler cinn i insân / bu ma'hlûkât külli cümle yiksân
743.ya câ ölümidür nedür bu güftâr / ya ölüdür nicedür bilür i yâr
744.baña hâl idivir bu müşgili sen / bu sözde kan'ısıdur kavlı-i ahsen
34a
745.eyü şorduñ i meclisler irindi / cevâbın diñle bu sırıuñ gör indi
746.şatumuzda bizüm cân külli bişdür / velî bunlar biri birine işdür

der-beyân-ı cân-ı evvel

- 747.pes evvel cânâ cism eydür ulular / bu sırı añlayanlar bahtulular
748.zîrâ kim ten diri kıılır bu cismüñ / vücûdı böyle resmi oldu ismüñ

der-beyân-ı cân-ı sâni

- 749.ikinci cânâ ekli şurbı dirler / dün i gün şaydın anuñ gör ne yirler
750.zîrâ kim yimek içmek olmasa hîç / diri kıalmaz gişiler ir eger giç

der-beyân-ı cân-ı şâlis

- 751.üçüncü cânı bir diñle ne cânıdur / bu yolda ol cânuñ ismi revândur
752.zîrâ ten uyhuya varür şayanur / kııvanup düş olur yolda uyanur

753.bilüñ dördünci cânı ma'rifetdür / kamu cân dirliği bundan şıfatdur

754.çalap yardım viripdür cânı anı / anuñçün virmedi hayvâna anı

34b

755.bişinci cânı 'ışkdur dir ulular / aña fikr eyleyüp irmez bililer

756.zîrâ 'ışk kim kula haqdan 'ağadur / degül diyenlerüñ sözi hağadur

757.pes imdi gâbit oldı dirlik aşlı / cevâbuñ deñdi bildüñse bu faşlı

758.velî bir söz dağı var bunda i yâr / senüñ 'aqluñ anı kılmadı izhâr

der-beyân-ı mevt

759.hayâtuñ mevti var bellü bilürsin / bilürken nişe kâhillik kılırsın

760.ölüm dağı iki dürlüdür i yâr / gelüpdür buña haqdan bellü ahabâr

761.bir niçenüñ teni ölür dir ol haq / bir niçenüñ olur höz cümle muṭlaq

762.teni ölen höz aşkâre ölüpdür / velî söz cânı ölende kalupdur

763.budur ten öldügi kim hak resûli / buyurdı bu sözi ol din usûli

764.ki mü'min ölmez illâ 'aql ider dir / bir evden bir eve hõş naql ider dir

765.bulardur teni ölenler bil i yâr / haqîkat oldı bunda pes bu güftâr

35a

766.buğur gel cânı ölenler sözine / nazâr kııl bu sözüñ nağdî özine

767.bularuñ kim cânı ölür cihânda / bular bî-derd olur bunda anda

768.bularuñ cânı olur bunda yaşlu / gönülleri sökeldür bağı başlu

769.bağı taş olmasaydı i dil ü cân / bulunmazdı işinde zerre noksân

770.şahîhin gözlegil her vechüñ i yâr / hulâşâ sözlerinden ol haberdâr

771.bu cânlaruñ hevâsı emr-i haqdur / kalanı külliyet bundan sebakdur

772.zîrâ kim her kuluñ hem cânı vardur / anuñ pes emr-i haqdan kânı vardur

773.nitekim haq kelâmında buyurdı / 'imâret kııldı emrile tıyurdı

C (krā = 85) كَيْتَعْلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قَدْ الرُّوحِ مِنْ أَمْرِ رَبِّي

774. velîkin ma'nide âdem nedür bil / nedür adem hakkında yine te'vîl

775. pes âdem dimegûñ üç ma'nisi var / ki her bir ademüñ bir arzûsı var

776. bir niçeler severler zevk ü dünyâ / heves itmege mühmedür bu dünyâ

777. bular hayvân gibidür kavli fi'li / biter yiter gider her bir tufeyli

35b

778. bir niçenüñ sevisi ahiretdür / ki cennet istemek bundan şıfatdur

779. bulardan şorisarlardur hisâbı / olur cennetde bunlaruñ nişâbı

780. bir niçenüñ şafî sevgüsü mevlî / bular bilür hû her dürlü hevli

781. bular olasıdurur ehl-i dîzâr / çalâpdur bunlara her dem hırîdâr

782. zîrâ ma'nide adem üç harfdür / üçinüñ hükmi üç ma'nide şarfdur

783. işâretdür elif toğırılmağıcün / aru niyyetle tâ'at kılmağıcün

784. delâletdür daluñ hükmi yaqına / yolın azdurmağa lâkin şaqına

785. mimüñ hûz ma'lûm olmışdur bu hâli / iki yol gösterür fikri hayâli

786. muhabbetle 'amel kıl uy imâma / elifüñ meddi irgüre tamâma

787. vegerni kısk içinde geçse 'ömrüñ / 'azâbe müstehik ola her emrüñ

788. ve illâ üç 'amel kim zîkr olundu / çalâpdur emrile kur'ânda bilindi

789. bularuñ haqqına haq geldi bu ayât / olupdur hem 'inâyet hem kinâyet

C

مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ عُقْبَى الدَّارِ

36a

790. didi dünyâ sevenler haqqına haq / bular hayvân hâline ola mülhak

791. bunuñ işbâtına kur'ân delilüm / ki hakkında viribidi celilüm

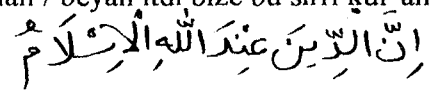
C (krā = 179)

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلَّهْمُ أَصْدُ

792. buğur gel bir işit haq nedimişdür / bu 'âşî kullaruñ kaydın yimişdür

793. didi i kullarum ne inanursız / bu görmegi gözile mi şanursız

794. ya işitmek kulağdanmı bilürsüz / ya söyleşmegi dilden mi kılursız

- 795.ya göyinmek odıla mı şanursız / tâ'atla kırtılam diyüp kıvanursız
- 796.'ibâdetle mi şanursız ya rahmet / günâhdan mı olur ya hışm-ı zahmet
- 797.'azâbum gördi cennet içre âdem / ki yigidi oña od-ı cehennem
- 798.od için kıldum ibrahîme bostân / ki cennet vaşfına irmezdi bostân
- 799.mûsâyı nîl deñizinden geçürdüm / dahı fir'avnı ğarkı itdüm uçurdum
- 800.gönderdüm dahı dört biñ firişteh / günâhları yoğıdı hîç bir işde
- 801.dahı yarlığadum ben yüz biñ âdem / birisi hîç tâ'atda vurmadı dem
- 36b**
- 802.bize vâcib durur kim biline / rızâ-yı haq olur rahmet kulına
- 803.pes imdi anlaruñ kim 'aklı yoğdur / gönül münkirliği anlarda çoğdur
- 804.bularuñ cânları hem müdde'îdür / eleste tutmayan haqqa yağıdur
- 805.bular haq düşmânıdur bellü bilüñ / tevekkül birle yahşı tevbe kıluñ
- der-beyân-ı ma'rifet**
- 806.yine söz açalum biz ma'rifetden / işidenler görünsün ol şıfatdan
- 807.zirâ kim ma'rifetdür cân güzîni / becid şoylayalum anuñ izini
- 808.çu cân bostân gibidür ma'rifet şu / şusamış bostânı diri kıılır şu
- 809.meseldür çünkü cân bostân gibidür / şuyıdur ma'rifet hem cân gibidür
- 810.nitekim haq te'âlâ virdi bürhân / beyân itdi bize bu sırrı kur'ân
(Âl-i İmrân = 19)
- 811.cihânda haq sizüñ için aratdı / müzeyyen hoş iki bostân yaratdı
- 812.biri dîn bostânın âreste kııldı / küfürde kâfiri dem-beste kııldı
- 37a**
- 813.ikinci gönli bostân dir haq / aña mü'minleri haq kııldı mülhaq
- 814.viribidi buña ayât u te'vil / delilin yazdum uşda sen okı bil
- 815.dahı hem haq buyurdı bu kelâmı / resûla cebrâ'il virüp selâmı

816. digil ümmetiñe i tañrı hâşı / yañılup olmasınlar haqqı ‘âşî
817. bu iki bostânıkim haq buyurdı / ‘imâret kıldı anuñla buyurdı
818. didi i kullarum bu bositâni / ki şöyle bekcisiz şanmañ siz anı
819. biri güz bostâni eker cihânda / karîmin berkidür bekce kur’ânda
820. bir ağaç diker ortasına andan / aña bir baş geçürür göre andan
821. aña dil degmesün diyü kıvanur / otın yolar becid şuyın şubarur
822. yimişi irse yirler dostlarile / virürler halka günde hostlarile
823. pes i kullarum imdi gey bilüñ siz / bu sırrı bilmege âgâh oluñ siz
824. çu benüm bostânım gönlüñüz durur / nazar-gâhumdur benümle öz durur
825. ‘inâyet bekci kıldum çevre divâr / çu dostlık ağacın dikdüm virür bâr
37b
826. dañı korqu çiçeklerin bezetdüm / ‘ağıllar gönline ekdüm uzatdum
827. çıkardum ma‘nî tevhiid budağından / mu‘ayyen oldı bu dostlık bağından
828. çu düşmânlık dikenlerin arıtdum / yakınlık bülbüli yazın yarıtdum
829. size mü‘min diyüben ad virdüm / dañı rahmet çomağın dâd virdüm
830. velî iblis sizüñ düşmâniñüz dur / becid azdurmağa sizüñle özdur
831. günâhlarıñuzı dökdüm öñine / gelür görür ki tolu kibri gine
832. dañı ben bunu nice azduram dir / ne var bundan biter yazduram dir
833. buña höz ‘aşılık sirişteyimiş / dün i gün cümbüşü bu işdeyimiş
834. tama‘ların kesüp gider işine / yinecek uğrar ol kañruñ kışına
835. kıyâmet günü olduğda dir ol haq / giderem dir günâhuñuzı mutlak
836. şğınduram sizi fañl ilkisine / kataram tâ‘atı ‘afv dirkesine
837. tamâmet halka kılam aşıkâre / şataşavuz diyeler bu şikâre
838. size uçmak sarâyından garâmet / kılam erzâni dizârım kerâmet
38a

- 839.çalap bostâni budur pes i dildâr / kılursañ bulasın kavlini tekrâr
- 840.dilerseñ bositâni çin idesin / okı kur'ânı kim perçin idesin
(Hâc = 63) قَوْلُهُ تَعَالَى أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ
- 841.i kör görmez misin ol ilahı / senüñçün ne yaratdı pâdişâhî
- 842.şafi kur'ân içinde añdı allah / okı bu ayâtı kim şibğatallah
- 843.didi i kullarum isteñ beni siz / göñilden isterseñüz bulasız
- 844.i 'âşî 'özüñi bilüp dile sen / günâhuñuzı 'afv idem size ben
- 845.zîrâ gök ağlasa çok dökse abı / nebâtuñ yirde açılır niğâbı
- 846.çu yağmur yağmasa inmezdi rahmet / kurırdı yiryüzi bitmezdi ni'met
- 847.pes imdi sizden ağlamak gerekdür / aru niyyeti bağlamak gerekdür
- 848.gerek kul 'özrini bile kıla ah / günâhların kamu 'afv ide allah
- 849.çalapdan rahmet olmazıdı icân / günâhlarıñ añup kılmazsañ efgân
- 850.zîrâ ol 'afv idici pâdişâhdur / günâhı gideren bir dertlü ahdur
- 38b**
- 851.gel imdi gör ne dir ol haq resûli / nebîler mihteri dînüñ uşûli
- 852.muhammed kim haquñ haq peygâberidür / haçalardan hacâletden berîdür
- 853.didi bir mü'minüñ gelse dilinden / dise yarabbi 'ışkıla göñülden
- 854.çalap eydür aña ya 'abdi lebbeyk / firiştehlar kamu dirler sa'adeyt
- 855.kuluñ yarabbisi lebbeyk-i haqquñ / ikisi kavuşurlar tiz tiz okuñ
- 856.çıkâr ol ikisinden bir ulu nûr / o nûr 'arş altına varur tayanur
- 857.gülâb kokusu tolar hep dimâğı / bişinci göge çün basar ayağı
- 858.olur dördünci gök toptolu 'anber / kokusından olur münevver
- 859.üçünci gök ikinci gök tayarlar / bular müşğ koğusından hep toyarlar
- 860.tolar dünyâ gögi hem ol koğudan / firiştehler toyarlar hep koğudan
- 861.didi gökler firiştehleri düpdüz / beşâret kıluban agâz iderler öz

862. ki bu lûf olur bugün ne gündür / bu devletlü koçu eydüñ kimüñdür
863. pes ol çiçekleri alup dizerler / varup uçmağı anuñla bezerler
39a
864. kaçan bir mü'mine kim irse va'de / o reyhân kim olur uçmağda bağda
865. varuben ol çiçekden getürürler / gelüp mü'min katına otururlar
866. anı hõş yiledürler mü'mine bul / koçulayup anı teslim olur ol
867. bunu zıkr itdi haq kur'ânda i yâr / okı kim saña bu sırr ola izhâr
 (Hadis) قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَأَيْتِي الْجَنَّةَ وَأَرَزَقْنِي مِنْ نَعِيمِهَا
868. pes andan mü'mine 'ışk gösterürler / anuñ cânını 'ışkula alurlar
869. nice kim yalvarur iblise uymaz / alurlar cânını ol hiç tuymaz
870. nitekim mısır 'avratları i yâr / görüp yusuflı eller toğradılar
871. yusuflı 'ışkına el toğradı anlar / acısın tuymayup döküldi kanlar
872. çalap 'ışkıında mü'min az u çoğın / 'acebmi tuymasalar cân acuğın
873. ya dost dosta cefâmı kılsardur / cân almak saña baña derd-i serdür
874. bu 'ışk didikler pertâv-ı haqdur / pes andan artuğı bellü nağâğdur
875. kamu 'ışkdan durur bu cümle cünbüş / anuñçün 'ışk öñinde bitdi her iş
39b
876. kamu iş 'ışkıla varur ilerü / gönüller 'ışkıla olur hep aru
877. bişinci cân anuñçün 'ışk durur hem / karâr itdi gönül vallahu a'lem
- elbâb's-sâbi'a beyân-ı şeytân**
878. gel imdi vir yine tatlu haberler / gönüle şaykal ursun ol eserden
879. sözi taqrîrile söyle yirinde / eser kılsun nâşiye ırında
880. haquñ dostlarını hõş eyledük yâd / işiden bildi anı biliş ü yâd
881. buğur düşmânların kıl âşikare / ne resme getürür serler şikâre
882. gönül kim bir ulu şehridi bildüñ / bu şehrüñ her yarağın nice kılduñ

883. işitdün vaşfını kıldan kıla sen / getürdün nazmıla bir bir dile sen
884. vardı şehir içinde iki sultân / birisi 'ağıldur ol biri şeytân
885. yüregiñ sağ kulağındaydı 'aql / işitdün zıkr olındı nice dür naql
886. o sultânıñ biri iblîsdür i yâr / anuñ nefis nâyibidür itden azar
887. şubası buğuldür hem şaseddür / kibirdür öykedür ğaybet ğazabdur
40a
888. dağı hem kaşkahâ-yı maşharalık / anuñ dizdârı bu yidi hırâlık
889. yüregiñ şol kulağında ol allah / yidi kal'a yaratmışdur pâdişâh
890. bular her biri bir kal'a tutupdur / yidisi yidi kal'ayı utupdur
891. ki her bir dizdârıñ yüz biñ kılı var / velî her işde bunlarıñ kolu var
892. bular cem' oluban yapduğı evler / biriküp küllisi îmânı avlar
893. şasedler kim ider buhl ü tama'lar / bular dünyâi terk itmekden ağlar
894. ğazab ğaybet ki vardur öykedendür / buları kim yiñer perhîz idendür
895. velî kibr aşlı şeytândur biliñiz / havâle meskenet aña kılıñuz
896. şasedler aşlı şeytândur hu bellü / havâle 'ilmile kılıñ
40b
897. bahillik aşlı şeytândur bilesin / havâle aña cevmerdlik kılasın
898. tama'lar aşlı şeytânındurur hem / havâle odı kılıñ aña der hem
899. çu ğaybet aşlı şeytândur bilesiz / havâle üstine perhîz kılasız
900. dağı gülmekler aşlı şeytânındur / havâle kılmağa korçu anuñdur
40b
901. dağı maşharâlık iblîs işidür / anı men' eylemek edeb işidür
902. çu perhîz dilegin şâbır sever hem / şâbır od öñinde oldı muhkem
903. çu oduñ dilegin şavdı cevmerdlik / cevmerdlikda dağı oldı varlık
904. çu 'ilmüñ dilegin miskinlige şor / velî miskinlik îmandan dile gör
905. çu îmân dilegin cân sevdi i yâr / cân oldı ma'rifetden hûd haberdâr

- 906.zîra kim ma^ârifet kavlini mu^âlak / 'a^âıl sev diyü 'a^âı-ı kavlini ha^âk
- 907.bu on iki gi^âşi ha^âkkı severler / becid ha^âkka irişmege iverler
- 908.bular î^âmân çerisinüñ begidür / ulusı yigregidür hem yigidür
- 909.müvekkeldür birisi bir süñüğe / dümüküp her birisi bir dümüğe
- 910.'ibâdetdür bulardan ism ü adem / âdemden bunlar ayrılmaz demâdem
- 911.âdem didükleri bunlar dururlar / î^âmân ehli nefes bundan ururlar
- 912.pes imdi gey şa^âkıngıl i dilârâm / 'a^âıl senüñile kıldısa arâm
- 913.bularuñ hükmüni gey şa^âkla zinhâr / müdâm sen bunları hem yâr idin yâr
- 41a**
- 914.zirâ kim maşharâlık dilegin hem / sever gâybet dilegin öyke mu^âhkem
- 915.çu öyke dilegin sever tama^âlar / ba^âıllık buña irmege kan ağlar
- 916.çu ba^âlıñ dilegin sever ha^âsedler / ha^âsedler dilegin ister fesâdler
- 917.fesâduñ dilegin kibr ister i yâr / kebâyir ucından olur izhâr
- 918.çu kibrüñ dilegin sevdi hevâlar / hevânuñ dilegi nefse devâlar
- 919.zîrâ nefis dilegi iblis işidür / bunları terk iden ya^âşsi gişidür
- 920.bular şeytân süsinüñ serveridür / velî devletlüler bundan berfidür
- 921.inan şeytân dilegin istemez ha^âk / zîrâ küfr işiginde dikdi şanca^âk
- 922.bular î^âmâna düşmândur kamusı / şafi azğun bularuñ hulki husı
- 923.nitekim dört gişidür da^âvi kıldı / velî dört nesneyi çün bunlar ildi
- 924.pes evvel da^âvi kılan iblis idi / hemîşe da^âvi fâsid hûsiyidi
- 925.didi ben oddan topra^âktan adem / niçün anuñçün birledim âdem
- 41b**
- 926.çu ben od aşlıyam ol kara topra^âk / ırağ olsamne andan ben o topra^âk
- 927.çu benlik da^âvisin kıldı o mel^âün / odıla kılısar ma^âhrûm u ma^âğbûn
- 928.bunu ha^âk bildürüpdür kullarına / o^âkı kur'ânıkim gönlüñ arına

- 929.çu dostum didi oda oldu merdûd / didi haq aña dostuñ işde var tut
- 930.benüm katumda güç yoğdur didi haq / anuñçün iblîs oda oldu mülhak
- es-sânî fir'avn mel'ûn**
- 931.ikinci kimidi fir'avn u gâfil / kamu fi'ini işlerdi tegâfil
- 932.mısr kıptîlerin divşürdi ol nahş / esîrû'l-hırş idi hem sür'atü'n-naş
- 933.nilî kal'am diyü bânî şığındı / dirilüp kavmile aña yığındı
- 934.nile dostum diyüben tırdı muhkem / anuñ destile kıldı 'ömrüni kem
- 935.yine haq didi kim katumda güç yok / velî bilüñ 'acâyib işlerüm çok
- 936.iki dostı ayırmazam birinden / neyi isterse ayırmazam yirinden
- 42a**
- 937.nile gark eyledüm fir'avnı anda / hâlin zıkr eyledüm size kur'anda
- 938.üçüncü kimidi kârûn-ı nâmerd / berîdi ol vücûddan fi'l-i cevmerd
- 939.bañil ü nâkes ü medñil ü nâşî / yığardı divşirüp mâlî kumâşî
- 940.mâlumla dir kıluram her 'ilâcum / benüm hîç kimseye yok ihtiyâcum
- 941.mâlîna garrâ olup sözleri bu / alupdı gâfletile gözün uyhu
- 942.mâlın dost idinüp tayandı mâla / anuñçün mâlîla irdi zevâla
- 943.anuñ haqında haq kıldı hitâbı / götürdi aşdı bu sözden niğâbı
- 944.çalap haqında nedür dir anuñ bil / nedür bu sözi yüzinda yine te'vîl
- 945.ne ayât geldi gör ku'ân içinde / okı dut ma'nisin cân içinde
- 946.mâlîna garrâ olup sözleri bu / alupdı gâfletile gözün uyhu
- 947.mâlın dost idinüp tayandı mâla / anuñçün mâlîla irdi zevâla
- 948.anuñ haqında haq kıldı hitâbı / götürdi aşdı bu sözden niğâbı

929.çu dostum didi oda oldu merdûd / didi hâk añâ dostuñ işde var tut

930.benüm katumda güç yoñdur didi hâk / anuñçün iblis oda oldu mülhâk

eş-sânî fir'avn mel'ûn

931.ikinci kimidi fir'avn u ğâfil / kamu fi'lini işlerdi teĝâfil

932.mışır kıptilerin divşürdi ol nahs / esîrû'l-hırş idi hem sür'atü'n-naqs

933.nili kal'am diyü bânî şıĝındı / dirilüp kavmile añâ yıĝındı

934.nile dostum diyüben tırdı muhkem / anuñ destile kıldı 'ömrünü kem

935.yine hâk didi kim katumda güç yok / velî bilüñ 'acâyib işlerüm çok

936.iki dostı ayırmazam birinden / neyi isterse ayırmazam yirinden

42a

937.nile ğark eyledüm fir'avnı anda / hâlin zıkr eyledüm size kur'ânda

938.üçünci kimidi kârûn-ı nâmerd / berîdi ol vücûddan fi'l-i cevmerd

939.bañil ü nâkes ü medñil ü nâşî / yıĝardı divşirüp mâlı kumâşî

940.mâlumla dir kıluram her 'ilâcum / benüm hîç kimseye yok ihtiyâcum

941.mâlına ğarrâ olup sözleri bu / alupdı ğafletile gözün uyñu

942.mâlın dost idinüp tayandı mâla / anuñçün mâlıla irdi zevâla

943.anuñ hâkında hâk kıldı hitâbı / götürdi aşdı bu sözden niĝâbı

944.çalap hâkında nedür dir anuñ bil / nedür bu sözi yüzında yine te'vîl

945.ne ayât geldi gör ku'ân içinde / okı dut ma'nisin cân içinde

946.mâlına ğarrâ olup sözleri bu / alupdı ğafletile gözün uyñu

947.mâlın dost idinüp tayandı mâla / anuñçün mâlıla irdi zevâla

948.anuñ hâkında hâk kıldı hitâbı / götürdi aşdı bu sözden niĝâbı

- 949.çalap hakkında nedür dir anuñ bil / nedür bu sözi yüzinde yine te'vîl
- 950.ne ayât geldi gör kur'ân içinde / okı dut ma'nisin cân içinde
- 951.yine dördünci kimdür da'vî kılan / muhammed ümmetidür i dil üçân
- 952.ki benlik da'visin kıldı bular hûb / çalap katında oldu bunlar maḥbûb
42b
- 953.bular dîn üzre kıldı da'vilerin / anuñcün bulısar rahmet kilerin
- 954.beni isteduñüz dir ḥaḳ bulara / yüzüñüz olmaya katumda ḳara
- 955.yine güç kılmazam dir ḥaḳ bu işde / kılam dizâruma sizi sirişte
- 956.i mü'minler dostı bulduñuz siz / gerek siz dostdan ayru olmayasız
- 957.revâdur dostı dosta irgürem ben / göresiz beni hem sizi görem ben
- 958.bu kavle aḥsenü'l-vech oldı i cân / okundu luḫfile şânında kur'ân
(Bakara=165) قَوْلَهُ تَعَالَىٰ يُجِيبُونَكَ حَسْبُ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا
- 959.pes imdi gündüzün bilmekligi er / bu vaz'ıla yazup kılduk mükerrer
- 960.ki rahmânî ḳanḳıdur şeytânî ḳanḳı / seçildi bildiler 'âḳil ü aḳı
- 961.bilen bildi bu sırrı aḳlayanlar / bayağı gibi yine taḳlayanlar
- 962.bilüp aḳlayanuñdur söz ḥaḳıḳat / sözi aḳlamayana ḳatı riḳḳat
- 963.gerek ağlaya döke gözi yaşın / birikdüre gözi gönlin tıraşın
- 964.bile şeytân nedür rahmân ne ḫırḳat / gönül ḳanḳısıyla kim tuta ülfet
43a
- 965.kaçan ülfet tuta rahmâna gönli / her işi olmaya anuñ öñli şoñli
- 966.hemândem 'ışḳ irer ol gönli oḳur / yürür ol şeytânıñ boynını toḳur
- 967.müyesser olur aña külli ḫalvet / özine yüz tutar her dürlü devlet
- 968.ḫaḳa bu vaz'ıla 'ışḳ ilter anı / eṣaḫ budur didi veyse'l-ḳarâni
- 969.gişi bu işleri bilse ḥaḳıḳat / aña vaşl olmaya hiç dürlü fūrḳat
- 970.budur gündüzini bilmek hevâsı / buları bilmeyendür ḫaḳḳa 'âşî

971.yiter bu deñlü söz ehl-i îmâna / yakın gelme i uşlu sen gümâna

972.îmân ehlinüñ ihlâşı olur berk / gümânı uşlu sen terk eylegil terk

der-beyân-ı ehl-i taşarruf

973.taşarruf üç gişinüñdür bu yirde / izin izle yolın al hâlin irde

974.muhibdür biri zâhid biri ‘ârif / olıcak gendü hâlinden te‘ârif

975.bular gendüzlerini çün bileler / taşarruf kıllalar şehri alalar

976.çu şehrüñ halkı bu sırrı tıyalar / muti‘ olalar külli uyalar

43b

977.bilürsüz ‘aqluñ içdür hâsakisi / bularuñ yiridür şehrüñ sekisi

978.biri şâbir biri od biri kâni‘ / üçü üç nesne’i eyler mevâni’

979.riyânuñ öykenüñ yolını bağlar / birisi ol üçüñ nedür tama‘lar

980.ol üç bu üçleri süre bu şerden / emîn olup otura şûr-ı şerden

981.çu şehrüñ fitnessi külli kesile / emîn ola hâlâyık hep basıla

982.‘âkıllı sulţânlığı arta ola la / zafer bulmaya şeytân kim yol ala

983.‘imâret ola tevhidüñ çu bağı / biri biñ ma‘niler ola budağı

984.alalar ma‘rifet yemişlerinden / kanâ‘at tezkiresi içlerinden

985.çu iftâr ide mü’min ol yimişi / kabuliyyet bile her vechden işi

986.yiñilmedi budur iblis işinüñ / fesâd almaz dimâğımı gişinüñ

987.buğur ma‘lûm olur kim ehl-i şeytân / basıldı gitdi bundan külli erkân

988.şafî haq varlığı oldu bu i yâr / nekim kıllursa haqdan kıllur izhâr

der-beyân-ı vaşf-ı zâhid

44a

989.gel imdi zâhidüñ işlerini gör / nedür fi‘li anuñ cünbüşlerin şor

990.maķâm-ı zâhidüñ korçudur i yâr / göyünmekdür işi her vaķt u her bâr

991.gişi kim gendüzün bilmeye evvel / nicesi bile ayruğı mükemmel

992. adın eyitmegile bilmez huzâyı / gider vaşlet demi olur cüzâyı

der-beyân-ı vaşf-ı ‘ârif

993. ikinci ‘ârifüñdür vaşf-ı meşhûr / gişi kim gendüzin bildi olur nûr

994. maķâmın ‘ârifüñ bellü beyân kııl / nedür fi‘li eyid bize ‘ayân kııl

995. çu ‘ârif dimenüñ ma‘nisi i yâr / gişi gendüden olmaķdur haberdâr

996. zîrâ kim gendüzin bilmek gişiye / gerekdür cümle irkege dişiye

der-beyân-ı vaşf-ı muhib

997. üçüncüsü muhibbüñdür bu evşâf / bular ne iş kııurlar şâf u ber-şâf

998. bular anlardurur kim haķķa irdi / yüzeyüz bunlardur ki haķķı gördi

999. muhibbüñ ma‘nisi sevmiş dimekdür / çu bundan artuģı fâsid emekdür
44b

1000. muhabbet çün muhibbüñdür i dildâr / murâda irgürirler cânı bunlar

1001. velî dört ma‘nî vardur ol haberdâr / gişi haķa irişmekde olur yâr

1002. biri ‘ilme’l-yaķın-dür bellü bayıķ / biri ‘ayne’l-yaķın-dür höz haķâyıķ

1003. biri haķķe’l-yaķın-dür gir sırnâ / gümânile yaķın dirler birine

1004. bu dört ma‘niye dört gişi müvekkel / vürüpdür her birisi birine el

1005. zîrâ ‘ilme’l-yaķın zâhidlerüñdür / daķı ‘ayne’l-yaķın ‘âriflerüñdür

1006. muhibler kavlini haķķe’l-yaķın bil / bu ma‘nî üzre böyle oldu te’vil

1007. gümânile yaķın halkuñdur i yâr / iremme irmeyemmi dir bu güftâr

1008. bu kavmüñ kal u kııl da‘vidür işi / haberleri erâcif her dönüşi

1009. ‘ibâdet zâhidüñdür bellü zâhir / eyüdü ger olursa gönli tâhir

1010. vilâyet beklemeklik hem tefekkür / bunı ‘ârifler işler gel deñe gör

1011. muhibbüñ haķķıla şöhbetdür işi / kâr itmez aña halkuñ serzenişi

1012. taşarruf kıldı bu sırrı ulular / haber ne resme virdi bahtulular

45a

- 1013.ki da'vî üzre yitmiş yıl irâdet / berâber geldi bir sa'at 'ibâdet
1014.'ibâdet olsa yitmiş yılda rehber / tefekkür bir sa'at geldi berâber
1015.tefekkür yine yitmiş yılıñ i yâr / berâber geldi bir dem görse dîzâr
1016.gümân ilter kamu halk kâl u kıldan / anuñçün da'vî kopar kamu dilden
1017.'ibâdet kılduğı zâhid i dildâr / hâlâyık ma'melesicündür i yâr
1018.tefekkürler ki 'ârifler ider hem / bulardur hâlîkuñ şun'ıla muhkem
1019.muhibler kim münâcâtlar kıurlar / bular mevlâyı anuñla görürler
1020.bulara varlığın bildürdi olhâk / hâkı hâk bildiler nâ-hâkı nâ-hâk
1021.kamu halk bildi anuñ varlığını / ne fi'lile bulurlar varlığını

1022.pes ol bildürdi bize gendüzini / işâallah göstere yârin yüzini
قَوْلُهُ تَعَالَى اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ (İbrâhim:32)

- 1023.dağı bildürdi hâk birligini / nedür gendüye lâyıq dirliğini
1024.didi kim birligümde yoğdur inkâr / bu ayât kıldı vahdet ism-i izhâr

45b

- 1025.şıfatın bildürüp bize didi hâk / bu sırdan bilmedi nâ-cins-i aḫmak
1026.didi mü'minlere siz oluñ agâh / oquñ kur'an içinde şıḡatallah
1027.dağı bildürdi mülkin ol huzâvend / bu sırrı bilmeyenler boynına bend
1028.bu mülki bellü bilendür haberdâr / zîrâkim buña kur'ândan haber var
(Hadid = 2) رُبُّ مَلِكِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
- 1029.pes andan himmetin bildürdi bize / deñe gör kahrını neyler beñize
1030.dilerseñ kim sözüñ ğâyetlerinden / oқи kim bilesin ayetlerinden
(Enâm = 18) اللَّهُ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ
- 1031.ululık 'izzetin bildürdi allah / zîrâ kim andan artuğ yok şahansâh
1032.anuñdur ululık her vechile hem / irişür ne kılsa hükmi derhem
(Bakara = 255) وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
- 1033.ḫelâlin bildürüpdürür hâkâyık / bu sır sâbit olupdur bellü bayık

1034. işidicek digil **allahu bârek** / okı luţfile başla hoş tebârek
(Rahmân=28) تَبَارَكَ أَنْتَ رَبُّنَا ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

1035. yine hem ni‘metin bildürdi muhkem / anuñ hükmi içinde yoğdurur kem

1036. zîrâ düşmândan alur intiğâmı / okı gör uş ‘azîz ü züntikâmı
(Âl-i İmrân=4) وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو نَبَقَامٍ

1037. dağı bildürdi luţfuñ yigregini / birikdürüñ anuñıla ögini
46a

1038. haķîkat kıldı bu sırruñ beyânın / okı kur’ânı bil bellü ‘ayânın
(Şûrâ=13) اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ

1039. maħabbet yigregini bildürdiyise / anı çün ‘aşîler göre avına

1040. çu tevfiķ irişe tevbe kılalar / mu‘ayyen rahmeti andan bulalar
(Âl-i İmrân=31) وَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

1041. zîrâkim bildürüpdür nuşretini / geçürmez ol bilen haķ fırsatını

1042. anuñçün mü’mini zıkr itdi muğlak / sizüñle nuşretüm vardur didi haķ
(Rûm=47) قَوْلَهُ تَعَالَى وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرَ الْمُؤْمِنِينَ

1043. yine haķ kısmetin bildürdi size / işitdürdi kamu hep size bize

1044. bu sırrı size aşkâre disemne / velîkin haķ didi **nahnu kase**me
(Zuhruf=32) قَوْلَهُ تَعَالَى لَنْ نَسْمَأَ بِئِنَّهُمْ مَعَيْكُمْ

1045. pes andan ħasbeten bildürdi i yâr / tevekkül toğrı kıluñ dir be-zinhâr

1046. bu sözüñ sâbitin bildürdi kur’ân / tecâvüz itmez andan ehl-i îmân
(Talak=3) قَوْلَهُ تَعَالَى وَمَنْ يَتَوَلَّ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

1047. dağı hem zâhir itdi rahmetini / dürüşüp anı bulmaķ zaħmetini
46b

1048. çu zaħmet çeke mü’min ol ħavülde / delim râħatlara ire bu yolda
(Ahzâb=43) قَوْلَهُ تَعَالَى وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

1049. yine hem ‘ilmin öğretti bize ol / okı tut hükümüñ haķ kıla maķbûl

1050. kabûl olur çalap ħatında anlar / çu hükmin tuta kur’âna uyalar
(Bakara=151) قَوْلَهُ تَعَالَى وَرَبِّكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

1051. pes andan ħikmetin virdi ħulına / ki andan niçe dürlü iş biline

1052. sıhhat bulur bunuñla her marazlar / döner hayrına çok dürlü ğarazlar
(Bakara=269) قَوْلُهُ تَعَالَى وَمَنْ يُؤْتِ الْعِلْمَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا
1053. dağı çok nesneler bildürdi haq bil / velikin ağız açup söylemez dil
1054. pes imdi haq nekim bildürdi i yâr / haqîkat kılıñuz şıdıklı ikrâr
1055. zîra haq söze inanmaq gerekdür / haquñ luftına tayanmaq gerekdür
1056. nekim bildürdise haq bile i yâr / pes andan nefsuñe olğılı haberdâr
1057. bu degül nefsinı bilmek yalanum / diye kim ben filân olğılı fülânam
47a
1058. budurkim 'ilmile bile işini / yıya 'ilmile her bir teşvişini
1059. araya 'ilmile bula özinde / serâdan 'arşa degin gendüzinde
1060. zîrâ 'arşıla ferş aralığında / neler var hoż bilürsin şalığında
1061. bu aralıqda var hem felekler / felekler içi toludur melekler
1062. deñizler tağlar şehir beyâbân / kimi köydür 'imâret kimi vîrân
1063. bazârlar var dükânlar hem sarâyalar / hâcîlar begler ü yoħsul u baylar
1064. dağı sultânlarla hem vezîrler / sözile niçe ağızlar kazırlar
1065. bulardan soñra uçmağa şamular / bu mülk içinde hep bunlar kamu var
1066. bular kim zıkr olındı ger eriseñ / tenüñ içinde vardur isteriseñ
1067. er oldur bunları gendüde bula / pes andan beñzer ol bir yaħşı kula
1068. bu resme bilicek er gendüzünü / çalaptan bile ol özini
1069. bu sözden ma'rifet ehlin diyeler / ademden 'âlim olmaya diyeler
1070. çu ismüñ 'âlim oldı i dilârâm / haqı bilmekde sende kıl arâm
47b
- elbâb-ı sâmin-i vaşf-ı âdem**
1071. nedür sekizinci bâb içinde aĝâz / yine kılsun haţib olğılı serâĝâz
1072. görüñ bir ademüñ vaşfında i yâr / nice vaz' eylemişlerdür ulular
1073. çu didiler ulular andanki ferşdür / aña degin ki gök üstinde 'arşdur

1074. pes andan on sekiz biñ burcdurur / ki 'arş üstinde durmuşdur muhkem
1075. dağı hem degme burc içinde i yâr / müzeyyen on sekiz biñ derece var
1076. dağı her derece içinde sen bil / mu'ayyen on sekiz biñ aşlu kandil
1077. ki her bir kandilüñ kiñligi i yâr / rivâyetdür ki yitmiş dünyâca var
1078. bular her birisi haq haznesidür / bunı taḥkik bilen tañrı ḥâşidur
1079. zîrakim halk dilinde ḥaş kuldur / ki dirler on sekiz biñ 'âlem oldur
1080. gel imdi ademüñ sen vaşfına gir / getürme gey şaḳın söz yüzine gir
1081. pes evvel kamu tenden yukaru baş / kılpdur haq anı her a'zâya baş
1082. çu baş ol hazneler vaşfidur i yâr / zîra baş üzre toḳuz ḥâşiyet var
- 48a
1083. 'aḳıl uş fehm işitmek bilişmek / dîzârı görmegi bilmek sevişmek
1084. bularuñ turacak yirleri başdur / haḳîkatde bilüñ kim baş 'arşdur
1085. çu 'arşdan aşağa 'arż oldı uçmaḳ / pes andan vâcib oldı sözün açmaḳ
1086. ten içinde gönül uçmağa beñzer / müzeyyendür bezenmiş bağa beñzer
1087. firâsetler durur andan haberler / hem andan irişür câna eserler
1088. pes andan aşağa var yidi gökler / kalur ḥayrân aña uşlar u ögler
1089. mişâlinendağı uş yidi ḳatdur / biri evvel deri ikinci etdür
1090. tamardur ḳandur siñir süñükdür / añadeñ yidi olur kim ilikdür
1091. bular hem yidi göge beñzer i yâr / çu gökden aşağa bildüñ ki yir var
1092. çu yiryüzinde vardur dört dürlü âteş / mişâlin ten içinde iste şataş
1093. nedür dünyâ içindeki âteşler / ki dün gün turmaz anlar dâyim işler
1094. pes evvel odı bil bellü hacerde / ikinci odı sen iste şecerde
- (Vakıa 71-72) أَفْرَاسِيَةَ النَّارِ الَّتِي تُورُونَ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا
- 48b
1095. üçüncü od-ı ra'duñ bil be-zinhâr / çu dördüncü tamu odıdur i yâr

(Bakara=19-24) وَرَعْدٍ وَبَرْقٍ-وَالسَّوَابِغِ وَالنَّارِ الَّتِي

1096. bu dört âteş ki zikr olındı bunda / mişâli var durur bellü bu tende
1097. pes evvel ma' de odıdur anı bil / ikinci şehvet odıdur hazer kıl
1098. üçüncü şevk odıdur bellü muhkem / çu dördüncü maḥabbet odıdur hem
1099. daḥı hem dünyâda kim vardur taḡlar / mişâldür süñükler başı baḡlar
1100. daḥı var dünyâ içre yidi deryâ / muvâfıkdur aña gel gör bu deryâ
1101. iki gözler kıılır birbirin fark / zihî deryâ ki görmekten kıılır ğark
1102. iki kulaḡdur işitmekte bunlar / iki deryâ daḥı bunlardururlar
1103. bu deryânuñ bişincisi nedür bil / gözile ğark ider hep söylese dil
1104. çu altıncısı kurşakḡdur bu deryâ / arıtmaḡda ciger yavlak beriyyâ
1105. yidincisi qarındur dir ulular / ta'âmlar ğark olur içinde arlar
1106. işit dünyâda ırmaḡlar ki tekdür / aḡan gözler yaşı hep aña deñdür
49a
1107. cihânda köyleri gör nelerüñdür / ḡaḡıḡatde senüñ endâmlaruñdur
1108. daḥı hem dünyâda vardur aḡaşlar / mişâli tende parmaḡlardur işler
1109. cihânda her nebâtuñ bitdügi bil / özüñde kııllaruñdur aña temşil
1110. daḥı hem dünyâda dört dürlü şü var / bu ten içinde aña deñ şü var
1111. pes evvel tatlu şulardur cihânda / mişâli anuñ aḡız şuyı bunda
1112. ikinci acı şulardur ḡû meşḡr / bedenden mişli bu gözler yaşıdur
1113. üçüncü kuyı şuyıdurur i yâr / aña temşil oldı burnuñ şuyı var
1114. çu dördüncü yir şular boyıdur / mişâli tende uş kulaḡ şuyı dur
1115. daḥı dünyâda mü'min var küfür var / muvâfıḡ analara tenden toḡur var
1116. çu ilhâm geldi mü'mine muvâfıḡ / bedende vesvese ol küfr-i münâfıḡ
1117. daḥı dünyâda dört dürlü eser yil / ki bir sa'atde biñ menzil keser yil

1118. anuñ mişline tenüñ naqlü vardır / bilür ol gişiler kim 'aqlı vardır
1119. bebûr oldı çu evvel yilüñ ismi / ikincinüñ şabâdur bellü kısmı
49b
1120. cenûb eydür üçünciye ulular / şimâldür dördücisin bahtulular
1121. eser dünyâ içine işbu yıllar / karar itmez ve aylar u ve yıllar
1122. gel imdi tendeki yıllar nedür bil / ne resme geldi anuñ üzre te'vil
1123. ten içinde dağı dört dürlü yıl var / eser turmaz müdâm bunlar da i yâr
1124. birine cânube eydürler evvel / ki adem yidügin sürer mükemmel
1125. döker kurşağa çun oldur karargâh / ikinci hâzımadur andan agâh
1126. dağı var yidi kat yir kılmış arâm / taban bu yire beñzer i dilârâm
1127. yine var dünyâda 'ilmile ay gün / karar itmez yürür her düni her gün
1128. bu tende ma'rifet güne meşeldür / 'akıl ay gibidür nûrı ezeldür
1129. 'ilim yılduzlara beñzer dimişler / bu sırrı añlayanlar böyle işler
1130. dağı iki deñiz var bu cihânda / biri acı biri tatlu nihânda
1131. bular biri birinden hiç yarılmaz / velîkin biri birine karılmaz

1132. nitekim haq te'âlâ kıldı izhâr / sözi kur'anıla sâbit kılmış i yâr

50a

(Rahmân = 19-20) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ

1133. nedür bu ten içinde aña temsil / meşâyih nice kılmış anı te'vil
1134. acı dur göz yaşı bilür bilürler / karık şuyını tatlu dir ulular
1135. zîra göz aşlı yağdandır i dildâr / çu yağdağı tuza muhtâcdur i yâr
1136. eger göz yaşı acı olmayaydı / yiyeydi bu göz katlanmayaydı
1137. karık şuyı eger tatlu olmayadı / bu göz külli görmek bulmayadı
1138. bular birbirine katılma i yâr / bu gözler kamusu görmez olurlar
1139. yine hem dünyâda gör neler olur / bulutlar yügrüşir yağmurlar olur

1140. melâlet tende bulıtlar gibidür / bu gözler yaşı yağmurlar gibidür
1141. dağı eksilmek artmak var cihânda / ten içinde kuvvet var nihânda
1142. ki bir dem eksilür bir dem ziyâde / havâledür dâyim aña ziyâde
1143. yine var dünyede kuşlar uçarlar / ki bir sâ'atde biñ menzil geçerler
1144. göñül kuşa beñzer dilcân / bilinmez zerre pervâzında noķşân
50b
1145. bu kuşlar hoz yoruluben olur kem / göñül ermez tefekkürlerde muķkem
1146. dağı dünyâda çoğdur pâdişâhlar / başına urmur altun külâhlar
1147. elinde memleket hüķm eyler ol şâ / ri'ayyetler aña maķkûm u hemrâh
1148. oturur tağtı üzre göñli ma'ûmûr / öñinde yazılır dört yaña menşûr
1149. pes imdi mü'minüñdür göñli sultân / başında tac u tevĥid ehl-i îmân
1150. tâ'atlar tavķ gibi boynında dur hem / îmân egninde ĥil'at gibidür hem
1151. bu endâmlar ri'ayyetler gibidür / okur kur'ân dilinde menşiridür
قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ (آل-İ İmrân = 19)
1152. bu dîn 'âriflerüñ hem milketidür / o tađt mü'minlerüñ yağşı atıdur
1153. binüp bu tağt üzere oturlar / ĥuzâyıla münâcaflar kıllurlar
1154. nitekim ol aliyyü'l- murtazâyâ / şorarlarıdı ĥaķķında rızâyâ
1155. ki tapduđuñ ĥaķı görürmisin sen / bize andan ĥaber virürmisin sen
1156. didikim görmesem tapmayadum / bu dîn gevherlerini tepmeyedüm
51a
1157. dağı bir yıl hevâsı dört faşıldur / kitâbuñ naķlidür bu söz aşıldur
1158. birisi kış biri yaz birisi yaydur / biri güzdür ĥamu ĥalk anda baydur
1159. adem yaz gibidür oğlanlığında / tamâm yay gibi yigitlik çağında
1160. çu kırğılluğ güzdür sürdi emri / kocalık kış gibidür geçdi 'ömri
1161. ĥuzânuñ dünyâda 'alimleri çok / 'ilimden her birinüñ gözleri tok

1162.kimi tefsîr bilür kimi nahv-i luğat / kimi fiğ 'ilmin eydür kim haqîkat

1163.bularuñ mişli nedür bu bedende / beyân itkim bileler anı tende

1164.ağız tatlu acı bulur çu bayık / kıatı yumşak bilür dir el haqâyık

1165.bilür kulağ işitmek göz görmek / elüñ tutmaq bilür ayak yügürmek

1166.bular her birisi bir fenne beñzer / dağı dünyâ mişâline ne beñzer

1167.göñül müftî durur hōş ma'nî şoylar / ne fetvâ kim virür dil anı söyler

1168.dağı hem var yağılarla aqışmaq / gerekdür gişi nefsile toqışmaq

1169.gişikim nefsile toqışa her dem / yağıyla bilişmek oldur âdem

51b

1170.dağı hem dünyâda çok tersâlar var / boyun virmemek aña beñzer i yâr

1171.günâhlar işlemeklikler bihûde / günâhın bilmemek beñzer cühûda

1172.yine dünyâ içinde puta tapmaq / aña beñzer nedür haq yolda şapmaq

1173.dağı hem ka'be var hem beyt-i ma'mûr / göñül andan dağı yigdür tolar nûr

1174.dağı hem mü'minüñ düşmânı kim var / görürlerdür o düşmân hâli düşvâr

1175.bulardan ulu düşmân kimdür iblîs / ol iblîs hâlidür hem bellü telbîs

1176.bu iblîsden ulu düşmân saña hem / iki düşmânlaruñ yar sende muhkem

1177.biri kibr ikincisi hevâdur / bularuñ terki gey yavlağ revâdur

1178.bu iki düşmân iblisden yavuzdur / bular mü'mini azdurmağa uzdur

1179.hevânuñ dilegi baylık râhatlık / cevmerdlik olmasa olur kahtlık

1180.kudûretdür çu kibrüñ dilegi hem / şafâlar buldılar ol zañme merhem

1181.nedür ten dilegi geymek ve toymak / hezar dürlü hırâlîğları toymak

1182.her işi kahtahadur gice gündüz / dilemez kim özine geçüre yüz

52a

1183.sözüm geçse dir irkekde dişide / budur ten dilegi her bir gişide

1184.dağı iblîs dilegi nedür i yâr / kılayın anı dağı işid tekrâr

- 1185.budur iblîs dilegi gör döğüñi / haberlerden işit durur öğüñi
- 1186.şafî men' eyleye göz irdigüni / melûl idüp boza bitmiş öğüni
- 1187.açup fâş eyleye ol gizlü sırrı / dürişe ilerü iletmek şerri
- 1188.bular şeytânîdur kanda varısa / tamulıkdur eger peygamberise
- 1189.kıyâmet kôrhusını añğıl indi / erenler özini bundan yığındı
- 1190.kaçankim işlere mağrûr olasın / gerek bu ayâta mağrûr olasın
(Meryem = 71) قَوْلُهُ تَعَالَى وَأَنْ مِنْكُمْ الْإِسْرَارُ وَهِيَ
- 1191.pes imdi tamudan kurtılmak için / varup cennete uyaqmaqlığıçün
- 1192.tamudan kôrku hak buyruğın tut / yavuz fi'lüñ kamu terk eyle unut
- 1193.tamu hakğında gör hakğı nedür dir / gider göñlüñi ayruğdan hağa vir
- 1194.çalap fermâniçün şeytâna uyma / özün şakla günâhdan oda koyma
52b
- 1195.zîrâ şeytânı düşmândur didi hak / hakîkatdur bu söz yâr-ı muṭlak
- 1196.çalap düşmân didi iblîse i yâr / delîlin uşda yazdum okı tekrâr
- 1197.bilürsin dünyâ sevmek düşmânuñdur / anı terk eylemek bellü senüñdür
- 1198.rivâyetdür nitekim muştâfâdan / nebîler mihteri kân-ı vefâdan
- 1199.didikim dünyâ sevmek bellü bayık / yazuqlar başıdır dir ol hakâyık
- 1200.çu peygamber bu sözi kıldı taqrîr / hakîkat göñlüñe kıl bunı taqrîr
- 1201.nitekim hak te'âlâ virdi bürhân / beyân itdi bu sırrı uşda kur'an
(Naziât = 37-38-39) فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْجَحِيمَ
- 1202.pes imdi dünye işinde olmayanlar / hakîkat dünyâyı ol sevmeyenler
- 1203.göñülde toğrı niyyetler kıurlar / hakuñ hoşnûzlığın andan bulurlar
- 1204.bulardur gideren hem şekk-i şirki / vücûdından giderdi yudı çirki
- 1205.bularuñ üzre hak kıldı hiṭâbı / arıtdı söz yüzün açdı niḳâbı
- 1206.temîz itdi bunı kur'ânıla hak / buları cennete hak kıldı mülhak

53a

1207.tamâm oldu bu söz k̄ur'ânıla hem / okıyanlar bilür vallahu a'lem

1208.işid imdi bu dervîşlikde aḥbâr / ne vaz'a söylemişdür hem ulular

1209.nedür dervîş dimegüñ ma'nisine / maḳâlın ḳo bunuñ var ma'nisine

der-beyân-ı 'izzet-i faḳîr

1210.bilüñ dervîş dimeklik i 'azîz er / faḳîr demek olur ya'nî bu güftâr

1211.faḳîrüñ ma'nisi yoḳlık dimekdür / yok itmek gişi özin çok emekdür

1212.zîrâkim faḳrı allah çün yaratdı / cihânı küliyyet aña aratdı

1213.didî i faḳrı saña oldu destûr / ne yir kim dilerseñ anda var tur

1214.rivâyet ibn-i 'abbâsuñdur i yâr / resûlullah ḳılır dir böyle güftâr

1215.ki destûr oldu faḳra çün gönildi / neyire irdi anuñ ḥâli noldı

1216.irişdi 'arşa çün faḳruñ niyâzı / aña 'arş karşı geldi ḳıldı nâzı

1217.didî kim i faḳır beni ḳabûl it / özüm mesken idin iḳdâmı tûl it

53b

1218.dönüp faḳr eydür i 'arş-ı mu'azzam / ḥuzâ çün seni ḳıldı şöyle a'zam

1219.enâniyyet görünür baña senden / ḳabûli yok bu vechüñ saña benden

1220.pes andan geçdi kürsiye irişdi / ḥaber anuñla nicekim virişdi

1221.sevinüp ḳarşı geldi kürsi i yâr / didî faḳır benden ol ḥaberdâr

1222.döner faḳr eydür aña i dilârâm / özüñde çünki vüs'at ḳılmış arâm

1223.büyüklik görünür senden baña uş / ululıḳ üzre hîç ḳılmazam uş

1224.pes andan daḥı geçdi gel birine / gör anda da ne şuretden görine

1225.irişdi levḥa çün levḥ anı gördi / ḳıvanup 'izzet eyleyüp yügürdi

1226.didî kim levḥ aña i faḳr-ı huşyâr / ḳarâr id beni mesken eylen i yâr

1227.yine faḳr eydür i levḥü müzeyyen / saña zînet naşîb olmuş mu'ayyen

- 1228.çu şaklarsın cihânuñ defterini / bilürsin şamunuñ yirlü yirini
- 1229.bu ‘izzet kim senüñ vardur i dildâr / fakırlık saña kanda olısar yâr
- 1230.irişdi pes kalem katında tırdı / kalem bağdı sevinüp fakrı gördi
54a
- 1231.yügürdi ol fakra ikrâm kıldı / gönilden özin aña râm kıldı .
- 1232.didi i fakrı i menşib-ı merdân / kabûl it beni yirüñ eyledüm cân
- 1233.yine hôtş virdi fakır aña cevâbın / yolunuñ gösterivirdi şevâbın
- 1234.didi kim sende var ulu kerâmet / ululuk sende kılmışdur ikâmet
- 1235.gişiye kim ululuk ola pişe / fakırlık aña ne vechden bilişe
- 1236.bulardan geçdi irdi cennete ol / görüñ cennet aña ne gösterür yol
- 1237.ilerü geldi cennet ‘izzet itdi / muşayyed olmadı fakr aña gitdi
- 1238.şamu gökler firıştahtları düpdüz / aña karşı gelüben vurdılar yüz
- 1239.birine bağmadı söz dimedi hiç / bularuñla fakır baş itmedi piç
- 1240.irişdi âdeme çün gördi âdem / ilerü geldi söyleşdi demâdem
- 1241.didikim i fakır gel kıl bunda arâm / kabûl it beni kim saña yararam
- 1242.dönüp fakr eydür aña i dil ü cân / olısar sende birkaç dürlü noşşân
- 1243.günâh itdüñ haķuñ emrini şoduñ / saña yitmezmi ne dirsın ol oduñ
54b
- 1244.kabûl itmedi fakr adem şıfatın / günâh itdüñ diyüben şodı zâtın
- 1245.pes andan dahı geçdi şodı anı / çok iş gördi niçe yirde nihânı
- 1246.irişdi nûha çünkim devr-i eyyâm / işitdüñ kim nice oldu serencâm
- 1247.çu fakruñ yolu geldi nûha irdi / sevindi nûh bağdı anı gördi
- 1248.ileri geldi ikrâm eyledi hôtş / diler fakruñ şarâbını kıla nûş
- 1249.didi i fakır mesken kıl beni sen / kıvanup fahr idineyin seni ben
- 1250.didi fakr aña i nûh itmedüñ fark / cihânı küliyyet sen eyledüñ gark

1251. du‘â kılduñ cihân öldi yitdi / sebeb olduñ kamu halk sele gitdi
1252. buğur faqrı dilersin özüñe iş / yolundan girü turgıl virme teşvîş
1253. cihânda şol vücûdı isterem ben / ki dürli luţfi andan gösterem ben
1254. kabûl itmedi faqr anı dağı hem / revân oldu nûha çok durdı verhem
1255. yine bu aralıkda kıldı seyrân / delü şeyzâ olup âşüfte hayrân
1256. hezârân hâlden olmışdı haberdâr / dilerdi kim özin kılaydı berdâr
55a
1257. niçelerden haber şordı uzandı / şuña degin kim ol faqrı kazandı
1258. cihânı gezdi hep düpdüz müselleme / mekân isterdi kim turaydı muhkem
1259. çu devrân irdi geldi muştafâya / nebiler mihteri kân-ı vefâya

der-beyân-ı muhammed muştafâ şad-lam-mim

1260. muhammed kim cihân faqrîdür ol şâh / habîbümdür didi ol şâha allah
1261. çu zâhir oldu zâtı bu cihânda / mu‘azzedür o şâh bunda vü anda
1262. anuñ vaşfinda ‘âcizdür kamu dil / haqîkatdür bu sözi bellü bilgil
1263. irişdi devr-i eyyâm oldu menşûr / ki peydâ oldu bu ‘âlemde ol nûr
1264. münevver eyledi külli cihânı / kudûretden şafâ kıldı nihânı
1265. o şâhuñ şemsi çüm kim kıldı tal‘at / müzeyyen oldu ‘âlem geydi hil‘at
1266. göricek cümle ol şekker şinâsı / mu‘attal oldu küfrüñ aşinâsı
1267. cihâna çün kadem başdı muhammed / kodı ol bunda islâmı muhalled
1268. mu‘ayyen oldu çün nûr aşikâre / diler faqr anı getüre şikâre
55b
1269. irişdi faqr-i ‘âlem meşar-ı cûd / bihamdillah ki zâtuñ oldu mevcûd
1270. kabûl it beni i şâh-ı mu‘azzam / senüñçün geldüm i dildâr-ı a‘zam
1271. habîbullah çüni bu sırrı tıydı / aña râm oldu bu sözine uydı
1272. kabûl itdi resûl çün bildi faqrı / sevinüp didikim el-fakru faqrî

(Hadis)

الْفَقْرُ غَيْرُكَ وَوَجْهُ الْفَخْرِ

1273. karar itdi fakir buldı mekânı / nider ol zerre için buldı kânı

1274. çu fahr itdi fakirdan hak resûli / buyurdu fakriçün ol dîn uşûli

1275. ki her kim şıdqla fakra durişe / gümânsuz menzili haqqa irişe

(Fâkir = 15)

إِذَا أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ

1276. pes imdi vâcib oldu i dilârâm / kılavuz fakr işiginde biz arâm

1277. çu fahrüm didi fakra hak habibi / fakirdur cümle derdüñ hep tabîbi

1278. bürâzer derdüñe dermânuñ iste / ko terk id küfri var îmânuñ iste

1279. kudüretten özüñ eylegil pâk / yüzüñ ululara hâk eylegil hâk

56a

1280. düş ayaklara yüzüñ ur tabîbe / tabîb irişdüre seni habîbe

1281. tamâmına yitişdi sözüñ aşlı / **bihamdillah** tamâm itdük bu faşlı

faşl

1282. gel imdi añla bu tedbîr ü râyı / gider göñlüñde ki kibr ü riyâyı

1283. işit bu naqlimüñ taqrîrin i yâr / bu sözümden benüm olgıl haberdâr

1284. **bihamdillah** ki nazım oldu maqâlat / okuyanlarda hiç kalmaz sekâlet

1285. tamâmet şerh olupdur dervîş hâli / kamu zikr eyledüm her bir maqâli

1286. ki ya^{nî} istedüm derdüme çâre / velî küstâhlık itdüm ben biçâre

1287. bilürem ben işde ger yañıldum / ki söz ehliyile bile añıldum

1288. benüm ne kudretüm olaydı i yâr / ki kılaydum bu söz yüzinde tekrâr

1289. veliçün şî'r okımağa özendüm / bu yolda ya^{nî} kim nesne kazandum

1290. durişdüm harc idüp fikr ü râyim / ki sözler köşesinde ola sarâyum

1291. çu ben kanda vü ya şî'r-i tabî'at / ki kılaydum bunuñ gibi bedî'at

56b

1292. velî hâlince her bir gişi özin / şatar maqbûl ola dillerde sözün

1293. kaçan bülbül olur turgay çemende / ki şâh yerini kanda tuta bende

- 1294.velî fikr eyledüm bir hûş hayâlet / ögüme düşdi fi'l-hâl işbu hâlet
- 1295.taşavvur eyledüm bunı tıyınca / ki kullar yügrüşür şâhı şuyınca
- 1296.nola bendağı şâhı gözleyecek / anuñ gitdügi yolu izleyecek
- 1297.şu kul kim şâhını 'ışkıla soylar / mu'ayyendür ki şâhlar kula söyler
- 1298.bil imdi şâhımı sen bellü kimdür / anuñ derdile bu gönülüm saqımdür
- 1299.ma'âni güline bülbüldür ol şâh / kamu bülbüller anuñçün kıılır ah
- 1300.celâleddin-i mevlâna-yı đzam / ki oldur mefhar-ı merd-i mu'ażzam
- 1301.nizâmeddîn-i sa'dî hoca 'aţtar / buları ma'nî baħrin kııldı settâr
- 1302.bularuñ tâbi'îdür oğlıdur hem / dehânî aħmedî şeyh oğlıdur hem
- 1303.benüm dağı bular şâhum dururlar / kimi şemsüm kimi mâhum dururlar
- 1304.buları görmedin ben kııldum arâm / sözinde bellüdür her bir dilârâm
- 57a
- 1305.silik.....
- 1306.silik.....
- 1307.taķâzâ eyledi gönülümözendi / ki bunlar her biri kazandı
- 1308.nola sendağı bu ma'nî yolında / biraz harc eyleseñ fikri yolında
- 1309.dürişseñ bir zamân kim bile i yâr / olayduñ ma'nî yolından haberdâr
- 1310.dürüşdüm vüs' ü fâķat yitdügince / uzak yolda ķarınca gitdügince
- 1311.mekesler fil yükin ķanda götüre / gedâ sultânıla nice otura
- 1312.velikin bu ķadar vardur firâset / zamâne virdügince hâl-i fırsat
- 1313.ķara ev görüp alacuk yakımayavuz / tecâvüz idüp aña aķımayavuz
- 1314.gerekdür gişi yorganca kösile / fesâdın terk idüp az az kösile
- târîh-i kitâb**
- 1315.bize vâcibdür imdi gül endâm / bu sözi âħir itmekte serencâm

1316.neye irişdi hicretten hisâbı / kamer kaç yıldan almışdur nişâbı

1317.sekiz yüz on ikinci yılda i yâr / muharrem ahirindeydi bu güftâr

57b

1318.tamâm oldu bu sözüñ aşlı ma'dûm / 'arabca neşriken oқındı manzûm

1319.velikin ma'nî tağyîr olmadı hiç / ma'âni kanda varsa olmaya piç

1320.dilinde her kimüñ ma'nî ola pâk / cihânda ol gişi olmaya ğamnâk

1321.ma'âni menziline kim dürişe / mu'ayyen dürlü maқşûda irişe

1322.dürişi gör haţib oğlı bu tuşde / hebâ olmaz emeklerüñ bu işde

1323.hevâyiseñ emeklerüñ hebâdur / hevânuñ terki pes yavlaқ revâdur

1324.revâsın gözlemek gerek her iřüñ / devâsın gözlegil her bir döniřüñ

1325.sözi haţm eyle imdi muhtaşar kıl / daқıkin gözleyüp 'aynuñ başar kıl

1326.sözüñ mühürle allah adıla sen / yüzüñ ur yire allahı dile sen

1327.ki yüz şuyın vire saña hudâvend / çalap fażl ide boynuñdan gide bend

der-beyân-ı medh-i şânî

1328.elâ i dilder-i maĥbûb u dâne / zamâne görmedi senden yigâne

1329.mu'azzez kıldı haқ seni cihânda / cihân ĥalkını kılsun saña bende

58a

1330.berî olsun vücûduñdan belâlar / saña yalvarı gelsün mübtelâlar

1331.ferâğat ol yi iç kıl şâzumânı / şafâ vü zevkıla geçür zamânı

1332.çu fırsat virdi al 'işret sür i yâr / zamâne kimseye olmaz vefâdâr

1333.vefâ kılmaz cihân hiç kimseye bul / cefâsıla düşer her yirde maқbûl

1334.taпуña çünki ma'lûmdur bu esrâr / ne hâcet ben kılaydum bunu tekrâr

1335.velikin ger eyü ger yatlu gelür / bireğüden işitmek taţlu gelür

1336.ne ola kim anı sen bilmeyesin / ya ne cünbiş ola kim kılmayasın

1337. velî bu ittifâkuñ aşlı i yâr / kıluram gendü hâlüm saña izhâr
1338. çu bağrum süriyü geldüm kapuña / riyâsuz bende olmışam tapuña
1339. çu bildüm kaşıram hizmetde ma'yûb / kerem kıl geç günâhumdan i maḥbûb
1340. hezârân şad hezâr benüm bigi kul / kemîn olsun saña sen müstedâm ol
1341. eyü aduñ kitâblarda yazılsun / dilemeyenlerüñ yüzi yüzilsün
1342. humâ-yı devletüñ manşûr olsun / saña düşmân olanlar maḥhûr olsun
- 58b**
1343. ne maḥşûduñ ki var olsun müyesser / bez endişelerüñ olsun makedder
1344. zamâne güci olmasun saña yâr / özüñe devletüñ olsun vefâdâr
1345. bağışlasın güzel kuzuñı allah / murâdın gör cihânda kılmagıl ah
1346. huzâvendâ kerîmâ rahmeti bu / şahumçün bu du'âyı eyle maḥbûl
1347. kitâbuñ hatm olsun bunda i yâr / du'âyıla tamâm olsun bu güftâr
1348. ilahi rahmet irişdür aña sen / ki bu söz eksüginde kıla ihsân
1349. tamâm ide sözüñ eksüklerini / huzâyâ cennet id anuñ yirini
- medḥ-i kitâb**
1350. tamâm oldu kitâb elḥamdülillah / açıldı her niḳâb elḥamdülillah
1351. çalap luḳfıla bu gönül gözinden / sürildi gitdi ḥâb elḥamdülillah
1352. maḳâlat nazmıla zıkr olmağını / huzâ kıldı nişâb elḥamdülillah
1353. ezel bezminde bu diller ucına / dirildi bu hisâb elḥamdülillah
1354. gönile şayḳal urup her nazardan / kıldı bu ḥiṭâb elḥamdülillah
- 59a**
1355. sözi şoyladum aşlınca tamâmet / çu kıldum heştü bâb elḥamdülillah
1356. ḥaḳa şükür eylekim saña açıldı / 'ilimden fetḥu bâb elḥamdülillah
1357. mu'ayyen saña rahmetdur bu kısmet / zihî cennet meâb elḥamdülillah
1358. mefâ'ilin mefâ'ilin mefâ'il / tamâm oldu kitâb elḥamdülillah

1359.oğıyanı yazanı yazduranı / rađmetüñle yarlıgâğıl ya ğanı

1360.fetđ ide fettâğ-ı 'âlem bâb-ı rağmetler aña / men ğarîb-i ĥâkisârı bir du'âyıla
aña

1361.ider rağmet eylesün ol ğışinüñ cânına / du'â ider bunı yazup yazduranıñ
cânına

SÖZLÜK

apış-	: Apışlarını açmak 185/2
assı	: Yarar, çıkar, kazanç 545/1
ayırtlaş-	: Ayrılmak 728/2
ayruh	: 1. Başka, diğer 474/2
ayruhsı	: Başka, başka türlü, farklı 229/2
ayruk	: 1. Başka, diğer 2. Artık, bundan sonra 180/2
bay	: 1. Zengin 2. Soylu 174/1
bayık	: Açık, belli, gerçek, kuşkusuz 94/1
beñdeş	: Eş, benzer, emsal 32/1
berk	: 1. Sağlam, sıkı 2. Katı, sert 3. Hızlı 972/1
berkit-	: Sağlamlaştırmak 232/1
çalap	: Tanrı, Allah 121/2
çav	: 1. Yüksek ses
kov çav	: dedikodu 561/2
çohum	: Toplu, toplu olarak bir arada bulunan 580/2
degme	: Her, her bir, herhangi bir, gelişigüzel 2. Beğenilmiş, seçilmiş
delim	: Çok, bir çok, fazla 221/2
demren	: Okun ucuna geçirilen demir yada kemik parçası 589/1
deriş-	: Toplanmak, derilmek 493/1
dirgen-	: Dayanmak, istinat etmek 37/1
dükeli	: Hep, hepsi, bütün 345/1
dümük-	: Meşgul olmak, uğraşmak 909/2
dün	: Gece 315/1
dürüş-	: Çalışmak, çabalamak 2. Mücadele etmek 667/2
egin	: Sırt, arka 1150/2
ekl şurb	: yeme içme 749/1
esleme-	: Aldırış etmemek, dinlenmemek 275/1
eşle-	: Bir araya getirmek, toplamak 203/2
eyit-	: Söylemek, demek, anlatmak 8/2
gendü	: Kendi 44/2
gendüzi	: Kendisi, zâtı, şahsı, nefsi 497/1
geñez	: Kolay 40/2
gey	: 1. Çok, pek, gayet 2. İyi, hakkıyla 3. Uygun, layık 4. Büyük 102/2
gıllığış	: Kin ve hile 628/2
göndür-	: Göndermek 315/2
göñel-	: Yönelmek, yüzünü döndermek 724/2
gönen-	: Nimete, refaha kavuşmak, sevinmek 293/1
göñil-	: göñel- 548/1
görklü	: Güzel, temiz, iyi, gösterişli 609/2
göyün-	: Yanmak 350/2
güvegülik	: Güveylik 31/2
ır-	: Ayırmak, cüda kılmak 62/1
irak	: Uzak 117/1

ışşı	: Sıcaklık, hararet 2. Sıcak 285/1
ilt-	: İletmek, götürmek, eriştirmek 968/1
irde-	: Araştırmak, incelemek, denetlemek 973/2
irgür-	: Ulaştırmak, eriştirmek 46/1
issi	: Sahip, malik 241/1
iv-	: Acele etmek 117/2
kağı-	: 1. Öfkelenmek 2. Karşı gelmek 3. Azarlamak 133/1
kamu	: Bütün, hep, her, herkes 40/2
kanda	: Nerede, nereye 287/2
kankı	: Hangi 227/2
kamı	: Hani, nerede 259/1
karık	: Oyuk, yarık 1134/2
karıl-	: Karışmak, karıştırılmak 1131/2
katı	: 1. Çok, çok fazla, pek şiddetli 2. Ağır, acı 3. Sert, kırıcı 47/1
keñgel	: Alay, şaka, eğlence 278/1
kıç	: Arka, son 569/2
kıgır-	: Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak 266/1
kıldan kıla	: İnceden inceye 266/1
kısk	: 1. Darlık 2. Dar yer 787/1
kıvan-	: 1. Övünmek 2. Heveslenmek 405/1
kov	: Arkadan çekiştirme, yerme
kov çav	: Dedikodu 561/2
kösil-	: Uzanmak, ayağını uzatmak 1314/1
kösilt-	: Uzatmak, ayağını uzatmak 550/2
mısmıl	: 1. Temiz, pak 2. Ağır, gevşek 302/1
nişde	: Nerede 688/1
nişe	: Niçin, nasıl 759/2
od	: Ateş 314/2
ög	: Akıl, hatır, zihin 1088/2
ögüt-	: Öğütmek 272/1
öküş	: Çok, fazla 47/2
öz	: 1. Nefis, zat, kendisi 2. İç, bir şeyin içi 824/2
özge	: Başka, gayri 666/2
pes	: 1. Şimdi, o halde, bunun üzerine 2. Sonra 3. Sonunda 27/2
şağış	: Sayı, adet, mikdar 722/2
şalık	: Sağlık, esenlik 1060/2
şaykal	: Cila, süs, bezek
şaykal ur-	: Cilalamak, süslemek 878/2
sere	: Açık ve gergin olan başparmak ile işaret parmağı uçlarının arasındaki uzaklık 728/2
şımak	: 1. Kırmak 2. Bozmak 3. Yıkmak, harap etmek 366/1
şıvış-	: Bir yerden gizlice ayrılmak, kaçmak 560/1
şoyla-	: 1. Tahkik etmek, araştırmak 807; 2. Manzum olarak söylemek 452
sökel	: Hasta 274/1
söyin-	: Sönmek, parlaklığı gitmek 383/1
şu	: Tarz, yol 1295/2

şuvar-	: Sulamak, su vermek 821/2
süci	: 1. Şarap 2. İçki içme 516/1
süñük	: Kemik 1090/1
şeşil-	: Çözölmek 322/2
şam	: Cehennem 339/2
şam	: 1. Huzur, makam, kat 2. Zat, hazret 3. Yüceltme, saygı 298/2
şam	: Dış 683/2
şın-	: Ses çıkarmak, söz söyle- 690/2
şokı-	: 1. Vurmak 2. Kakmak 429/2
şokı-	: Çarpışmak 1168/2
şurğay	: Çayırkuşu, toygar 1293/1
şuş~tüş	: Taraf, yön, cihet 92/1
şam	: Cennet 838/1
şamur-	: Birini korkutarak sarartmak 75/1
şır	: Hırsız 237/1
ş	: Akıl, fikir 1088/2
ş	: 1. Ustaca, uygun 2. Usta, tecrübeli, dikkatli 737/2
şür-	: Üşürtmek 134/2
şiribi-	: Göndermek, irsal etmek 617/2
şığı	: Düşman 804/2
şışı	: İyi, güzel 137/1
şarak	: 1. Hazırlık, levazım 2. Silah 615/2
şarış-	: Yakışmak, uygun gelmek 688/1
şarlığa-	: Suç bağışlamak, mağrifet etmek 1359/2
şarı	: Yardım 729/2
şarar-	: Yeşermek 342/2
şarlu	: Nemli 768/1
şatlu	: Kötü, uğursuz, fena 602/2
şavlak	: Pek, çok, gayet 336/2
şav	: Zayi, yitik, kaybolmuş 143/2
şavuz	: 1. Kötü, fena 2. Sert, çetin, güçlü, keskin, yaman 3. Kötölük 663/2
şay	: Yaz, sıcak mevsim 1159/2
şaz-	: Yazı yazmak 119/1
şaz-	: Günah işle- 682/1
şazdur-	: Günah işletmek 832/2
şazuk	: Günah, cürüm, suç 47/1
şığın-	: Çekinmek, kaçınmak, nefsinin men etmek, sakınmak 308/1
şıgrek	: Daha iyi, üstün, tercih edilir 436/2
şiled-	: Koşmak, acele yürümek 866/1
şıgrüş-	: Koşuşmak 1139/2
şıgür-	: Koşmak, hızlı gitmek 1165/2

SONUÇ

Yaptığım bu tez çalışmasında izlediğim yöntem ve kurallar Hocam Doç.Dr. Gürer Gülsevin'in yapmış olduğu çalışmalardan alındı. Ben de bu yöntemlerin ışığında önce Anadolu Türkçesi dönemine ait '**Bahrü'l-Hakâyık**' adlı 60 varaklık eseri transkribe ettim. 1960 ve 1965 yıllarında byu eser ile ilgili bitirme tezi çalışmaları yapılmıştı. Bu tezleri inceledim. Gerek okunmuş da ve gerekse dil çalışması bakımından eksiklikleri vardı. Transkribe işlemi bittikten sonra eseri Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri bakımından inceledim. Genel olarak bu dönemin özelliklerini yansıtıyordu. Dil özelliklerini imla, fonetik, morfoloji ve kelime grupları ana başlığı altında ele aldım. Mümkün olduğu kadar çok örnek vermeye gayret ettim.

İmla bölümünde, Eski Anadolu Türkçesi imla özelliklerinin metnimizde de aynı şekilde bulunduğunu gördük ve bu yüzden çok örnek vermeye gerek duymadık.

Fonetik bölümünde elimizden geldiği kadar ses özelliklerini çıkarmaya çalıştık. Özellikle ötümlüleşme hadisesine ağırlık verdik.

Morfoloji bölümünde özellikle hal ekleri ve zaman ekleri üzerinde daha detaylı durduk. Hocamın bu konuda geniş çalışmalarının bulunması bizi bu konulara daha detaylı çalışmaya itti.

Kelime gruplarında da elimizden geldiği kadar örnek bulmaya gayret ettik.

Sözlük kısmında '**Bahrü'l-Hakâyık**'ta geçen Eski Anadolu Türkçesine ait kelimeleri metinde geçen anlamları ile yazdık

KAYNAKÇA

- Boz Erdoğan : “**Hakiki Divanı**” (Dil İncelemesi- Kısmi Çevriyazılı Metin) İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Malatya 1996
- Devellioğlu Ferit : “**Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**”, Ankara 1970
- Erkan Mustafa : “**Bahrü’l-Hakâyık Maddesi**”, İslam Ansiklopedisi, Cilt 4, s. 514, İstanbul 1991
- Ertaylan İ. Hikmet : “**Hatiboğlu- Bahrü’l-Hakâyık**”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1960
- Gülsevin Gürer : “**Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde İsim Hal Eklerinin Kullanılışları ve Fonksiyonları**”, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1987
- Gülsevin Gürer : “**Ahmed-i Dâ’î: Miftâhü’l-Cenne**” (Metin- Dil Özellikleri- Söz Dizini), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Malatya 1989
- Gülsevin Gürer : “**Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Teklik İyelik Ekinin Özel Kullanılışı**”, TD. Sayı 466, TDK., Ankara, Ekim 1990, s.187-190
- Gülsevin Gürer : “**Türkçede -sa Şart Gerundiumu (Zarf-fil) Üzerine**”, TD., Sayı 467, TDK., Ankara Kasım 1990. s. 276-279
- Gülsevin Gürer : “**Eski Anadolu Türkçesinin İmlası Üzerine Notlar**”, Tuncer Gülensoy Armağanı, Kayseri 1995
- Gülsevin Gürer : “**Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**” Türk Dil Kurumu Yayınları: 673, Ankara 1997
- Köprülü Fuad : “**Hatiboğlu Maddesi**”, Türkiyat Mecmuası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1967
- Korkmaz Zeynep : “**Marzuban-nâme Tercümesi**”, DTCE. Yayınları, Ankara 1973
- Mansuroğlu Mecdut : “**Das Altosmanische**”, PhTF. I. Wiesbaden 1959
- Şahin Hatice : “**Hatiboğlu, Ferahnâme (Dil Özellikleri-metin-Söz Dizini)**”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Malatya 1993
- Terzi Mehmet : “**Eski Anadolu Türkçesinde Fiil Çekim Ekleri**”, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1988
- Timurtaş F. Kadri : “**Eski Türkiye Türkçesi**”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977
- TDK : “**Tarama Sözlüğü**”, I-VIII. TDK, Ankara 1963-1977

Düzeltilmeler

654 sayısı iki ayrı beyte verilmiş

5 beyit iki defa yazılmış (941-946, 942-947, 943-948, 944-949, 945-950)

1306-1307 aynı beyit

هدايا كتاب تحريم الخمر

بسم الله الرحمن الرحيم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِطَمِّ قَاتُونَ تَكُنْ مِنْ مَنِينِ
وَرَبِّهِمْ قَاتُوا وَيُقِيمُ رَمَاتُ
هَذَا وَذَلِكَ هُوَ لَا خَيْرَ فِيهَا
نِعْمَ مَا يَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ صَنِيعُكَ يَا بَلْبُ
لَيْسَ أَوْلَىٰ مِنْهُ قَوْلُكَ وَدَائِدُ
بِحَقِّ هَذَا نَيْدُ، وَلَا مِنْهُ نَزَائِدُ
وَلَيْسَ تَقَالِيكُمْ تَجِدُ بِحَدِيثِ
بِوَيْزِ قَاتِجِ الشَّرْكَاءِ كَلِمَاتِمْ مَلَاوَيْدِ
دَرْيَانِ نَدِجِ حَكْمَتِمْ لُصُفَاتِمْ

تَقَالِي اللَّهُ تَسْبِحَانِ الصَّكَّ
عَدُوِّي قَاتِيكُمْ حَيَّ تَسْمُورُ
تَسْبِيحُ نَالِكِ تَخْلُوكِ حَاتُورُ
هُمَا تَقَالِي هُوَ هُوَ الْبَابُ هُوَ طُورُ
أَوْلَىٰ مِنْهُ قَوْلُكَ وَدَائِدُ
قَدْ بَطِمُ قَاتُوا بِحَقِّ صَمِّدِ
كَالْمَلِكِ بَرِيضِ الْبَرِّ كَمَا كَلِمَتِ
تَقَالِي قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحْسَنُ
بِوَيْزِ قَاتِجِ الشَّرْكَاءِ كَلِمَاتِمْ مَلَاوَيْدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِطَمِّ قَاتُونَ تَكُنْ مِنْ مَنِينِ
وَرَبِّهِمْ قَاتُوا وَيُقِيمُ رَمَاتُ
هَذَا وَذَلِكَ هُوَ لَا خَيْرَ فِيهَا
نِعْمَ مَا يَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ صَنِيعُكَ يَا بَلْبُ
لَيْسَ أَوْلَىٰ مِنْهُ قَوْلُكَ وَدَائِدُ
بِحَقِّ هَذَا نَيْدُ، وَلَا مِنْهُ نَزَائِدُ
وَلَيْسَ تَقَالِيكُمْ تَجِدُ بِحَدِيثِ
بِوَيْزِ قَاتِجِ الشَّرْكَاءِ كَلِمَاتِمْ مَلَاوَيْدِ
دَرْيَانِ نَدِجِ حَكْمَتِمْ لُصُفَاتِمْ

اینها حق است این خطیب است
 قاضی تمام حاجتگر است و
 کسی که در حق استند تا قله کد
 بجا ده تا هکذا صلوات و زبانی کتاب
 خدا یا مغفور بودا اینه بیوت
 بره تحت فلان بزور و کاکا
 در سبب نظم و ترتیب کتاب
 که ای صاحب العزیز است اول
 سوزی اصلجه سینه هر اش که
 بوضع اینها است بر م
 چون نوشتن که اینند تکلف
 کبریا هر قدر در اینها است
 اول تمام شد است که حق است

چون در اولی می بیند در خطیب
 بجز در اولی استند فصلک و کلام
 این است در حق استند اولی است
 کتاب هم چنانچه بود و قلم است
 قاضی تمام استند بزرگ
 کرمای در حجاب است و کاکا
 که کلوت استند که اینها اول
 نمازی که هر روز پیش کرد
 که سوزی استند تا اینها ای عزیز
 قیامت خود را اول استند
 کبریا اول استند که سببی
 بگر اینم خود استند که هر روز

ایتم فصلک در نای خدا و ند
 بلوی قاضی است و کرم است
 در بیای حق بود اولی است
 خدا استند و زبانی استندی
 اولی استند که صبی کتاب است
 و بجز در هیچ آن تحت و کبری
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای

اینها الله استند که اینها استند
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای
 کرمای در نای استند و کرمای

سکا لک جا اھلک قائمہ سیدہ
 قوی جوش کہ بیٹو دیو سیدہ
 تمام باوق کا جھل ماس
 بھان چون بھار بہ کمالہ
 بچہ بالکلین سوزنہ اول از
 کسے وار بہ غنائک تیزو رک
 بدم عممتو ایکن اگر کوش
 سکا بوسہم غائیک تشبہ ز
 کراخت اول بکین بوزک صفینل
 عرف بیدہ بوسہ چاہیہ ای باز
 کرملا کیشک خود دیو تقدس
 کہ فیما ذلکہ اینٹ بولقہ عمد
 اینٹ بلایند مقصود ای ولاد

بچہ سن غایذ اول دستیم ایک
 اینٹ اول دیو کی تشبہ سیدہ
 کما بوجہ حق الاحراج از
 تہ سیدہ کہ جا فکر بکمالیک
 کہ جمال اولی اتا من بولقہ بعبہ
 لینین صبح علم اتو تک اولت
 ری سبت سن بیدہ لک ستمہ بوزک
 سکون جا اھلک کی بزمہ سیدہ
 دباہ کند و تشو اتا انیفیل
 سکا لذت بوزد بوز بکتر از
 اتا صبح رحمتا اولت حق کفندہ
 بوزیتا ذلک کما صلید مقصود
 سیک ترخندہ نہ بونم کفندہ

50
 دلخوش سوزہ کرستی لیک از
 سخن سوزی غنایک تو رکشیدہ
 اتی حق دوح او را بزوز کک صغندہ
 سن اولتہ کما آتہ زینیکالاس
 ایند نوزہ بالوا قوتب با د
 بوق اولت سوزن اتا لک کوائف
 بومہ سوزن لک بھین صغندہ
 تباقی بقا غان غنایکہ ایسر
 تہ سوز کومینک و کوش کلوف
 کفونجا غیرہ ہی بعبہ دوس
 حدیث تقصیر اتا کک لک
 حالک بزمایسک لک بالیق
 و کوفی کالمیک نیکہ کفندہ

قان بھرتہ دراصلی بھس
 فوج بوز بکلی ہب انیدہ
 پتر لک کما ظرا اول اول بولقہ
 دلخوش خندہ یک بز صونیکالک
 کک لک بید کوشو لک لک یاد
 اشد نوزہ بزمہ جیدہ لک لک
 کہ کک و سیک کند و اشیکہ
 بھانہ بالجاہل لک لک
 در کوش اتا تادہ بکوش کلوف
 صند کوش بید کک بعبہ دوس
 بک سوز لک و لک بوج بک لک
 کتبا دہ سیک لک سوز کفندہ
 و کھلک بالکما وز بزمہ کفندہ

مروت كان انه نفعه علاته
 بيب نلسون انك عشرت زياده
 خدا باغ ناسه اول شاه زاده
 غني نكاه نامي بزور و كرا
 جهان خاني كك ابده آل
 نه كو ظندن كرك مال از موز
 كوز گون هينج غم زنده كمره
 سمن اولسون انك كو خيال باغ
 انجي غصه كم از خنك مال اولسون
 كالي بزركار كوزين آ الله
 آخكه خونج كرم بزركار
 خصوصاً صاحب كمي بوز سركه
 غضندن طوله وقير زده كوزين

فيما

بيت نظم صيگه كتاب

چترينه جهان انجي اول
 ابراه اولسون انك دانندن ابرج
 ديدنه نكده كدر بزور و بونج
 اصله نكده اول كوه صركان
 بيف كوزون بونج اول اول اول
 برونه مخينه نكده نكده نكده
 نه نكده نكده نكده نكده نكده
 كه نكده نكده نكده نكده نكده
 دوش نكده نكده نكده نكده نكده
 ابره كوه نكده نكده نكده نكده
 اول اول نكده نكده نكده نكده
 توبت بونج نكده نكده نكده نكده

كركت عطر اذ تصاب من اذيك ان
 يحب عايد و تارهد و اعايد
 بلو زنا و اوج اوج من لو كشد
 بلو لك فوضي هب غويا
 لواج دعوي قلو لو هتر بوز
 يا اذك كركت من اول ان كرك
 بوسونك تشيح بوق معني بزود
 كو خا كو نو كركت انكا عبقل

در نیتیا و خیر عکیر السلام

البجوب مخدوم يك اس
 شرف بادي كلك كو زلة زلكا
 نكاز اجرا فرقت تعد بيش
 عافی كلكتنيك بيلي سيه

نكاز اهل شننه و من ان كرك
 بتم قوي كه شننه قلده اعراف
 بحك و ايامك ايشان
 ايك بولد دايم تعينا
 بيش زل زلوي و و و و
 ايج او كده هب مقبول الزك
 ايزو و طو اشر صفت كرك
 صفت و نكده و كرك ايزو نقل
 كرك دي سنك بكي و نكاز
 نكرك نكاز او زو هتر نكاز
 مكانه اهل عير طائف و بيش
 نكاز بيلك يه كلك بيش

قريسي مهره و اچره سعيرت
 بنگله بچك نكرك نكاز
 تمامت او ايك نه ايشان
 جن ايك و نه و چه قطب عالم
 جويك بلك بخدمه باي
 بچاي طر و تر الفان بوشين
 مدد و بيشده و نكاز ايشان
 ختا بوزكوف ضم رعبيرين
 اكرك نكرك بويك بويت بوشين
 بچك نكرك و نكرك و نكرك
 بوشين بزك انا كلك او بچك
 بچك نكرك بوشين خضر و نكرك
 بچك نكرك بوشين او بچك

نكاز نكرك ايجات كلك نكرك
 بلك نكرك نكرك ايشان
 طريقت اهل ك خوب تر ايشان
 بچك نكرك ايشان ايشان
 بچك نكرك نكرك نكرك
 بچك نكرك نكرك نكرك
 بچك نكرك نكرك نكرك
 بچك نكرك نكرك نكرك
 بچك نكرك نكرك نكرك
 بچك نكرك نكرك نكرك

بَعثُوا لِي قُلُوبًا لَمْ يَدْعُوا بِهِ نَارًا
 قُلُوبًا يَفُوقُ مَقَادِيرَ كُتُبِكُمْ
 دَرَسَتْ آيَاتُ الْيُفُوقِ مَكْرَاهٍ
 أَوْ يَتَكَلَّمُ بِإِيمَانِكَ تَرْبِيعًا
 أَوْ يَنْبَغِي مِنْ قُدْرَتِكَ إِظْهَارًا
 تَأْمُرُ بِالْإِدْوَانِ وَالْمُقَدَّرِ فَرَقًا
 جَلْبَ قَوْلِهِ خُشْيًا خَلْقًا شِدَّةً
 إِنَّمَا اللَّهُ أَيْدِي ذُرِّيَّتِهِ مُنْقَلِبًا
 بِرِزْقِهِ وَيُنَزِّلُ الْإِنْفَالًا وَرِزْقًا
 تَرْتَعِبُ إِجْرًا أَوَّلًا فَتَعْرِفُ بِهِ
 الْأَوَّلَ وَرِزْقًا مَقَامَ تَرْبِيعِ الْإِيمَانِ
 تَبَيَّنَ ذَلِكَ مَقَامِي كَيْفَ يَكُونُ
 حُدُوثُ قَدْرِهِ وَتَكْرِيمُ مَعْرُوفِهِ اللَّهُ

يُعَلِّمُكَ شَرْحِي وَأَوْلَ قُلُوبِ الْفَاهِمِينَ
 أَيْ مَن تَوَقَّفَ عَلَى الْغَايَةِ طَلَبَتْ مَعَهُ
 إِتْرَةً عَقْلًا كَيْفَ تُوَفِّي مَقَامِي
 كَرِهَتْ قَوْلًا أَوْ تَأْمُرُ وَتَعْبُ
 حَقِيقَتُهَا جَمْعُ مَا وَفَّقَ الْفَاهِمِينَ
 فَلْيَتَوَقَّفُوا قَبْلَ نَدْوَةِ مَقَامِي
 تَأْمُرُ أَيْدِي مَحْمُودَةٍ حَقِيقَتُهُ
 وَكَوْنُهَا كَيْفَ أَيْدِي يَوْمَ يَقَامُ
 تَرْتَعِبُ كَيْفَ تَرْتَعِبُ الْإِنْفَالُ وَرِزْقًا
 كَرِهَتْ قَدْرَ حَقِيقَتِهِ بِرِزْقِهِ
 بِجَمَابِلِهِ كَتَوَضُّعِهِ الْكَلْبُ لِخَبْرِهِ
 وَكَلْدَانِهِ كَتَبْنِي وَالْمَنْشَأُ اللَّهُ

٧٥
 بِجَاهَةِ الْخَيْرِ قَوْلًا بِدِينِهِ
 حَقْلًا سِرًّا بِخَيْرِ قُدْرَتِهِ طَلَبَتْ
 قَوْلَتْ قَلْبًا كَيْفَ تُوَفِّي مَقَامِي
 سَلَّمَ عَالَمَةً غَايَةَ دَرْجَتِي
 نَالَتْ لَكِنَّهُ حَقِيقَتُهُ لَدَيْمٌ
 سَكَّرَتْ قَوْلَهُ مَن جَاءَتْهُ عَنَابِي
 قَوْلًا كَمَا لَدُنِّي سَيِّدِي لَدَا
 كَسَّرَتْ قَوْلَهُ بِخَيْرِ مَقَامِي
 فَذَعِبَتْ بِرِزْقِهِ جَمَامَ كَيْفَتِهِ
 نَجَّاتُ كَوْنِهِ مَن يَلْدَاهُ رِيحُ
 تَبَيَّنَ الْإِيمَانُ أَوْ قَامَ حَقِيقَتُهُ
 وَكَرِهَتْ هَذَا كَيْفَ الْمَنْشَأُ لَدَيْمٌ
 الْبَابُ الْكَافِي فِي الْعُقُودِ وَالْمَقَامِ

نَسَبَكَ حَقِيقَتُهُ كَمَا قَوْلُهُ نُوْبُودِي
 عَدُوْلِي كَيْفَ تَهْتَدِي لِي طَبَقَاتِي
 أَوْ يَنْبَغِي أَوْلَ مَقَامِي إِذَا لَيْسَ بِشَيْءٍ
 بِرِزْقٍ أَوْ لَدُنِّي عَسْرًا أَيْ لَيْسَ بِشَيْءٍ
 سَيِّدِي جَمَامَ كَيْفَ يَكُونُ يَدَيْمٌ
 وَيَلْدَانُ كَيْفَ يَجْعَلُهُ يَقَابِلِي
 بِرِزْقِهِ كَيْفَ سَيِّدِي إِذَا لَيْسَ لَدُنِّي
 حَقِيقَتُهُ لَدُنِّي وَرِزْقُهُ كَيْفَ يَكُونُ
 الْإِيمَانُ لِي مَقَامِي جَمَامَ كَيْفَتِي
 وَكَيْفَ كَيْفَتِهِ أَوْلَ دَرْجَتِي قَامِي
 مَعْنَى الْكَلْبُ كَيْفَ يَكُونُ قَامِي
 تَبَيَّنَ هَذَا بِرِزْقِهِ كَيْفَ يَكُونُ

قوله تعالى لا يغفر الله ذنوبهم ولا يهديهم إلى صراط مستقيم

بشر الله بما يا ايمان اهله في شئ

متأنيف كقوله لا يهديهم صراط مستقيم

بمؤذنه صفة من يهديهم كقوله

ايان طاعت ذنوبهم كقوله

يهدى من يهديهم كقوله

ويلم يهديهم في صراط مستقيم

قوله تعالى واذا اخذتم من الدين قسطا فما مضى

دعي يومئذ يومئذ يومئذ يومئذ

بذمة ما زادوا على ما كان

كقوله يومئذ يومئذ يومئذ

بأن يؤخذ من الدين قسطا فما مضى

صحيح او قالوا بل اياهم

قوله تعالى ان الله لا يهدي القوم الضالين

بطلدته في انه ايمان خوفا على ذنوب

ايان عقل ذنوبه منها ما يقرب منه

دعي يومئذ يومئذ يومئذ يومئذ

بطلدته يومئذ يومئذ يومئذ

كقوله ان الله لا يهدي القوم الضالين

وكوفي كقوله لا يهديهم صراط مستقيم

ايان يهدى من يهديهم كقوله

ويلم يهديهم في صراط مستقيم

قوله تعالى ان الله لا يهدي القوم الضالين

بأن يؤخذ من الدين قسطا فما مضى

صحيح او قالوا بل اياهم

بطلدته يومئذ يومئذ يومئذ

ايعقل اني بوبندي دون صفه
 تليكن بربدي معني و تشكو
 امان احصه سركران برين
 قلمنا نكل انكار خشفه
 كه حكم الذي بين اول سور الله
 قوله عسا انت بالله و ملكه و كنيه
 حد نك سفيني سكران اوله
 عتافي اليه بزنا في بنوع
 يفتوا لاهه باللك بلتر
 بكوني ديدك بك ايتندر
 حذرك بوبصنا اوزان ايدالم
 فرشتها دراهه عسا انموس
 قيات كيه تحبتي عسا بلتر
 عيون سرنديت لاروني سماندر

در بيان اعتقاد خدا جل جلاله

چون سوزن جلك بوقلوي
 خفايه از انكوي سركانه سني

آنك قيدي ايرخي قلك نيز
 اكا اوش كيشه بذك ساندرا
 جالي ذخرا زور كيدما ياني
 كسا يترك ايدمان يونكا كيت
 اعتقل سلكا ندمان تايب ستر
 كه يعني عقل كنده و در ساقبول
 ته تايب قاله نه ساه تيرنده

در بيان تشبیه الاكساف

مثل قويم ايتندر بوحسنه
 جوي ليس اغند زخسته ديلجي
 چن كوخند ز غيب لسه كاهه
 دغي ليكن امان نشيخه لدر
 عقيده كه اودن كج كسا
 عتقاد خزنه دار جوي از سبه
 استر بياكون طهره ايلجي
 بهر سوزني تندر خشي آتاه
 عتقاد بچيده ايلس لوز ايتندر
 بوزايت كوسه اوده سواد چس

كه زمان اصل ايتندر بلك سيز
 وليكن تشبها نك صلي كاندرا
 كيني كيم اياهه قنده ساه
 صغير بوشكي كوكله بركيت
 داي صفتنك تايب ستر
 نوصحت اخرا امان سيله بر اول
 چن سلكان عيب لسا سترندوا

ایستدک حق ستر و در دریا بیاید
 چنانچه غلده که مصوم اریخ
 چنانچه که غلده را بر بند بکاره
 بر او می چشک حق بینه قیصر دیک
 بگوشن ستنکه هیچ ایچک آر نشتر
 ایچک بخل حسد دان لطیفک دور
 ستره کلای غرایفک خیر اف
 طعمه که کوله هم قهقهه سا دور
 ستر ایچکسا غر ضله دور و لاک چش
 آله ستر و لکدان غند ستر کر
 یاسر نولرک حقیقه ایبله سینی
 یه ستر کلینی تره کله چجان وار
 بیکر ایقله کوی المیز سینی
 که باورن که به بضمیر کر ایچک
 کیر و ایقله کر ایچک اختیار یک
 بوی کلانه کر اول باقی داره
 بچک دان و یون فلدک قله صر
 از صند بر او و غشی کوشتر
 اقرب دور ایچکنا ایچک غل دور
 چوق المیزین و کلک ستر ایچک
 بجم بیلغ غشی نف دور
 تاره کلچک هر چیشک شتر
 که قلمر هیچ سوز لوز نه ستر
 دل ایچک کله کلک بیکر سینی
 ته قالی سینی میانه کله چجان وار
 کالین ستر سینی هیچ المیزین

بگوشن بنگار آرد و سیکه داره
 بایچه ستره کو خند ز کجا دور
 سینی کوشن ستر اول و تره جانی
 ستر کلایه با ستر کمالک کور
 در میان ایفتاد کله یک علم الکلام
 فرشته کله همدانم نیصای
 قوی خند ستر ایچک ستر کر
 ایچک سینی آدینرک ایچک سینی
 قوی ایچدی بکن کر خالتم
 در میان ایفتاد اینها صلوات الله علیهم اجمعین
 کیر و در کوشن ستر کوشن
 بیکر هر ی کله بیکر کوشن
 بگوشن کلایه کوشن ستر
 قوی کلایه کوشن ستر کوشن

برکات اهل اولاد دنده خوردار
 دوی کون کند و کوی بند در کز
 بلو کون انگری بودن چکاره
 بر اندی بر کوی بزگزیر آبر
 قونک دوی بز کز نو بلو
حکایت عیسی علیه السلام
 سچ چون کل زبینه دند چشم
 کتخ فلدن اچلم او کس درم
 ولکن کذند قات اچی
 دعا فلدن شهیدی دوی بی بی
 دم بوسن زنده شل قات بی
 خور دوی بوسن زدن اول خور کار
 بکار زنده کتخ اولد کاسا

تهنیل بکلو اولدی ته سو کار
 ته بیلدی کوی نه کس دیک
 چلب کتزه هب یولو بوی
 نضیم وارده کرایه قورلنده مطلق
 بر اندی مقلق کز کدنا یار
 خدای اید می ملک کراف سیز
 کز نمی کندین بغلنا سیز
 شریف اهلناک کاعقله سیز
 ارفع دنی خاخ اناک وقا دنا
 بوزنی ازی کز کای کز کز
 شریف اهلناک هر کز اچی بو
دینار کزوه طریقت
 کزوه اچی عاید کز کز
 بیعتن بکلو اولد کز کز

صخر يترعدده كم اوكيد
 حتى اينما جفانكم ثم اوكيد
 الخجون اوكيد ي ورس
 اي من بين يابوا ايضنكوا الذي
 قوله تكلفكم نبيي الازار
 كيدن مكدن صحن ويندان قالي
 بيا في حيتش دن الك عمد
 خبر و بر حقيقت وقت قران
 محققين بر موصفتم ومقصرت
 سربدانك كوكف واه اوكزار
 مرندون بكون دن لوسكادي
 فليكن يرسن ممان اجنده
 قلنا اهل الذخير ان كنتم لا تعلمون
 وما من بزر او دنه فله تشو يش
 مبدلانته افغ دن او او ايش

هل حراء الاحسان الا الاحسان

بيمر من ناي قللم سيز
 جوادم بركناه الذي كمد
 اوقاده مخني ولد اوكدي
 ستراي من منكم بيش يوكيز
 جوي كوز غرايدن توبه فوكيز
 ذرانا عققا الذي اوقاهم
 جومتم بركناه ايما د
 قوله تكلفكم الذي ونفكم النصير
 كسرتوضه تم اولته واريانته
 قلتم اوكا دي هيج يرد يراش
 بلهه ي جنيك قادي في قنا في
 ديس يوق كل على الله فهو حسبه

ايندكم عقالق ايتوز
 اكه بوز نلرا غلادي بومد
 بيزان دن قوسه قبول اولدي
 سناها اجنده كجانه بوكيز
 بوفلم اي سكر زوكيز
 سناها فاصيا يفت بياصم
 بوم هيج ستم بوم بياصم
 ائرا اوكا دي قادي لودن
 بجلي يوق هب ابيدي تشو يش
 كويل اوقا لكان فليدي ابي

يَكْفِي نَجِيًّا مَدِينَةً وَمِنْ بَيْنِ
 نَفَرٍ قَبْلَهُ هَذَا نَزْدًا وَتَرْجِيًّا
 هُمْ تَكْلَافِي تَوَاضَعِيًّا بِرُكْبَةٍ
 اِنَّ اللَّهَ بِالْعَامِرِ قَدِيرٌ
 طَقِي نَجِيًّا بُوْدَةً مَدِينَةً
 بَصِيحَةٌ وَتَرَجِيًّا قَدِيرٌ
 تَكْفِي نَجِيًّا بُوْدَةً مَدِينَةً
 يَكْفِي نَجِيًّا وَتَكْفِي نَجِيًّا
 كَرَامَةٌ عَمَّ غَسَنَةً جَانِ اَبَدَهُ كَرَامَةً
 بِيْنَ اَنْدَانٍ صَاغِرٍ اَبَدَهُ اَوْلَاهُ اَشْيَافِي
 يَكْرَاهُ اَوْلَاهُ اَوْلَاهُ اَبَدَهُ اَبَدَهُ
 عَرَاثَةٌ فَلَدِي سَوِيًّا اَبَدَهُ اَبَدَهُ
 قَدِيرٌ عَمَّ اَنْدَانٍ اَبَدَهُ اَبَدَهُ

بُوْدَةً مَدِينَةً اَبَدَهُ اَبَدَهُ
 نَفَرٍ قَبْلَهُ هَذَا نَزْدًا وَتَرْجِيًّا
 هُمْ تَكْلَافِي تَوَاضَعِيًّا بِرُكْبَةٍ
 اِنَّ اللَّهَ بِالْعَامِرِ قَدِيرٌ
 طَقِي نَجِيًّا بُوْدَةً مَدِينَةً
 بَصِيحَةٌ وَتَرَجِيًّا قَدِيرٌ
 تَكْفِي نَجِيًّا بُوْدَةً مَدِينَةً
 يَكْفِي نَجِيًّا وَتَكْفِي نَجِيًّا
 كَرَامَةٌ عَمَّ غَسَنَةً جَانِ اَبَدَهُ كَرَامَةً
 بِيْنَ اَنْدَانٍ صَاغِرٍ اَبَدَهُ اَوْلَاهُ اَشْيَافِي
 يَكْرَاهُ اَوْلَاهُ اَوْلَاهُ اَبَدَهُ اَبَدَهُ
 عَرَاثَةٌ فَلَدِي سَوِيًّا اَبَدَهُ اَبَدَهُ
 قَدِيرٌ عَمَّ اَنْدَانٍ اَبَدَهُ اَبَدَهُ

کہ صبراً اکتفا ہو کر کوشش کر کے
فطانت و فطن آریا ک بکھیر

دربیان حکیم

بہنہ بھی قلم خیر ختم قلدن آفان
یوقلک سبھی بیلاک حکما دور

دربیان علم

کدن آئی بھی قلدن ایشیا لے
بہنہ مردی ہر قلدن جلدن حکما دور

دربیان شصت

یہ بھی قلدن نام اوقند
پس علم اوقند ایاصلہ سن

دربیان معرفت

بھی زنی مقام کی آریسی
بھینہ نہوینک شریا سید

بہنہ خیم سے قلدن صبر کہ آف
کہ اوزن دہلہ قلدن قلدن قلدن

مقام اولہ و در بیان ادب

بہنہ اولہ بود ہر صبر کیر شدہ
بہنہ سبھی کلدن خونی اولہ کلدن

اولہ نفس خیرین ادب آریسی

آئی معرفت قلدن ای سا ز
کے قلدن خوش و کلدن کلدن

دربیان بزم

اوی بھی قلدن ایشیا ای کلدن
کرتہ دہنہ سبھی بزم کلدن کلدن

دربیان صبر

چو مردہ بھی قلدن صبر کلدن کلدن
چنان صبر یادک دیل کلدن کلدن

اول ايشكده لوزده نده مه نهار
 قوجا جلدك آندوكا دوس
 بونقا موهوب كوجا حكاية مانت
 جماري معرفت بونده نكاسه
آباب الناس في بيانه الحقيقه
 رينه حتى ابرسه بشيا قوم
 بزوسه نكاسه كوجا كاسه
 ايشا يدي بوشك ستن عتبان
 حقيقت اولدوق اولدوك بونده
 اولدوق دونه نكاسه كوجا كوجا
 سكا قازايب افي سينا قوم
معام حقيقتك
 حقيقت بونده بوندا نكاسه
 انديك يدين هينجه نكاسه

در بيان معرفت
 اولدوق بونقا موهوب بونده نكاسه
 انك هينجه ايه بونده نكاسه
در بيان نقش
 اولدوق بونقا موهوب بونده نكاسه
 بونده نكاسه هينجه نكاسه
 قوله عليه السلام من عرف نفسه فقد عرف ربه
 بركايت شكه قلدي ايه عتبان
 كيني كيني بونده نكاسه
 هر جا جلدك هينجه بوندا اولدي
 انك خورده كه بوندا نكاسه
 شولا كوجا موهوب بوندا نكاسه
 انديك يدين هينجه نكاسه
 كلوزا ايه نكاسه بوندا نكاسه

آفاقه و شب طبلان افلاکین که چست بافته بندان افلاکین
 در میان مقام تالیف
 آنچه قول حقیقتند بوجه هفت که هیچ نرسد که بشاید استن کم
 جمعین بر نظر که کنایه است بگو که صفیون از ایست
 در میان مقام تالیف
 آنچه قول حقیقتند افلاکین صفت بولد جانم از افلاکین
 فتوحا کلیدی ز ائمه زهرا و کلامه نمند که از افلاکین
 در میان مقام تالیف
 چنانچه بگویم طغیان بدی نمانی از طغیان
 برادرش قسوا و صفا بفرمود تا صفا و در پیش تو
 در میان مقام تالیف
 در پیش حقیقتند بزمایش مقام ایست که تو طو تر که خوش
 چلب کانیته بوی افلاکین در بر نالک ایست در مبع اوست

در میان مقام تالیف
 بزم التخیلی صم صحت اده در صحت تولد بجا صحت
 حقیقت سر بچون نیل صفا بگو نه آنرا قانی صفا
 در میان مقام تالیف
 بدی قولی که اده سید در میان مقام تالیف
 بجا و ت فله هر بریزه و اینم بجا و ت فله هر بریزه و اینم
 در میان مقام تالیف
 سخن بخی مقام سر در هفت جمعیت سر در بیکند از او
 بوسری که هر هفته بلاق ایف افلاک او ایدی و جمله خله بوس
 در میان مقام تالیف
 طو بخی که زمانک جانات و از خله حقه متاجانات
 چلب که بر لغت ایست بول که از خله حق و قنده افلاکین
 در میان مقام تالیف

كوكب صلي فلي يزاولنا ر
 ذمنا عزمنا نختنا القاكه
 كوكب صلي تراذي اجمه بولده
 ستاد عي لا عظم اولدي هن قوراده
 ذمنا صلي كوكب صلي
 ليت ذمنا ايض نيك انك انك
 زمان اولق بول صودن صفتنا
 نه قابه كوكبه كده نيك انك
 ايضه سوزمان قوشنا ر
 قول ايذوب آني انك اجنا
 دكلده هن ايضه قاهلي سن
 لهن يي رتا سوزمان اولك اولده
 ايجي نيك كوكب صلي
 نه نوزمان ايضه كوكب صلي

اوغجي ساهده ذمه ناي يا ر
 عطا انك سوزمان بولدي ولا ر
 چوقه كوكب صلي بولدي اول قورن
 حقيقت بولدي ايضه قاهلي
 اباي العاديين في جمال العرف
 كمال اولك قاهلي ذمه ناي يا ر
 نكوزانه سوزمان سوزمان
 سوزمان انك بولدي سوزمان
 نه كوكب صلي اول قورن
 سوزمان بولدي ايضه قاهلي
 بولدي ايضه قاهلي
 سوزمان اولك قاهلي
 سوزمان اولك قاهلي
 سوزمان اولك قاهلي
 سوزمان اولك قاهلي

آینه آهست گزگد بر مناسره
 تراز نطقه در مصطلق بود
 بکار برفت اصله و پیش بود
 که در خاؤل ابن ابی اسحاق
 در خبر بود که کا عجمی قوی ز
 بجا حضرت دنا اول حضرت اعلی
 سکا ایچ اولیلمه کی صفیق
 ایستیم ایچ بیب البین فیلور
 که کافی سکا که سوجی قو با کور
 سوادین بل قوی که صول اچیندن
 همان اوله سین اولور که سواد
 کیمعا اصلجه من آتراق ایشیدن
 در کتکده در حفر

230
 غلامی سیرت اهلین دخی صور
 بود که صوصی کواکب کنگه ز
 صو کواکب سیرت اوله کنگه ز
 اوله من آرتیلان کینی ته
 کی کنگه کنگه ز ندن کی خبر
 آرتیق کنگه اوله کنگه ز
 سنجی اندک کندی کواکب
 شریفی ایچ واره تر یو خبر خوش
 بختاب فیلی فیض نقا
 بچن ننگه آرتیلان کواکب
 دل کین تا اوله بر خوش سوز
 بو بچی کینی اوله یو بیخ
 در خاوه کنگه کنگه دونه بالاکار
 صو کواکب هم کواکب ایشسته بالاکار

بر او نگاه چو بطلو اوله کشر
 نو خطلو کوي صوتايي آريده
 پس انجمن و دنگه اهل بيرونان
 صوتک صلح بيگانه دره درج
 بتاي الله بي سنگان کس بر
 ان کچون سوغا غا فلوري چش
 بکوانه کاهي سوز قش
 و بلايت اينکريده بلو اکل هوسر
 در تيار کوه و صيفت
 چو کوه صده و چي کوه در چي
 بلو اوله اهل بيرونان
 چو کوه صده و چي کوه در چي
 قوت او سويي بلو چي صيفت
 صکورت بيگانه چو کوه در چي

چکاوک نيکده اهل تصد اوق
 که يوق بيگانه يوقه چي د
 تمام صوت بي قلدي کس کاهت
 چراخت ايريش چنگايي چي چاخ
 صکورت و بي اوقه اهل تصد
 چنگايي و کس کوه يوقه صيوس
 صوا و کله يوقه اوقه
 نيز اهل بيرونان آيني
 دقي کوه يوقه و چي بيگانه
 کس اوله يوقه چي کوه در چي
 قوت او سويي بلو چي صيفت
 صکورت بيگانه چو کوه در چي
 چو کوه صده و چي کوه در چي
 قوت او سويي بلو چي صيفت
 صکورت بيگانه چو کوه در چي

بزرگان آن بی گنجی که در کتب
 آمده که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست

در بیان مقام تالیف
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست
 اینها را در کتاب ما بیاوردند
 که در کتب ما نیست

بجانب طایف مخصوص تقا
یونیکه مخصوصه در منزل مسلمان

اقوال الصلوة و آخر ذکره و صوم شهر رمضان
فوقه من اجل ان کتب اربعه بنیاد

بجمله کلمات بنیاد و کلمات
کتابت که یکم کمال اول قرنی

در مرت اوله در روز کوا کوا
و احل الله البیع و حرمه الی یوم

بیشتر این سن غمیر
ترتیب فرجه اوله این کتابت

و تا اوله کمالی یوز
کلمه م طرف کتاب اوله کوا کوا

و این استبدال بیع مکات

بجانبی کتابه اربعه بنیاد
کوا کوا کتابت الکره و غیره

در جمله کلمات اوله ای قوت تلاش
بقی اوله کوا کوا قوت تلاش

بیشتر این سن غمیر
ترتیب فرجه اوله این کتابت

و تا اوله کمالی یوز
کلمه م طرف کتاب اوله کوا کوا

و این استبدال بیع مکات

بیشتر این سن غمیر
ترتیب فرجه اوله این کتابت

و تا اوله کمالی یوز
کلمه م طرف کتاب اوله کوا کوا

و این استبدال بیع مکات

شفت قزاق بود بیکه

الذین یشکورون عهد الله

لهونی یعنی تمامک خضعتی

بوحا که انچه خسته خسته قرآن

چلت کما الی حوز بلالی

ایشان دین حق سنی طوبت اوله ذکره

کلوا من طیبات ما رزقناکم

ادبسی ندمای تگری تا

عرق بندن چو حقی صقلند

چون سن صقلین ایریزه

دلیلله بی تحقیق ایندا اولد

یلمرود بالهروف و زینور عن المنکر

کلای یعنی کلین اولد بلای سن

بته فیلا اولد اولد غلغلی سن

شرفیت من کل حکم بیان

شرفیت کلن حقدن عکلا دن

شرفیت دینا ده چن رهبر دین

شرفیت دینا ده خود کون بکندن

شرفیت صانکم کون لطفیت دن

شرفیت بنده حقه حقه شکر دن

شرفیت ملکری بنی قسب دن

شرفیت خوب رخا دن چکا دنه

شرفیت قالل حقی صفت دن

شرفیت دوزغاکل دلیل

شرفیت هانک صبر چسا دن

شرفیت هلقو ادبی وقا دن

شرفیت هلقو دهرین چقدر

شرفیت سن فعلک رب حکلا دن

شرفیت سن فعلک سر سر دن

شرفیت سن فعلک دوز بکندن

شرفیت سن فعلک غل غش دن

شرفیت سن فعلک حشر حشر دن

شرفیت سن فعلک حبس حبس دن

شرفیت سن فعلک بنده آند

شرفیت سن فعلک رحمت دن

شرفیت سن فعلک دلیل

شرفیت سن فعلک عکلا دن

شرفیت سن فعلک وقا دن

شرفیت سن فعلک بآچقدر

تنبه فورا فلما اذله بسر و ارا
 جئات تبذره يتركها يا خوراي بيان
 بواله فاذ يرد نزله انك ايجان
 بوسه و صغون زنهار زنهار
 ذيركوه رنده و كاخي چينه كه
 نعا انك بترنده بركه لبي

قوله تعالى يكلمك بقره

سبحانك بديك بديك
 قومي بخت كه خنده اوله ي سوزك
 بيزوي اوله كه نم الله نزل

قوله بركه الله نزل الحديث
 اوله ي بركه ي تخشعي بن برك
 انوك اوله ي بلندن ايسا

قوله تعالى وانه ما في الارض من شئ
 الا عندنا خزائنه وما ننزله الا
 نزلا مستورا

قوله انك بترنده بركه لبي
 ذيركوه رنده و كاخي چينه كه
 نعا انك بترنده بركه لبي
 سبحانك بديك بديك
 قومي بخت كه خنده اوله ي سوزك
 بيزوي اوله كه نم الله نزل
 قوله بركه الله نزل الحديث
 اوله ي بركه ي تخشعي بن برك
 انوك اوله ي بلندن ايسا
 قوله تعالى وانه ما في الارض من شئ
 الا عندنا خزائنه وما ننزله الا
 نزلا مستورا

قوله تعالى اهل كذب صيد الجحيم طعنا

حريم الارواح وان يفتنوا من

بعضهم بعضا ولا يفتنوا من

قوله تعالى حرمت عليكم

التي اكلت من ثمرها فكلوا

من ثمرها فكلوا من ثمرها فكلوا

قوله تعالى فمن عتقا

كسالة فليهد بهن عتقا

فمن عتق من اولادكم

قوله تعالى وتبوا من الذر

وقومهم يحيون باديها

تبرأوا من ذنوبهم فليهد

قوله تعالى قال هذا

الذي اكلت من ثمرها فكلوا

قوله تعالى فهدوا ربهم

قوله تعالى في انزلنا

انزلنا نوحا من اهل كذا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

قوله تعالى فاذكروا

منما ولدنه كه صفي كونه بره ايقه
 بجد بر يقضي كين كين بلسن ر
 بولش غلام هن نش كيك سرك
 نلا طرم دريك غلامه ايكه
 نوز هنو بن با صفي كه كونه
 سكونت چكي برونه كونه صفي غلام
 سوي بچا كونه غلامه بچه بلا سوا
 ابواب القايك في بيان طرقتش
 ك ل ايدوي بيه كونه مناصلة سن
 طرقتش چتر كونه اولادون دن اولادش
 بنده اوليك لالتق كه كونه
 قوله كي واچ اولادش مناسك
 كه شيكه اولكوز قوسيه شفقول
 كنه سندن اوله كنه سندن
 نهنه اچينه كنج دن قلسن مر
 برنمزد خنلاله نوشته سرك
 انمزد اوله اولك كونه سرك
 وكر في جهله لمنك بركو كونه
 قونجه نبال اوله كنه ايقه نفل
 اوله كنه افضله من برونه وغلط

ايمغرم سكا الهدهنه ايقاش
 كه بارين نقياسن آه كايك
 قوله نطق هادي وبشروي النفقون
 كونه دن قوهاري نغصه كونه سن
 بچكه قوبه خيال اياز زنهان
 قوله نفاكي وما يصل برب الا القاصون
 برونه بارينه نه مخرج نغصه
 دليله من كل وجهه بچكا اولادنه قوله
 قوله نطق وانه حكيه على الكافون
 دليله هر منهنه بيه برونه
 بكن اولاد سن اچينه طينه كونه
 طوي كونه اولادنه نغصه برونه
 اچي نظران طاقه سن بجا بي

بر صا چو او ز رحمت قیاس
 کوه خندان کیم عقیل نقد ز
 البته طهر چو یقین ز
 حق کلانه که بخشی که به قیاس
 در میان معبر رفت
 ایستادگی که در زین اول صدق
 یحیی صویر که کوه ازین
 صو صا شیو زستانه در می قلعه صو
 صوی در معرفت هم جان کیم در
 بیتان از دی بوی بو ستر قرآن
 ایق الیه عند الله الامام
 درین خورانی زستان برندی
 کوه و کافری در بسته قلای

36a
 دیوی نیاس نلر خنتا هشت
 نیک انباتا قرآن دایلم
 اولیک کالانعام بلهم فصل
 بوی کوهی کوهه صو سیز
 به نیلسنگی دلای قله سیز
 کاغذله قرآنم ووب قوه زیز
 کتا هدن می اولو زه ششم رحمت
 که یکیدی اوزک او و جهتم
 که جنت و صفتهم از سر و بستان
 دخی ز غوی عرقانم اجنه کخر
 کتا هلو یغیدی بیخ برانده
 دخی بر لقدم بران زینک ادر

دخی توخو چکلورن بر ندم
 چترم سنی تو چند تک غندان
 چود غندان کتله این ندم
 سیره مؤمن دوتنه آد ندم
 دیلین سیزک دقا کنن دوت
 کتا ماکور دی دلام آکت
 دخی بن بی عیال مرده دتر
 بکا خود غایق بو شفته پیش
 طهارت کنن کتله پیش
 قیات کیه اولده دیر اولده
 هیند دیر سیر فضل الکت
 نجات خلده تک انک آره
 سیر اچاق سیر نندن نجات

سیکلر کی کتله کتله آلا ندم
 سینی اولدی تری سینی بغندان
 بقیق ای لیلی یازین باری ندم
 دخی بخت چایقن کاد و ندم
 بچلاره و نر سیر کله اولره
 کلدر کنر نه کله لور کتله
 نکلار بندن بوزار دیر
 دور کون جنبی بواند پیش
 ساجاق اغری اوله هر کله و شیره
 کلام دیر کتا هر کله یی مطلق
 کتله کتا ای بقیق دیر کتله
 سیکلار و کلا بوش کتله
 بیکل آتاری دیکل کتله

آخی کور خانستان دیر حور
 دیر بیدی کجا اکت تا و بل
 دخی هم خن یودی بوس آره
 دیگل انک ای بکر خاچی
 بویک نستانم خن بیز دیر
 دیر جای قلدرم بویکستان
 بیکوزستان کتله کتله
 بیلخ دیکل اولدینا آدش
 اقا بوز کتون دوز حور
 بیخی ایرتار کول سندر
 بیخی قلدرم ایدی کتله کتله
 چوبم نستانم خن کلدر دوز
 عیالت بکی قلدرم خیره کتله

کتا شکر چی قادی بیلخ
 دلین بوزوم اولده سنی ای بیل
 سیر کله خیر اولوب سلا کتله
 بیکل اولدین کتله عاصی
 عیالت قلدی انکله بوز
 کتله کتله بخت صفا سوز
 قریق بکر کتله بخت قلا کتله
 اقا بوز باغ کتله کتله آدش
 اولدی بوز بخت صوفی صولا دوز
 دوز کتله کتله خن سندر
 بوسری بیلخ اکتله اولد سندر
 کتله خدرم بکله آدش
 چود دنیق ایچن دیکل و بوز

دچی سخزان ایمن اشید
 چو برهیزد بکین صایر همه
 جان دوزکین صد جوهر لوف
 چو غلک دیکین سیکلک صور
 چا جان دیکه کین جان سوز ایبار
 زون کوم سوزت قوی نملق
 بواذن آبی کینی حتی سوز
 بوزار جان چو پیکه کج دونه
 منی کلنه بری بوزنگو کاک
 بیتا دونه بوزون ایم آدم
 آدم دیکلری بکتر دونه
 پسر زیدی کینی مستغالی و کلام
 بوزنگو سکری کینی مقوله زنه ساز

اقوع آفاق ادب اشید
 طایر اواز داوخته اولد تخم
 عجمه زلفه دچی اولد قاسوف
 کلک سیکلک ایمان دیکه کونر
 جان اولدی سیر قندک حوض سوزار
 غنل سوز بوزنقل قوی چوش
 زحمان حقه ایرشا که اینه سوز
 الوی سوز کینه صنم یکینه
 دوسکب هوزیری بوزنور ضکا
 آدم دن بکلر اولنر دس
 ایمان اهل نفس بندن امر و سوز
 عین سنو کله فاید سنا آ
 سلام سن بنگری صنم بازار بازان

دچی صنم نغمه های سخزان لوف
 بوزنگو کول قوی لاغنده اولد الله
 بوزنر بر بوزقلقه طنب
 که هر بوظنر دوزک بوزنگ قوی وار
 بوزنخ اولکای سید دچی اولد سوز
 حشد کوز ایله نخل صفت
 غنق غنق که وانه نرا کله و ندر
 دوی کینی صنم بی نغمه اندر یکین
 حشد کوز اصلینک اندر حوا بلکوا
 سخزان اهل بی نغمه اندر بوزن
 طعم اول صنم بی نغمه اندر صنم
 بوزنک صنم بی نغمه اندر بوزن
 دچی کلنه کوز اصلینک کلنر

آنک دوزداسی بوزیدی خیلوف
 بیدی قلمه بوزنندن بار و شفا
 بیدی بیدی قلمای اولد سوز
 کول قرائته نازک قوی طار
 بوزیک کلمی ایمان اولد سوز
 بوزننای ترغی اقلده افشا
 بوزک بوزن بوزن بوزن بوزن
 حواله سنگت اکا قوی کوز
 حواله غیله قوی کوز کوز
 حواله اکا جود قوی قوی کوز
 حواله اولد خیلک اکا دوز صنم
 حواله اولد سوز بوزن قوی کوز
 حواله قلمه نوزن کوز

چون بر او اوصیتم اول قاله طبرک
چه بنک و غیور قلای او ملعون
بویختن بلدت و نه فلک است
قوله استقامت غنمی منی تار و خفته من طبرک
چو دوشم دیدی او اوله سره و د
بم قائله کویج بخنده دیدی چشم
القافی فرعون تلغور
البحی میمیه فرعون قافی
بصیر و طبرک زه و شره و اول خوش
نلی قلم و یوانی صفندی
که دوشم دیوبن طهری محکم
بیت سخن دید قائله کویج یوق
ایک دوشم آرماتم یو نندش
البحی قومه اکتا صفندی
آفک و شتاه و لای غیری کس
ویلیک بکلیب اکتلم جوق
چا استرا آرماتم یو نندش

زیر کله سخرا یو د بکین مین
چو اذکله د بکین سمن طبع کر
چو بکک د بکین سمن سید کر
فتاده د بکین کیزان تار یاز
چو کیزله د بکین سمن صوا کر
زیر لافش و بکلی بکین اشیدر
بهر شیکانه سوسیک سمن دیر بکر
ایمان شیکانه د بکین استوخ
بکر آرماتم د زمان د سمن قاسم
بکین سمن د سمن غمشینه د بکلی قله
الاول البیس علیه العینه
بکین اوله د بکلی بکین البیس ایچ
دیوبی بر او و دن طبرک قدن آدم

سمن غنیمت د بکین ایچ بکیم
بخالی بکیم ایچ بکیم قان اکتله
خند کر د بکین ایچ بکیم قان
بکیم بر او د بکین اوله اکتله
هل ناک د بکلی ناکه و قاسم
بکیم بر او د بکلی بکیم ایچ بکیم
ویله و اوله کر بکین بر بکیم
زیر کله ایچ بکیم د بکیم قان
بکیم آرماتم بکیم بر او اکتله
ویله د سمن غنمی بکیم بکیم ایچ
بکیم ایچ بکیم بکیم ایچ بکیم
بکیم د بکیم بکیم ایچ بکیم
بکیم ایچ بکیم بکیم ایچ بکیم

بگویند آنرا قلابی و سخن گویند
 بیخاسته از کفر و حق بگو
 بینه کج فلانم در سخن تو اشده
 ای سخنم در وقت بلا کز سب
 برادره و زین دست از کرم
 بگو که اشک الوجوه اولدی ای جانان
 قوله تعالی بگویم تمام
 بپزایدی کند زید بلف کوی آن
 که جانی بقنده شکانی تیغ
 بنی بادی بوسری اشک آنلش
 پس کجا و بیک زین سخن حقیقت
 کز آن آغوز بر و کما کوی بایشان
 بگویشان کنه سخنان به خیرت
 آنچون بوی شیرت کلا بمان
 بگو کز او دلی قانده و کلا
 بتم و بدنه ما سیدی سیر نشده
 کز سید و زینده آنرا اولیا سیر
 کوه سوزی هم سیدی صدم بن
 آندی قلنداه تا زنده قرآن
 بوضع کوه زین قلند مکش
 بخلائی بد ز نایب لک کفر
 بیایم کوی ساطع کس
 سمنها کلا میانه قوی بر وقت
 بیک دره کوی کولان تراشید
 کول قنبد لوجر کوه الفس

بنده غرقا اهلیم زرعین آنده
 قوه تقای و آخرت با من آفریننده و اتم شکر و روزه
 اینجی کیمی قله دین تا سوره
 بچل تا کس بد خیل تا
 ملو نه ذمه فله هر یو بچم
 ما اینتا عرق اولی سز لوی
 ما ایند و سنی ایدین کابند مالاه
 آنک خند حق فله ای حکما
 جلب خنده نده در آنک بیل
 نه آیت کلائی کز قرآن اجنده
 بی بیان آسن محمد صلو که الله علیهم اجمعین
 بیاد نه بی کس هر دعوی قبولن
 که بنده دعوی و فله بگویند
 خالین ذکرا اهلیم بیخ اولده
 انکال ظاهر و روزه
 بر بدی اول و بجه و نه فعل قبول
 یغری و در شب مای قس ای
 هم جمع کس با یوق اجتناب
 آبدی تنقله کونین ایخس
 آنچون ما الله ایزدی زوا کس
 کتبه ای اشک بومنه و نه نقی
 تدبر بوسه بی روز تدا تا اول
 اکی و دن تعیین جان اجنده
 بیخاسته از کفر و حق بگو
 جلب قاننده اولدی بیک کوی

برونه بریده بشکسته سبکی
 اوچایق شفته آلو مولا
 یوسجا اول اوچک تده طبع
 این اولی اوتنه شمشیر
 این اکتاجلاریق هب البکه
 کهنه کیمه شیکانه تم یول
 بری بک سئلاره به باغی
 قناعت تده کوری ایلرند
 قویت برهتر وجهه ن ایلی
 قناده آله باغی کینیک
 البدی کندی نیده کل نقصان
 تم فکول سئلده ن فیل اهل ساز
 درستیار و صیف تارهه

439
 چرخا اویلا ایلک اولخه مستطلی
 یورده اولقیلما نغ برینی طغور
 اوزیکه یوز طوره ره نه اولدولت
 اصح بویه دی و سئل کسرا نه
 لک وصل اولما شینجه کورولت
 بومرعی کیمه ن حقه یا صبح
 یقده کله اولمور سن کماله
 سخالی اصلور سن توتک ایلکل ترک
 درستیار اهل تصرف

این ازه یوز آل خالین ایزده
 اویچن کتده خاندانه قیاسه
 تصرف قیله تره قیفن کلا کبر
 بیلع اولک کور کلم اولدولت
 تصرف اوج کتله بری زده
 یحینه بری تارهه بری عامان
 بکرم کور کورنه چون بکولت
 چقمق کتلی بوسدی قیاسه

سحر چوین و جملگه ای و کلاز
 و کی دنت سخن دانده و اول خیر و آواز
 بر بییم آلبان دنه بلور ابوق
 بری سخن آلبان دنه سیر سیرت
 بودنت سینه دنت کچی سوکلا
 دین علم آلبان زاهد کرضندن
 بخمار تو یی سخن آلبان سیرسل
 سخا نیه قیدن عتلاف دنای سارن
 بو قولگه کمال قیل سخن و در ایینه
 سجادت زاهدگه دنه بلور کاضر
 و کایت نکلد ای کم تقصیر
 سخن به سخا عجبند این سخن
 تصوف نلدی بو سحر اول کوش

44a
 سخا نیدی ز کلهک انکیر نه کوز
 سخا می ناهلک تو حق و سار پی یاز
 سخن ز کندن زین بیا اول کوش
 آوین آینه کله بلور خندای
 در بیان و صوف عالم ایف
 کچی کیم صفت نین لیدی اول کوش
 ندرغیل آید بقیع سخا ن قیل
 کچی سخا دن اولقده نین خیر و آراز
 سخن نده جمله از تکا و سیرت
 در بیان و صوف محیب
 بکل ته افرا قلور کوشان بر صوفان
 یوزا نوز نکل در صفت کچی کوش
 چو نیدن آفرق کایه انکله

ميتا نيزان بديت بديت حن
 ديدني مني نك سوز اولك كوك
 دوي بلده دي عاكس اولن اولن اولن
 نولكي بگويلدند خيتر
 سولان قورق بلده دي
 و زونك مرسوز قاتلكر ندن
 كوني عرقي بلده دي
 انك ندنا اولن خرد و حيله هم
 حلاون بلده بدردست ختاف
 ايند جلك و كل الله باله
 شام نومون بلده دي
 زهرا و علقه العليق
 دوي بلده دي لطف يكر كنج

كه دعو اي اوزم يمشين يلا ايراش
 بيادت اوله ميشن يله ر هب
 قهقر يه ميشن يله اي ياز
 سخانا ايرتور خلق قال قلدن
 بيادت قلدني كا هداي و كاتار
 قهقر كر كي عامر فكل ايدن من
 بخلا هم سخانا ندر قلدن شر
 بوز و فالعين بلده دي اول جف
 قورجان بلده اي آنك و اير لعي
 بزلله بلده دي بين كند ز نه
 قوله تقاي الله الذي خلق السموات والارض
 دوي بلده دي حن يراي كنج
 دوي بلده دي حن يراي كنج
 دوي بلده دي حن يراي كنج

بوز كنجادي يراعتن بيماوش
 قهقر يراعتن كنجادي بوز
 بوز كنجادي بوزم كونه ده ياز
 انجنه دعوي قورق قاسم اولن
 حلاون مولا سيجني دنه ياي ياز
 بوز دنه سخانا ندر قلدن كنج
 بوز كنجادي كنج بلده دي
 حن حن بلده دي نا حن نا حن
 نه فعله بلده دي قورق لعي
 اي تا الله سولان يراي كنج
 دنه كنجدي كنجاي قورق اي كنج
 بوزان قلدن قورقون ايم انطهار

چون چمت جتک منون اول کلاه

قوله قاي وکان البقير ورجا

ياهم بلين الحى تدريه اول

بجود اولو چلب قائنده اندر

قوله قاي وعلامة نام کو فاعلموه

پس انده حضيقي وروي قلسا

مجن بوکوزکله هر مرفول

قوله قاي ومن نيت الحية فقاواي خير كيرا

دو چي جود شتو بلده يحيي نيل

پنلدي يحيي نيم بلده اي ياز

زبون يحيي سورا اما فو ككوه شلوه

نيم بلده دسه يحيي به اي ايا ر

بوه كل قسي بلده يلو

قوله قاي وکان البقير ورجا

ياهم بلين الحى تدريه اول

بجود اولو چلب قائنده اندر

قوله قاي وعلامة نام کو فاعلموه

پس انده حضيقي وروي قلسا

مجن بوکوزکله هر مرفول

قوله قاي وکان البقير ورجا

ياهم بلين الحى تدريه اول

بجود اولو چلب قائنده اندر

قوله قاي وعلامة نام کو فاعلموه

پس انده حضيقي وروي قلسا

مجن بوکوزکله هر مرفول

قوله قاي وکان البقير ورجا

ياهم بلين الحى تدريه اول

بجود اولو چلب قائنده اندر

قوله قاي وعلامة نام کو فاعلموه

پس انده حضيقي وروي قلسا

مجن بوکوزکله هر مرفول

آلایات الفاسی و صیف اول و مر...

کنه کنیز بخانی اید اینه آقا ز
 کله بودند و صیفه ای باز
 چو مید کرد او که آند که فوشه
 بین آند اونه کنیزیک بزودیم
 ده هم کتبه پنج اینه ای باز
 دهی هر سه اینه سن بس
 که هر بز قند لاله کله یکی ای باز
 بگویند بری سخن خفته سپید
 نه کنیز خلق در لید کافن قی لدر
 کل ایدی دلمک سن و صیفه صید
 بس اول قام شدت اینه با باش
 چو با اول اینه نکر و صیفه لای باز

47 a
 کنه کنیز غله بیه اشخ
 آله غله بوله او زینده
 نه با غله قوشی آکا لیف ک
 نو آقا لید و ادهم تلاف کز
 و کوز لطفه نهنر بیتا باش
 نواز کوز و کار نکره سن بل کز
 دهی شاکا نکره هم و ز بر کز
 بود و نه صیفه کن اجماع کس کز
 بگویند و نواز و کنیز آری کز
 آرا لید نکره کتبه بو کلا
 بومه سه بیلیک اینه کتبه نه نه
 بوسه نه نه معرفت اهلین و کیش
 چلی لایک عالم اولدی ای و کلا لایک

بیای غله هنر قوشی شخب
 نکره نه غله و کتبه کتبه زنده
 نکره و از خند بگویند طالع لید
 تلاف کز ای طالع لید تلاف کز
 بوی خنده نه بخار کتبه کتبه و بلان
 حاج کز نکره خوسول با لیش
 سمنه نه نه اینه کز قوز کز
 بولک اینه کتبه نکره قوز و از
 تلاف اینه و از و نه اینه کتبه
 بی اینه نکره اول و نه صیفی قوز که
 کتبه نه نه اول اول اول
 اوم دن طالع اول کتبه و کیش
 حقی لیکه سنند قبل آکر

چو نه بخي طهارت او د پيدا ي سيا ز
 و رغه و تروق و اتمو القاسم الحرف
 شيلا قام و دونه بلكو بوشه
 آهجي شويش او د پي سجده خله
 چو نه بخي محبت او د پي سجده
 تاليه سكونه كړا يي بغي كړ
 سوا فتنه اكا خلق كنه يي دوما
 نه جي سياه كړه سجده نه ولده ورف
 آبي دوما دخي بنكوه و دونه ز سر
 كونه به عرفه ايله پ سجده دل
 آه سجده سجده تونق يي سجا
 هتا سكونه عرفه اول اچند او سر
 اهن مژگنا يي سب اصفه اكله

485
 عقال او نه هم ايشه كړه اصفه
 د لويك هله جتي يولي باشه ر
 چو نه د نه اصفه عرفه اول اچانف
 نه اچند كړه اكله اصفه بغي كړ
 نه سكونه و دونه اكله سجده كړ
 يي اكله اصفه كړه يي كړه كړ
 تاليه سجده خله دخي يي كړه كړ
 هله دوما قامه سجده سكونه كړه
 يي سجده يي كړه كړه سجده اي يا ر
 چو نه يي ز نه و نه نه نه نه نه كړه
 اكله و تاليه اچند كړه اصفه
 يي اول او د پي يي اكله سجده
 او اتمو القاسم الحرف اكله سجده

نوناً شطراً ذكراً من دبر حق
 جلب ذكراً ديدني البصر اي سار
 بلست ذكراً منك ذكراً نفساً
 برأيتك نيكاً منصفاً ذكراً
 ديدك ذكراً منك نيكاً ابريق
 جويتاً بغير بوسه اي فلدي نقر نر
 نكسك حق نكاً ذكراً ذكراً نونان
 قاتل من طغي و قتل الحية الذئبا قاتل الحية
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً اولئك
 كركاً فم نكراً فلوناً نكراً
 بلدي نكراً ذكراً ذكراً نكراً نكراً
 بكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً

دخي البصر ديكاً ذكراً اي سار
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 صغري ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 الجذب قاتل الحية اولئك ذكراً ذكراً
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 قاتل ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 بلدي ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً
 كركاً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً ذكراً

خدا چون سخن زاده ی سینه اش
 بگوید یون و هکله سنگا بدست
 خدای تکلمه بجای کمر درو شدی
 دیدی ای فقیر ندان اولاد خیر کار
 اولاد ضده چندان در نعمت قرار کن
 اولاد اولاد هر صبح قلندم اولاد
 کونرا انگاه در صفت ندان کویک
 قرابت عزیزت ایوب بکنم در
 قزاق اند بجهت سکن الباق ای یار
 سنگا زینت بصفت اولاد بصفت
 بگوشن کا شنک بگو درون غم
 فقیرانی سنگا قدم اولاد بکار
 قلم بدی سوبیت فقیر کوه روی

تمام اولاد بوسه قرآن همه شب
 و آقا من خاق نظام بریزه و نهی نفس من الهوی جان خجسته حوله
 ایغاییدی سینه در خنده آخساز
 ندان ندان بفری و بکلک بفری
 و متیالیه صفت فقیر
 قدردینک اولاد صفتی بون کدست از
 بون آتک غنی اولاد بچند آتک
 بجان صفتی آکا آتک ندی
 تهر کرد و ترک آتک وار طم
 تهر الله قلند در بینه کفنار
 تهر بزار روی آتک باری تو لدی
 آکا غنی و تو غنی کله خاید باز
 اولاد سنگا ایدون اولاد طم
 ایغاییدی سینه در خنده آخساز
 ندان ندان بفری و بکلک بفری
 و متیالیه صفت فقیر
 قدردینک اولاد صفتی بون کدست از
 بون آتک غنی اولاد بچند آتک
 بجان صفتی آکا آتک ندی
 تهر کرد و ترک آتک وار طم
 تهر الله قلند در بینه کفنار
 تهر بزار روی آتک باری تو لدی
 آکا غنی و تو غنی کله خاید باز
 اولاد سنگا ایدون اولاد طم

اولی کا حجہ مریز کو پانچ روزوں
 پہنچانے پہلے اول روزی حاجت کہ
 دیکر اللہ بخوشی بخشائے
 کہتم اللہ بولے طوبی بحکم
 ہر کہ بتناخی سناہ کز لیس کف
 خوشی کتم تا بھی غنیمتہ صلی کز
 بلی ایذی تا بھی سن بلو کی ہنہ
 معان کو کہ بلکہ اولی استانہ
 جلال الذی سن لکائی اعظم
 نظام الذی سعادت حقہ عظام
 دلو لہ تا بعینہ اغل ذمہ
 ہم کابی بکو قاضی دین کس
 بلوری کز مدین بن قلیم اکابر
 متر شملہ کز دکر سہیز
 بہ قلم یوم قہہ کو ہر بندہ
 ائمہ ذمہ قلال بنی حاکم
 کہ قلک یکر شرفی صوب کس
 انہ کڈکہ بولہ از لیس کف
 سیکان دیکر تا خاطر وہ سیکز
 انکہ دیکر کہ بولکظم سیکر
 قول بلکہ کز کجیون قلہم آہ
 کہا ذمہ تجری ہر سعظم
 بلوری سعفی بخیر بن قلیم ستار
 دعا حاجت دیکر شیخ افلہ صم
 بی شمس کجی ہام دوز کز
 اسیر ذہ بلو ہر میں بولک کافر

دنیایا دوزخ بندہ جہنم
 تمامہ شادی سوزک اشکلی
 کجی ای بندہ وہ سعفی جیب
 بخدا اللہ تمام ایذہ تو نفس کز

فصل

کس ایذی تکلم بوندہ پور ساری
 ایذی بونفک کجی بون ای بار
 بخدا اللہ کہ نظم اولی تقاضا کز
 تمام شرح اولیہ در ذوق حاجت
 کہ سعفی شمس دسہ ذمہ چاکہ
 بلہم بن تو ایذہ کجی بیک اللہ
 ہم کہ قدیم اولی ای سار
 دیکر چون شیخ افلہ صم دوز کز
 در غلام حج ایذہ کز کز کز
 کجی کز شداد یا سعفی جیب کز

کہہ کز غلامہ کجی کز سار
 بوسہ ہدیان ہم اولی خبر دوز
 اولی ذمہ صبح قلیم تقاضا کز
 تمام کز اللہ صم بوز تقاضا کز
 دیکر کس تا خلق ایذہ بن سحاکہ
 کہ سوزا اہلیہ کجی لک لک لک
 کہ قدیم بوسہ ہر روز کز کز
 بولک لک سعفی کجی کز کز کز
 کہ سوز کز کز کز کز کز کز
 کہ قدیم بولک کجی کز کز کز

تمام اولادي بوسه كذا صلوات الله عليهم
وليكن سني نذرا لدي هج
دلده هر ملك سني اوله بالظ
مكافي نذرا ليه كبر دري سنا
در سني كور خطيبانغي بو طيفه
هيايك انگار كوز جسا دن
بركاشن كوزلك كوزك هرا نذره
سهر ستم ايله اندي تخمض قول
سهرلك سهرله الله ايله كن
كه بونه صون دين سكا خلك اورد

دريناي سناج كتاب

لكاي دايوي تخمض كتاب
معتبره نذري سني سناج نذره

عكر سكا بزرگ اوند بنظن
مكافي نذره فاهمه اوليا
بجاند اول سني اوليا غناك
مكافي دن لو سمنو ايرك
هيا اولو انگار كوز اوافده
هيايك نذره بزرگه ايرك
دولاشن كوزلك هرا نذره
دوقين كوزك سنيك بصره فل
بونه اولو ايره الله ولا سني
پيك نصل ايله بونريكه كنده

نكاهه كرمدي سندن سكا نذره
بجانه خلكي فليوند سكا نذره

اوه بون سني و سني
مكافي اوه كوزك اولو نذره
نذره سني بون سني اولو نذره
دورينيك بون سني اولو نذره
در غنام و سني سنيك
بجاند اولو نذره كنده سنيك
وليكن بون سني اولو نذره
نذره اولو نذره اولو نذره
كوزك نذري بون سني اولو نذره
تار

نذره اولو نذري كل انذام
نذره اولو نذري سني سنيك
بجاند اولو نذره اولو نذره
نذره اولو نذري بون سني اولو نذره

بوسه اولو نذري بون سني اولو نذره
بجاند اولو نذره اولو نذره
اولو نذري سني نذره اولو نذره
اولو نذري اولو نذره اولو نذره
نذره اولو نذري بون سني اولو نذره
بجاند اولو نذره اولو نذره
نذره اولو نذري بون سني اولو نذره
بجاند اولو نذره اولو نذره
نذره اولو نذري بون سني اولو نذره
بجاند اولو نذره اولو نذره

بوسه اولو نذري بون سني اولو نذره
بجاند اولو نذره اولو نذره
نذره اولو نذري بون سني اولو نذره
بجاند اولو نذره اولو نذره

تَهْ شَعْرُكَ وَأَنَا أَلْسُونُ بِسْتَرْ
 وَنَامَتْ كَرِيحُ أَلْسُونٍ مَعَكَ أَار
 بَيْتًا لِيَنْ كَرِيحُ فَهَبْ أَلَّه
 خَلَا دَاكِرَ عَاتِقَتِ بُولِ
 كَيْبَالِكُ عَمَّ أَلْسُونُ بِنْدَايِ يَار
 أَلْحِي خَمَّ أَيْدِيكَ سَاكِر
 تَامُ أَيْدِيكَ سَمْدُ الْخَطْبِ بِي

مَدْحُ كِتَابِ

تَامُ أَوْدِي كِتَابِ كَلْبِ اللَّهِ
 حَلَبُ لَيْلِيهِ بُو كُو خَلْ كُرْتَدَا
 سَمَّانُ نَظْمِهِ فِضْرُ الْبَغِي
 أَرْدُ زَيْدِيهِ بِي دَلْوِ الْبَيْتِ
 كُو قَلْبِهِ مِثْلُ أَوْسَابِ هَيْرِ كَلْمِ تَا

58 ا
 بَرِي أَلْسُونُ وَجُودُ لَدُنْ بَكُو كُر
 قَوَاعَتِ أَوْلَادِ بِلَاغِ فِخْ شَا فِغَا بِي
 بِيخَرُ صَدْرِيهِ الْغَيْثُ شَرَايِ يَار
 دَوَا قَالِدِ جَهَانَ مِجْجِ كَيْسِيهِ بُولِ
 لَيْسَ كَا بِيخَايَ مَعْلُومُ دَمْرُو بِيخَايَار
 دَرِيكِي كُرَايِ كَرْتَقِيلُ كَا لُورُ
 تَمَا كُرَايِيهِ نِينِ بِلَا سِيخِي
 دَلِي بُو رَاتَا كَلْ أَصْلِي أِي يَار
 بِيخُو بَغْمُ سِيمَا بُو كَالْمُ قَبِي شَا
 بِيخُو بِلَامُ قَا بِيخَايَ خِدْمَتَهُ بَعِينِ
 هَمَا كَلْمَةُ صَدْرِيهِ مِجْجِي قَوْلِ
 أَرِي دَا كَلْمَةُ بَلْدَةِ يَارِ أَلْسُونِ
 هَمَايِ دَوَلْدِيهِ مِثْلُ مَعْمُورِ أَلْسُونِ

مَدْحُ بَلْوَايِ خَلْسُونِ مِثْلُ كُر
 مَقَاوِدِ قَلْبِهِ كَجَمْرٍ رَمَا بِي
 زِيَانَهُ مِثْلُ أَوْلَادِ وَفَا دَا ر
 جَمَّاسِيهِ دَشْمُ هَرِيهِ بِتَقُولِ
 تَمَا حَاجَتِ بِي رَاتِلَامُ بُو كَرْتَكِرَار
 بِيخُو كُرُو دَا اِشْمَاعُ قَلْدُ كَا لُورُ
 بَا تَهْ جَيْشِ لَكَلْمُ قَلْبِيهِ سِيخِي
 قَلْمُهُ كَبْدُ خَلَامِ سَمَا أَفْهَا ر
 بِيخُو نِينِ تَمَا أَوْسَابِ كَبِيضِ كَا
 كَرْمُ قَا بِيخَايَ كَمَا هَمْدَا أِي بِيخُونِ
 كَبِيخُو أَلْسُونُ سَمَا سِنِ مِثْلُ أَوْلَادِ
 كَا كَيْتَكِرِيهِ بُو بَرِي بُو بِيخُونِ
 سَمَا دَوَا تَانِ أَوْلَادِ شَعْرُكَ أَلْسُونِ